

UNIVERSITETET I AGDER

Revisors betydning for kvaliteten på årsrapporten

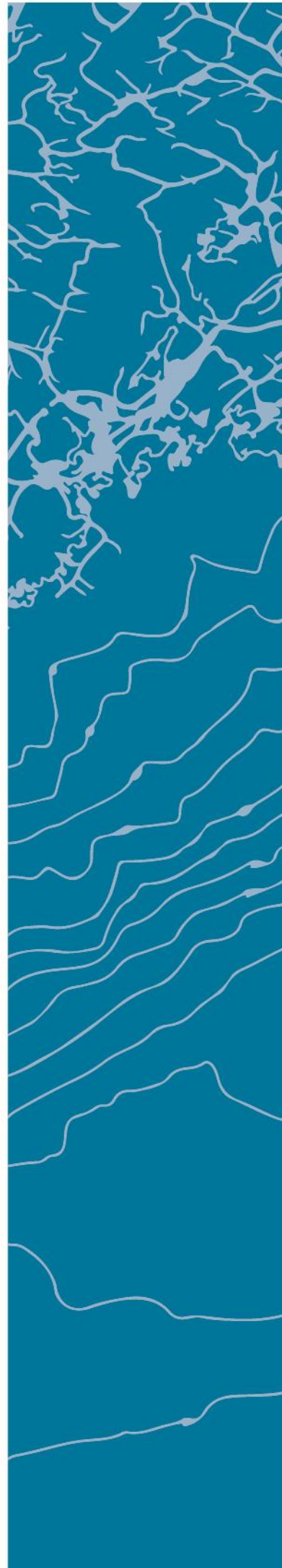
MAREN REVDAL MELTING

VEILEDERE

Geir Haaland og Lars Hovdan Molden

Universitetet i Agder (2017)

Fakultet for (Handelshøgskolen ved UiA)

Forord

Denne oppgaven er skrevet som en avsluttende del av mastergradsstudiet i regnskap og revisjon ved Universitet i Agder. Oppgavens omfang er på 30 studiepoeng, og er utført i vårsemesteret 2017.

Oppgavens tema er revisors betydning for kvaliteten på årsrapporten. Årsaken til at jeg valgte dette temaet er at jeg syntes det virket spennende å finne ut om det er noen sammenheng mellom revisor og kvaliteten på den offisielle årsrapporten som gjøres tilgjengelig for regnskapsbrukerne.

Arbeidet med oppgaven har vært lærerikt og interessant, men også omfattende og utfordrende til tider. Nå er oppgaven endelig i mål, og jeg er godt fornøyd med utførelsen og resultatet, og kunnskapen jeg har opparbeidet meg underveis i prosessen.

Jeg vil takke mine to veiledere Geir Haaland og Lars Hovdan Molden som har bistått med gode innspill og tilbakemeldinger under hele prosessen. Deres engasjement for oppgaven og støtte har hatt veldig stor betydning for meg. Jeg vil også takke biblioteket ved Universitetet i Agder for hjelp med å skaffe årsrapporter fra Brønnøysundregisteret, samt min samboer, venner og familie for støtte underveis i arbeidet.

Kristiansand, 1.juni 2017

Maren Revdal Melting

Sammendrag

I denne studien undersøkes sammenhengen mellom revisjon og kvaliteten på årsrapporten.

Den overordnede problemstillingen i denne studien er:

Har revisor en betydning for kvaliteten på årsrapporten?

Oppgaven er bygd opp som et eksperimentelt design for å forsøke å finne en årsakssammenheng mellom revisor og kvaliteten på årsrapporten. Dette er gjort ved å analysere årsrapportene til 148 selskaper innenfor rørleggerbransjen for regnskapsårene 2010 og 2015. I 2010 var alle lovpålagt revisjon, og dermed er alle årsrapportene fra 2010 revidert. I 2011 kom en lovendring som ga selskaper under visse terskelverdier mulighet til å unnlate revisjon. Derfor har halvparten av årsrapportene fra 2015 som analyseres fravalgt revisjon.

Måleinstrumentet for kvalitet på årsrapporten bygger på lovverk og eksisterende forskning, og er utarbeidet av undertegnede. Måleinstrumentet omhandler hovedsaklig hva lovverket krever av en årsrapport. En årsrapport som er i tråd med lovverkets krav, og samtidig har en oversiktlig fremstilling, anses som en årsrapport av utmerket kvalitet.

Undersøkelsen viser at fravalgsselskapene har hatt en signifikant nedgang i kvaliteten på årsrapporten fra 2010 til 2015, mens de resterende selskapene har hatt en positiv utvikling i kvaliteten på årsrapporten. I studien har også innvirkning av ekstern regnskapsfører blitt analysert for å se om de oppveier for tapet av revisor. Denne studien finner signifikant støtte for at dette er tilfelle, da kvaliteten på årsrapporter for selskaper som har benyttet ekstern regnskapsfører i 2015, har hatt en positiv utvikling sammenlignet med 2010. Det er også analysert om de fem store revisjonsselskapene tilfører høyere kvalitet til årsrapporten enn de små revisjonsselskapene. Analysen viser at dette ikke har noen innvirkning.

Innhold

Forord	i
Sammendrag	ii
Figur-liste:	vi
Tabell-liste:.....	vi
1. Introduksjon	1
1.1.Tidligere forskning	1
1.2. Studiens bidrag	2
1.3. Kvalitet	3
1.4. Problemstilling	3
1.5. Data og metode.....	4
1.6. Funn.....	4
1.7. Oppgavens struktur	4
2. Teori og utledning av hypoteser	5
2.1. Kvalitet	5
2.1.1. Definisjoner	5
2.1.2. Kvalitetskravene (rammeverket til IASB).....	6
2.1.3. Måling av kvalitet knyttet til årsrapporten	7
2.1.4. Operasjonalisering av kvalitet i denne studien.....	8
2.2. Årsrapporten	9
2.2.1. Resultatregnskapet og balansen	10
2.2.2. Noteopplysningene	10
2.2.3. Årsberetningen	11
2.2.4. Andre vurderinger av årsrapporten.....	12
2.3. Regnskapsbrukerne og regnskapsmanipulasjon.....	13
2.4. Revisjon.....	16
2.4.1. Revisjonspliktige foretak.....	16
2.4.2. Revisors rolle.....	16
2.4.3. De fem store revisjonsselskapene	19
2.5. Ekstern regnskapsfører	20
2.6. Modell av hypotesene.....	21
3. Metode.....	22
3.1. Valg av forskningsstrategi og design	22
3.1.1. Forskningsstrategi	22

3.1.2. Forskningsdesign.....	23
3.2. Datamateriale	24
3.3. Dataanalyse	26
3.3.1. Deskriptive analyser.....	26
3.3.2. T-test.....	26
3.3.3. ANOVA	26
3.3.4. Regresjonsanalyse	27
3.4. Oversikt over variablene	33
3.5. Validitet og reliabilitet	36
3.5.1. Validitet.....	36
3.5.2. Reliabilitet	38
4. Resultater fra analysen	41
4.1. Deskriptiv statistikk.....	41
4.2. Korrelasjonsmatriser	43
4.3. Revisor og kvalitet på årsrapporten.....	45
4.3.1. T-test.....	45
4.4. Type revisjonsselskap og kvalitet på årsrapporten.....	45
4.4.1. T-test.....	45
4.5. Regnskapsfører og kvalitet på årsrapporten	46
4.5.1. T-test.....	46
4.6. Regnskapsfører og revisors innvirkning på kvaliteten på årsrapporten	47
4.6.1. ANOVA	47
4.7. Regresjonsanalysen	48
4.7.1. Inkludering av type selskap.....	51
4.7.2. Inkludering av ekstern regnskapsfører	52
4.7.3. Inkludering av alle uavhengige variabler og kontrollvariabler	53
4.7.4. Diskusjon rundt modellen	54
4.8. Endringen fra 2010 til 2015 illustrert grafisk	55
5. Diskusjon og konklusjon	57
5.1. Diskusjon og konklusjon av studien.....	57
5.2. Praktiske implikasjoner	59
5.3. Metodiske implikasjoner	61
5.4. Begrensninger ved studien og behov for videre forskning	62
Litteraturliste	64

Vedlegg	69
Vedlegg 1: Sjekkliste i måleinstrumentet	70
Vedlegg 2: Forutsetninger regresjonsanalyse	79
Vedlegg 3: Cronbachs alfa	81
Vedlegg 4: t-tester	82
Vedlegg 5: ANOVA	85
Vedlegg 6: Regresjonsanalyse modell 1-10	86
Vedlegg 7: Refleksjonsnotat	92

Figur-liste:

Figur 1: Modell av problemstillingen.....	3
Figur 2: Årsrapportens komponenter	9
Figur 3: Modell av hypotesene.....	21
Figur 4: Populasjon og utvalg	25
Figur 5: ANOVA-analyse: revisor og ekstern regnskapsfører.....	47
Figur 6: Grafisk fremstilling av utviklingen fra 2010 til 2015 for fravalgsgruppen og kontrollgruppen	55
Figur 7: Grafisk fremstilling av utviklingen fra 2010 til 2015 gruppert etter revisor og ekstern regnskapsfører	56

Tabell-liste:

Tabell 1: Uavhengige variabler	33
Tabell 2: Uavhengige variabler	33
Tabell 3: Den avhengige variabelen.....	34
Tabell 4: Kontrollvariablene	35
Tabell 5: Deskriptiv statistikk: Kvalitet på årsrapporten hos fravalgsgruppe og kontrollgruppe	41
Tabell 6: Deskriptiv statistikk: De ulike samlepostene for kvalitet for fravalgsgruppe og kontrollgruppe	41
Tabell 7: Deskriptiv statistikk: Kvalitet på årsrapporten ved bruk av ekstern regnskapsfører	42
Tabell 8: Deskriptiv statistikk: Kvalitet på årsrapporten fordelt på type revisjonsselskap	42
Tabell 9: Korrelasjonsmatrise: Kontrollvariabler.....	43
Tabell 10: Korrelasjonsmatrise: De uavhengige variablene i modell 7	43
Tabell 11: Korrelasjonsmatrise: De uavhengige variablene i modell 10	44
Tabell 12: T-test revisor	45
Tabell 13: T-test type revisjonsselskap	46
Tabell 14: T-test ekstern regnskapsfører.....	46
Tabell 15: ANOVA revisor og ekstern regnskapsfører.....	47
Tabell 16: Regresjonsanalyse modell 1-7	48
Tabell 17: Regresjonsanalyse modell 8.....	51
Tabell 18: Regresjonsanalyse modell 9.....	52
Tabell 19: Regresjonsanalyse modell 10.....	53
Tabell 20: Regresjonskoeffisienter samleposter	54

1. Introduksjon

I 2016 har svært mange små aksjeselskaper valgt bort revisor (Langli, 2016). Dette til tross for at revisorer er ansett som særdeles viktige i kvalitetssikringen av selskapenes rapportering. Betyr dette at små aksjeselskaper betrakter revisortjenester som uviktige og at det ikke gir noen verdi? Dette fravalget av revisor er mulig på grunn av lovendringen som kom i mai 2011. Denne lovendringen ga små aksjeselskaper under terskelverdier knyttet til driftsinntekter, balansesum og gjennomsnittlig antall ansatte muligheten til å fravelge revisor.

Det er heller ingen krav hos selskaper til å ha en ekstern regnskapsfører til å utarbeide årsrapporten. Dette kan gjøres av en intern ansatt i bedriften hvor det ikke er noe krav til utdanning eller autorisasjon. Dette innebærer at etter lovendringen i 2011 kan små aksjeselskaper utarbeide en årsrapport som ikke gjennomgås av noen eksterne fagpersoner.

Med utgangspunkt i dette vil jeg i denne oppgaven undersøke kvaliteten på offentlige årsrapporter og se om det har skjedd en endring i kvaliteten hos fravalgsselskapene, og med dette belyse om revisor har noen betydning for kvaliteten på årsrapporten.

1.1. Tidligere forskning

Internasjonal forskning har vist at revisor har en positiv innvirkning på regnskapskvaliteten (Caramanis & Lennox, 2008; Chu m.fl., 2016; Deangelo, 1981; Krishnan, 2003). Norsk forskning som har blitt foretatt i forbindelse med lovendringen har vist ulike resultater i forbindelse med revisor sin innvirkning. Jeg vil nå kort gå nærmere inn på de ulike funnene fra norske forskningsprosjekter og noen mastergradsavhandlinger som har blitt foretatt siden lovendringen.

I 2015 var et stort forskningsprosjekt av John Christian Langli ferdig. Han har i sin forskning sett på en rekke aspekter ved det å velge bort revisor, blant annet regnskapskvaliteten hos fravalgsselskaper. Generelt har ikke studiet vist noen signifikant dårligere regnskapskvalitet hos fravalgsselskapene etter fravalget. Men studien viser tydelige tegn på at regnskapskvaliteten er redusert for selskaper som har størst potensiale for lavere kvalitet (selskaper med mye varelager, mye kundefordringer og mye gjeld). Han har også funnet støtte for at fravalgsselskaper har mindre forsiktig regnskapsføring enn de som har revisor. Han har i sine studier brukt periodiseringsmål og mål på forsiktig regnskapsføring som indikatorer på regnskapskvalitet.

Andre masteroppgaver har også sett på regnskapskvalitet i forbindelse med bortfall av revisjonsplikten for mindre aksjeselskaper ved å fokusere på periodiseringsmål, resultatutjevning, tidsriktig tapsføring og skjønsmessige inntekter (Bjørnerud og Vestli, 2013; Borgersen og Thorsbakken, 2014). Konklusjonen er at det generelt ikke er noen svekkelse i regnskapskvaliteten etter reduksjonen i revisjonsplikten.

I 2016 var et nytt forskningsprosjekt av Langli ferdig. Dette forskningsprosjektet omhandler om lovendringen har ført til økte skatteunndragelser. Hans undersøkelser viser ikke noen tegn til at selskaper som har unnlatt revisjon har bedrevet skatteunndragelser etter fravalget.

Det er utført en bacheloroppgave og en masteroppgave som ser på informasjonskvaliteten i årsrapporten til selskaper som unnlater revisjon opp mot selskaper som beholder revisjon. I Killingberg (2015) sin bacheloroppgave ble det ikke funnet noen signifikante kjennetegn mellom kvaliteten på årsrapporten og fravalg av revisjon. Larsen og Seljebu Olsen (2015) fant i sin masteroppgave ut at bruk av regnskapsfører og/eller revisor bidro til bedre informasjonskvalitet på årsrapporten. De fant imidlertid ingen store forskjeller mellom hva som er best av revisor eller regnskapsfører, bortsett fra en antydning til at revisor bidro til best kvalitet på årsberetningen.

1.2. Studiens bidrag

Det har vært lite fokus på kvaliteten på årsrapporten, og med denne studien ønsker jeg derfor å bidra med innsikt i betydningen av revisor med tanke på kvaliteten i den offisielle årsrapporten. Mitt bidrag vil kunne være av stor nytte, spesielt for regnskapsbrukerne. De vil få et forhold til hvilken betydning revisor spiller med tanke på kvaliteten på årsrapporten som offentliggjøres, og om den har blitt dårligere etter lovendringen for de selskapene som har valgt bort revisor. Dette bidraget vil også kunne være av nytte for revisorer, regnskapsførere og selskapene selv ved at de får et forhold til hvilken verdi revisor tilfører en årsrapport. Det har nå gått noen år siden lovendringen, så denne undersøkelsen kan bidra til å belyse hvilken retning utviklingen har tatt. Endring er noe som tar tid, så det vil være hensiktsmessig å foreta en slik undersøkelse med nyere tall enn det som er blitt gjort i tidligere undersøkelser.

Killingberg (2015) påpeker i sin bacheloroppgave at Brønnøysundregisteret ikke utfører noen form for kontroller over eventuelle mangler i årsrapportene som de mottar. Det kan derfor være spennende for de å se hvordan kvaliteten er fire år etter lovendringen, og om de bør innføre noen kontroller i fremtiden for å sikre tilstrekkelig kvalitet på årsrapportene.

1.3. Kvalitet

Ifølge Dechow m.fl. (2010) er det ingen måte å måle kvalitet knyttet til regnskapet på som kan anses å være mer riktig enn noen andre. I teorikapittelet vil jeg belyse flere ulike tilnærminger. Min tilnærming til kvalitet innebærer at god rapporteringskvalitet er knyttet til om årsrapporten er komplett (tro gjengivelse) og relevant, og defineres slik:

Kvaliteten på årsrapporten er høy når den er komplett og relevant i tråd med lovverket

Kvalitetstilnærmingen vil derfor i hovedsak dreie seg om kvaliteten på årsrapporten knyttet opp mot lovverket, samt at dette er linket opp mot kvalitetskravene som er utarbeidet av IASB. En årsrapport som er i tråd med lovverket vil bli ansett som en årsrapport av god kvalitet, mens en årsrapport med mangler eller feil i forhold til lovverket blir ansett å ha dårligere kvalitet.

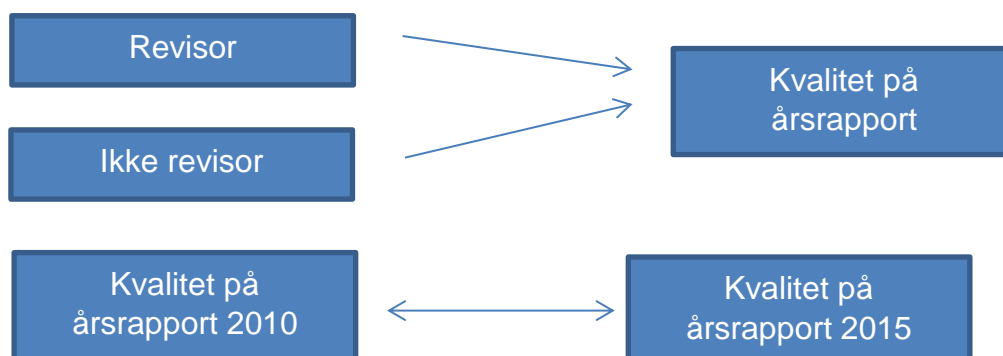
1.4. Problemstilling

I denne studien vil jeg sammenligne kvaliteten på de offisielle årsrapportene hos selskaper som har beholdt revisor mot selskaper som har fravalgt revisjon, og se dette opp mot hvordan kvaliteten var før lovendringen, da alle selskapene hadde en revisor. Årsrapportene som analyseres er derfor fra 2010 og 2015. Den overordnede problemstillingen for oppgaven er:

Har revisor en betydning for kvaliteten på årsrapporten?

Underproblemstillingen er:

Kan vi se en negativ endring i kvaliteten hos de selskaper som har valgt bort revisor sammenlignet med de som har beholdt revisor?

Figur 1: Modell av problemstillingen

1.5. Data og metode

I denne studien er populasjonen avgrenset slik at jeg på best mulig måte kan finne interessante funn som kan generaliseres. Disse avgrensningene diskuteres nærmere i metodekapitlet.

Årsrapportene er hentet inn fra Brønnøysundregisteret, og annen informasjon om selskapene er hentet fra nettstedet proff.no. Populasjonen består av 517 selskaper, og fra denne populasjonen er det trukket et utvalg på 148 selskaper hvor årsrapportene for 2010 og 2015 er analysert. Kvaliteten er målt basert på en sjekkliste med 27 indikatorer som samlet forventes å si noe om kvaliteten på årsrapporten.

Datamaterielet er analysert gjennom analyseverktøyet SPSS, og følgende statistiske analyseteknikker er brukt: deskriptive analyser, t-test, ANOVA og regresjonsanalyse.

1.6. Funn

Analysene viser at revisor har en positiv innvirkning på kvaliteten på årsrapporten, og at kvaliteten har blitt signifikant redusert for fravalgsselskapene siden lovendringen. Når anvendelsen av ekstern regnskapsfører for regnskapsåret 2015 analyseres ser vi imidlertid at kvaliteten ikke har blitt redusert for de fravalgsselskapene som har benyttet ekstern regnskapsfører. Det er den gruppen av utvalget som hverken har benyttet revisor eller ekstern regnskapsfører som i sin helhet utgjør gruppen som har hatt en reduksjon i kvaliteten på årsrapporten fra 2010 til 2015. Type revisjonsselskap analyseres også for å se om et stort revisjonsselskap tilfører mer kvalitet enn et lite revisjonsselskap. Det ble ikke funnet noen indikasjoner eller signifikant støtte for at dette er tilfelle. Dette er interessante funn for både revisorer, regnskapsførere, regnskapsbrukere, Brønnøysundregisteret og aksjeselskaper som faller inn under terskelverdiene. Dette diskuteres nærmere i konklusjonskapitlet.

1.7. Oppgavens struktur

Oppgaven er oppbygd på denne måten: Først er det en gjennomgang av relevant teori og tidligere forskning, samt utledning av hypoteser under kapitlet ”teori og utledning av hypoteser”. Deretter gjennomgås studiens datagrunnlag og metodiske tilnærming under kapitlet ”metode”. Videre følger et kapittel med analyser hvor resultater gjennomgås og diskuteres. Oppgaven avsluttes med et konklusjonskapittel hvor studien oppsummeres og diskuteres, praktiske og metodiske implikasjoner diskuteres, og det blir fremlagt noen forslag til videre forskning.

2. Teori og utledning av hypoteser

2.1. Kvalitet

Det finnes mange tilnærminger til kvalitet når det kommer til regnskap og rapportering, og det benyttes også mange begrep, noen av disse er: informasjonskvalitet, rapporteringskvalitet, regnskapskvalitet, resultat kvalitet og periodiseringskvalitet. Alle disse begrepene går om hverandre i litteraturen og kan omhandle det samme innholdet.

Det å skulle definere kvalitet er knyttet til stor usikkerhet, på grunn av at kvalitet er et begrep som vanskelig kan knyttes til en bestemt egenskap. Det er også stor vanskelighet knyttet til det å måle kvalitet, fordi dette avhenger av hva man definerer som god kvalitet eller ikke. I dette delkapittelet vil jeg presentere noen tilnærminger til definisjoner og målinger av regnskapskvalitet og beslektede begrep, for å gi et innblikk i hvordan jeg har valgt å definere og måle kvaliteten på årsrapporten i min studie.

2.1.1. Definisjoner

Langli (2012) har en definisjon av regnskapskvalitet som bygger på Penmans forståelse, og den lyder slik:

«Regnskapskvaliteten er høy når årsrapporten gir god informasjon om den underliggende økonomien og riktige signaler om utviklingen i økonomisk inntekt»
(Langli, 2012, s.743)

Regnskapskvaliteten skal dermed vurderes ut fra årsrapporten i sin helhet, ikke kun årsregnskapet. Dette innebærer at årsberetningen og noteopplysningene også er å anse som en viktig del.

Dechow m.fl. (2010) har også forsket mye omkring regnskapskvalitet og resultat kvalitet. Deres definisjon av resultat kvalitet handler om at høy kvalitet innebærer at informasjonen som fremkommer skal være relevant for brukerne av regnskapet. Jonas & Blanchet (2000) definerer rapporteringskvalitet som en komplett og transparent beskrivelse av finansiell informasjon som ikke skal beskytte eller villedle noen av brukerne. En annen definisjon av rapporteringskvalitet er hvor godt selskapet kommuniserer dens underliggende økonomiske tilstand og periodens prestasjoner (Elbannan, 2011).

2.1.2. Kvalitetskravene (rammeverket til IASB)

IASB (The International Accounting Standards board) har utarbeidet noen kvalitetskrav for regnskapet. De sier at for at finansiell informasjon skal være beslutningsnyttig må den inneha to viktige karakteristikk: relevans og tro gjengivelse (Picker m.fl., 2016).

Relevans

Informasjon er relevant når den utgjør en forskjell hos brukerne med hensyn til deres beslutninger og at den har forutseende verdi, bekreftende verdi, eller begge. Det at informasjonen er relevant når den utgjør en forskjell, innebærer at all informasjon som kan tenkes å utgjøre en forskjell for regnskapsbrukerne, skal inkluderes. Forutseende verdi innebærer at informasjonen påvirker hvordan brukerne ser på fremtiden, mens bekreftende verdi innebærer at informasjonen bekrefter eller forandrer tidligere forventninger og evalueringer. Van Beest m.fl. (2009) peker på at både finansiell og ikke-finansiell informasjon er viktig med tanke på relevans, noe som innebærer at hele årsrapporten er viktig for å oppfylle dette kvalitetskravet.

Tro gjengivelse

Det at informasjonen skal være en tro gjengivelse innebærer at den finansielle beskrivelsen skal være komplett, nøytral og fri for materielle feil. Kravet om komplett innebærer at all informasjonen som er nødvendig skal være inkludert, dette omfatter både regnskapet i seg selv, notene og årsberetningen. Nøytralitet innebærer at de som utarbeider informasjonen ikke skal søke å påvirke brukerne av regnskapet i en bestemt retning. Fri for materielle feil innebærer at informasjonen skal være korrekt presentert.

IASB presenterer også fire forsterkende karakteristikk som skal være med å sikre at den finansielle informasjonen er beslutningsnyttig. Disse fire karakteristikkene er: sammenlignbarhet, verifiserbarhet, aktualitet og forståelighet (Picker m.fl., 2016).

Sammenlignbarhet

Sammenlignbarhet innebærer at den finansielle informasjonen skal være sammenlignbar med annen finansiell informasjon. God sammenlignbarhet innebærer at presentasjonen må være konsistent, dette for å kunne sammenligne innad i selskapet og mot andre selskaper (Van Beest m.fl., 2009). Et eksempel på sammenlignbarhet er at årsregnskapene hos foretak skal være utarbeidet på en sånn måte at man skal kunne sammenligne de med årsregnskap hos andre lignende foretak.

Verifiserbarhet

Verifiserbarhet skal oppnås med den hensikt å forsikre brukerne om at informasjonen er en tro gjengivelse av det den skal presentere.

Aktualitet

Aktualitet innebærer at informasjonen skal presenteres til riktig tid med hensyn til beslutningstakerne.

Forståelighet

Forståelighet innebærer at brukerne av den finansielle informasjonen skal være i stand til å forstå hva som menes med den informasjonen som fremkommer. Informasjon er ofte mer forståelig om den er klassifisert, karakterisert og presentert klart og konsistent (Van Beest m.fl, 2009).

2.1.3. Måling av kvalitet knyttet til årsrapporten

Det finnes mange ulike måter å måle regnskapskvalitet på. Langli (2015) belyser i sin studie ulike tilnærminger: fokus på periodiseringskomponenten for å fange opp effekten av estimatusikkerhet og manipulering, ta utgangspunkt i regnskapets formål og regnskapets kvalitetskrav og ha fokus på andre kvalitative egenskaper, eksempelvis forsiktig regnskapsrapportering. Dechow m.fl. (2010) har i sine studier sett på mange ulike mål for regnskapskvalitet, og for hvert mål har de sett på årsaker til variasjon og konsekvenser. De har ikke kommet til en entydig konklusjon på hvordan regnskapskvalitet best kan måles, de mener at dette er betinget av hver enkelt situasjon.

Barth m.fl. (2008) bruker regnskapsmanipulasjon, tidsriktig tapsføring og verdirelevans som grunnlag for sine beregninger i sin studie av regnskapskvalitet sett opp mot innføring av internasjonale standarder. Langli (2015) bruker periodiseringer og forsiktig regnskapsrapportering som mål i sin studie av regnskapskvalitet i forbindelse med lovendringen. Hope m.fl. (2013) bruker også periodiseringsmål som sitt mål på rapporteringskvalitet. Hribar m.fl. introduserte i 2014 et nytt mål på regnskapskvalitet, dette målet gikk på uforklarlige revisjonshonorar. De fant da ut at uforklarlig revisjonshonorar korrelerer positivt med andre empiriske mål på regnskapskvalitet, og dermed kan brukes som et mål på regnskapskvalitet.

Van Beest m.fl. (2009) har sammenfattet en beskrivelse av ulike måter å måle kvaliteten på den finansielle rapporteringen. De nevner periodiseringsmodeller, verdivurderinger,

spesifikke elementer i årsrapporten og måling med utgangspunkt i de kvalitative kvalitetskravene som tidligere nevnt. I sin forskning har de utarbeidet et nytt måleinstrument som de måler rapporteringskvaliteten med. Dette er en sjekklister som bygger på de kvalitative kvalitetskravene til IASB hvor de sjekker årsrapporten opp mot 21 punkter i sjekklister. De har sjekket validiteten og reliabiliteten til dette måleinstrumentet ved å sammenligne med andre mål på regnskapskvalitet, og funnene viser at det er samsvar.

Det er foretatt relativt få studier av regnskapskvalitet for små foretak (Langli, 2015). Ettersom det ikke finnes noen mål på regnskapskvalitet som kan anses å være den beste måten å måle det på (Dechow m.fl., 2010), vil det være hensiktsmessig å se på ulike tilnærminger for å se om det korrelerer med funn fra forskning som har brukt en annen målemetode i tilnærmingen. Jeg vil da ta utgangspunkt i å utfylle forskningen utført av Langli (2015) for å se om min tilnærming til kvalitet gir de samme resultatene som Langli sin undersøkelse foretatt med andre målemetoder.

2.1.4. Operasjonalisering av kvalitet i denne studien

Begrepet som jeg har valgt å benytte i denne studien er «kvalitet på årsrapporten».

Operasjonaliseringen av kvaliteten på årsrapporten vil være basert på hvordan rapporteringen er i forhold til kravene som stilles i lovverket, koblet opp mot kvalitetskravene til IASB.

Operasjonaliseringen bygger på de ulike definisjonene som tidligere nevnt og som innebærer at god rapporteringskvalitet er knyttet til om årsrapporten er komplett (tro gjengivelse), relevant og kommuniserer de underliggende forholdene på en god måte (Dechow m.fl., 2010; Elbannan, 2011; Jonas & Blanchet, 2000; Langli, 2012; Picker, 2016). Kvalitet på årsrapporten i denne studien defineres derfor slik:

Kvaliteten på årsrapporten er høy når den er komplett og relevant i tråd med lovverket

Jeg vil i likhet med Van Beest m.fl. (2009) utarbeide en sjekklister som jeg vurderer kvaliteten ut fra. Sjekklister utarbeides med det utgangspunkt av rapportering som kreves av det norske lovverket linket opp mot kvalitetskravene av IASB. En offisiell årsrapport som inneholder opplysninger i tråd med lovverket blir sett på som en årsrapport av god kvalitet, mens en årsrapport med mangler blir notert med dårligere kvalitet.

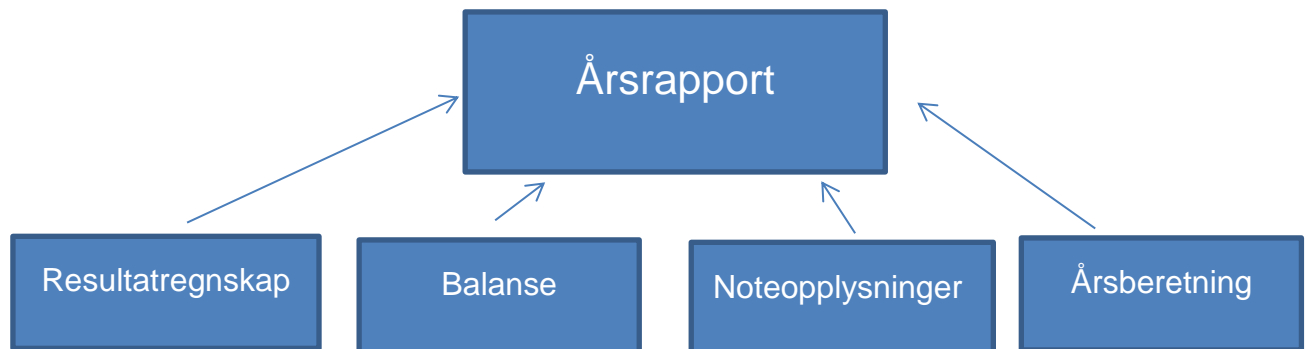
2.2. Årsrapporten

Målet for kvalitet er i denne studien knyttet til lovverket som omhandler årsrapporten. Dette kapittelet vil derfor dreie seg om de ulike delene av måleinstrumentet og hva som ligger til grunn ved utarbeidelsen.

Årsrapporten består av et selskaps årsregnskap og årsberetning. Årsregnskapet er bedriftens eksterne regnskap som skal gjøres tilgjengelig med relevant informasjon for selskapets brukere. Et hvert foretak som er regnskapspliktig etter regnskapsloven §1-2 skal utarbeide et årsregnskap.

«Formålet med regnskapet er å registrere de økonomiske forholdene i en virksomhet, å måle verdiene og resultatet i bedriften og å informere aktuelle brukere av regnskapet»
(Innselset, 2011, s.9)

Årsregnskapet består av et resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger, jf. regnskapsloven §3-2. Små foretak er ikke pliktig å inkludere kontantstrømoppstilling, jf. regnskapsloven §3-2. For små selskap utgjør dermed resultatregnskapet, balansen, noteopplysningene og årsberetningen selskapets årsrapport, og det er disse elementene som står i fokus i denne studien.

Figur 2: Årsrapportens komponenter

Det finnes en rekke bestemmelser knyttet til hvordan de ulike delene av årsrapporten skal utarbeides, slik at produsentene av årsrapporten vet hva de skal gjøre og brukerne av årsregnskapet vet hva informasjonen som fremkommer innebærer. Det er selskapet selv som står ansvarlig for denne rapporten.

Regnskapsloven (1998) inneholder en rekke bestemmelser om hvordan den offisielle rapporteringen skal være utarbeidet og presentert, blant annet verdivurderingsregler og

informasjonsregler. Det finnes også andre lover som regnskapsprodusentene må forholde seg til, eksempel på dette er bokføringsloven og skatteloven (Langli, 2012).

Selv om det er klare lover til utformingen av årsrapporten, er ikke utføringen noe som sjekkes i særlig stor grad av Brønnøysundregisteret (Killingberg, 2015). Dermed kan et selskap få godkjent en årsrapport som ikke oppfyller kravene som loven stiller til utforming av årsrapporten.

Videre vil jeg redegjøre for lovverket som omhandler de ulike delene av årsrapporten: resultatregnskapet, balansen, noteopplysningene og årsberetningen. Sist i kapittelet kommer en redegjørelse for subjektive vurderinger som blir foretatt som en del av måleinstrumentet.

2.2.1. Resultatregnskapet og balansen

Kapittel 6 i regnskapsloven inneholder regler om hvordan resultatregnskapet og balansen skal være presentert i den offentlige årsrapporten. Resultatregnskapet skal forklare den historiske inntjeningen, mens balansen skal formidle et øyeblikksbilde over eiendeler, gjeld og egenkapital ved slutten av regnskapsåret (Langli, 2012). Med utgangspunkt i regnskapsloven §6-1, §6-2 og §6-6 har jeg utarbeidet følgende kvalitetsindikatorer:

- Oppstilling resultatregnskap
- Oppstilling balanse
- Sammenligningstall

2.2.2. Noteopplysningene

Noteopplysninger er utfyllende opplysninger om resultatregnskapet og balansen (Kristoffersen, 2014). Langli (2012) nevner flere formål med noteopplysningene:

- Gjøre den samlede regnskapsinformasjonen egnet for analyse
- Bidra til å øke regnskapets informasjonsverdi, slik at den samlede regnskapsinformasjonen fyller de kvalitative krav til relevans, pålitelighet og sammenlignbarhet
- Øke regnskapsoppstillingenes informasjonsverdi for regnskapsbrukerne

Når det gjelder kravene til noteopplysningene går det et skille mellom små foretak og store og øvrige. De generelle notekravene finnes i regnskapsloven §7-2 til §7-34, mens noteopplysningene som kreves av små foretak finnes i regnskapsloven §7-35 til §7-45. I denne oppgaven vil kun noteopplysningene som gjelder for små foretak gjøre seg gjeldende.

Jeg har valgt å inkludere seks kvalitetsindikatorer som er obligatoriske for alle foretak. I tillegg har jeg valgt å inkludere fem kvalitetsindikatorer som skal gis når de er relevante for å bedømme selskapets stilling og resultat. De valgte indikatorene anses som relevante for bransjen som studeres, og forventes medtatt for å oppnå full score på kvalitet på noteopplysningene. Kvalitetsindikatorene er som følger:

Obligatoriske:

- Opplysning om antall aksjer og pålydende
- Opplysning om aksjeeiere
- Opplysning om antall årsverk
- Opplysning om obligatorisk tjenstepensjon
- Opplysning om ytelser til ledende personer
- Opplysning om godtgjørelse til revisor

Utfyllende:

- Opplysning om regnskapsprinsipper
- Opplysning om anleggsmidler
- Opplysning om fordringer, gjeld og garantiforpliktelser
- Spesifisering av resultatregnskapet (lønnskostnader)
- Oppstilling av endringer i egenkapitalen

2.2.3. Årsberetningen

«Årsberetningen er styrets rapport om og vurdering av virksomheten i regnskapsperioden.» (Langli, 2012, s.645).

Årsberetningen skal bidra med viktig tilleggsinformasjon til årsregnskapets brukere. Dette omfatter informasjon som ikke fremgår av årsregnskapet. Langli (2012) beskriver formålene med årsberetningen slik:

- Gi regnskapsbrukerne et bedre utgangspunkt for å bedømme foretakets økonomiske utvikling og finansielle stilling enn de får gjennom regnskapsrapportene
- Gi informasjon om sider ved virksomheten som ikke fanges opp av regnskapsoppstillingene og notene

Når det gjelder krav til hva som skal inngå i årsberetningen skilles det også her mellom små, store og øvrige foretak. Ettersom denne oppgaven omhandler små foretak skal redegjørelsen omhandle kravene som stilles disse. Det er regnskapsloven §3-3 som oppstiller kravene som stilles til små foretak, og basert på dette er det utarbeidet følgende kvalitetsindikatorer:

- Opplysninger om virksomhet
- Opplysninger om forutsetning for fortsatt drift
- Opplysninger om styrets handleplikt ved tap av egenkapital
- Opplysninger om arbeidsmiljø
- Opplysninger om påvirkning av ytre miljø
- Opplysninger om likestilling
- Opplysninger om forslag til anvendelse av overskudd/dekning av tap (om dette ikke fremkommer av årsregnskapet)
- Opplysninger om rettvise oversikt
- Undertegning av samtlige styremedlemmer og eventuelt daglig leder

2.2.4. Andre vurderinger av årsrapporten

Regnskapets formål er å gi brukerne informasjon som kan være til nytte når de skal foreta økonomiske beslutninger (Langli, 2012, s.78). Det er derfor vesentlig at opplysningene i årsregnskapet og rapporten fremstilles på en oversiktlig måte for å møte behovene til brukerne av regnskapet. Derfor har jeg utarbeidet fire subjektive kvalitetsindikatorer som går på oversiktlig og sammenheng i årsrapporten:

- Ryddighet
- Språk
- Kobling resultatregnskap/balanse opp mot noter
- Sammenheng mellom årsregnskapet og årsberetningen

2.3. Regnskapsbrukerne og regnskapsmanipulasjon

Den offisielle årsrapporten utarbeides med den hensikt at det skal være et verktøy som skal gi informasjon om selskapet til dets brukergruppe. Langli (2012) nevner brukere som: Eiere, kreditorer og långivere, ansatte, toppledelsen, analytikere og investeringsrådgivere, kunder, konkurrenter, myndighetene og allmenheten.

Forholdet mellom selskapet og brukergruppene kan betraktes som et prinsipal-agent forhold, hvor agenten skal utføre en oppgave for prinsipalen. I et prinsipal-agent forhold vil det som oftest eksistere asymmetrisk informasjon. Asymmetrisk informasjon oppstår ved at agenten innehar mer og annen informasjon enn hva prinsipalen har. I dette tilfellet innebærer det at de som utarbeider regnskapet i et selskap innehar annen og mer informasjon om selskapet enn hva regnskapsbrukerne har. Dette kan agenten utnytte til å maksimere sin egen nytte, og derfor henger asymmetrisk informasjon tett sammen med regnskapsmanipulasjon.

«Regnskapsmanipulasjon er bevisst feilrapportering av finansiell informasjon til brukerne.» (Kristoffersen, 2014, s.50)

Langli (2012) hevder at risikoen for regnskapsmanipulering er spesielt stor hvis bestemte forutsetninger er til stede: Det eksisterer interessekonflikter mellom ledelsen og andre interessenter, det eksisterer asymmetrisk informasjon mellom ledelsen og disse andre interessentene, og det eksisterer betydelig rapporteringsfrihet. Richardson (2000) har undersøkt sammenhengen mellom asymmetrisk informasjon og regnskapsmanipulasjon. Undersøkelsen bekrefter en korrelasjon mellom disse.

Årsaken til at selskap foretar regnskapsmanipulasjon er å forlede brukerne av regnskapet til å tro at tilstanden i selskapet er en annen enn den i virkeligheten er. Kristoffersen (2014) nevner flere eksempler på regnskapsmanipulasjon som kan forekomme, noen av dem er: Resultatføre inntekter før de er opptjent, bokføre fiktive inntekter og kostnader og utelatelse av relevant informasjon i notene eller i årsberetningen. I denne oppgaven vil det være fokus på den sistnevnte hvor det skal undersøkes om alt som loven krever av informasjon er tatt med. Mangler kan forekomme enten ved at de som utarbeider regnskapet bevisst velger å holde informasjon borte fra årsrapporten eller ubevisst ved at de ikke har kunnskap nok til å utarbeide det på en riktig måte.

Regnskapsmanipulasjon er ikke enkelt å oppdage, og regnskapsførere og revisorer blir sett på som sentrale aktører for å avdekke en eventuell manipulasjon av regnskapet. Regnskapsførere

og revisorer kan bidra til at årsrapporten viser tilstrekkelig åpenhet om de underliggende forholdene. Dette ligger tett opp mot begrepet «market transparency» som er en mekanisme som skal redusere informasjonsasymmetrien mellom selskapet og brukergruppene ved at det skal være åpenhet om alle de underliggende forholdene (Bleck m.fl., 2007).

«Muligheten for at innsidere kan manipulere med regnskapstallene gjør at regnskapsbrukere ønsker tallenes riktighet bekreftet av uavhengige eksperter.»
(Langli, 2009, s.2)

Hos selskaper som ikke benytter seg av revisor eller ekstern regnskapsfører, blir ikke regnskapet kontrollert av noen eksterne aktører før godkjenningen. Dette er noe som gjør det lettere å forsterke informasjonsasymmetrien ved å manipulere årsregnskapet og årsberetningen, herunder utelatelse av vesentlig informasjon.

For de små selskapene som denne studien omhandler vil ikke alle brukergruppene være like sentrale. Eierne og ledelsen er ofte svært konsentrert, og kan ofte også være de samme personene, dermed vil det ikke være spesiell fare for asymmetrisk informasjon mellom disse og selskapet. Når det gjelder ansatte, er dette i et begrenset omfang for de små selskapene, mange av selskapene har heller ikke ansatte i det hele tatt (Langli, 2009).

Kreditorer, långivere og myndighetene kan betraktes som de viktigste brukergruppene for små aksjeselskap som denne oppgaven omhandler. Kreditorer og långivere bruker informasjonen fra årsregnskapet til å vurdere foretakenes kredittverdighet. Banker går inn under denne kategorien. De er opptatt av om de får pengene tilbake i form av renter og avdrag når de yter lån til et selskap. Ved å se på regnskapsrapporteringen kan de skaffe seg en god innsikt i dette ved å bearbeide informasjonen til ulike analyser. Selskapene kan i sin posisjon som agent fremstille regnskapet på en slik måte at de for eksempel oppnår lån de ikke ville ha oppnådd om regnskapet hadde vært fremstilt rettvise. Kluger & Shields (1989) fremhever at revisor skal bidra til å forsikre bankene om at slik manipulasjon ikke har forekommet, og at interessentene kan stole på de tallene og informasjonen som presenteres.

Når det er snakk om myndighetene, er det typisk skatte- og avgiftsmyndighetene som er de mest sentrale brukerne. De bruker regnskapet til å beregne selskapenes skattepliktige inntekt og formue, samt betaling av arbeidsgiveravgift og merverdiavgift. De kan også bruke regnskapet til å se på hvordan den økonomiske utviklingen hos selskapet er (Langli, 2012).

I Langlis (2009) artikkel «Hvem er brukerne av årsregnskapene til små aksjeselskaper, og trenger de reviderte regnskaper» fremhever han at før lovendringen var det bekymring for statens inntekter på grunn av at det ville bli enklere å unndra skatter og avgifter når det ikke er tilstedeværelse av en revisor. I Langlis undersøkelse fra 2015 fant han ut at kvaliteten på ligningsoppgavene har gått ned, men at dette kun gjelder de selskapene som hverken bruker autorisert regnskapsfører eller revisor, mens undersøkelsen fra 2016 viste at det ikke var blitt noen økning i skatteunndragelser for fravalgsselskapene.

Kundene og leverandører kan også tenkes å ha en interesse i årsrapportens innhold. Kundene kan bruke årsregnskapet til å analysere selskapets lønnsomhet og likviditet for å danne seg en mening om de vil være en stabil leverandør. Et selskap som har dårlig lønnsomhet og svak likviditet kan fortere få problemer med å levere varer og tjenester, og det kan oppstå problemer med fremtidige garantier og servicer hvis selskapet går så dårlig at det må avvikles (Langli, 2012). På den andre siden kan selskaper som viser svært høy lønnsomhet være selskaper som tar for godt betalt for sine varer og tjenester. Leverandører kan være opptatt av årsrapporten med tanke på at de vil være sikre på at de leverer til selskaper som er i stand til å betale sine forpliktelser.

Konkurrenter kan bruke årsrapporten til andre selskaper for å vurdere sin posisjon i markedet, mens allmenheten kan ha en interesse i å se på hvordan selskapet forvalter de allmenne ressursene vi har i samfunnet vårt (Langli, 2012). Et eksempel på dette er miljøforkjempere som kan være interessert i hvordan et selskaps drift påvirker miljøet. Dette skal som tidligere nevnt fremgå av noteopplysningene.

2.4. Revisjon

Vi kan skille mellom intern revisjon eller ekstern revisjon. Intern revisor er ansatt i bedriften, mens ekstern revisjon er en uavhengig kontroll av den økonomiske informasjonen som virksomheten avgir, herunder årsregnskapet (Kristoffersen, 2014). I denne oppgaven er det den eksterne revisoren vi skal fokusere på, og som omtales som revisor.

«Ekstern revisjon består i at en person med høy økonomisk kompetanse, som er uavhengig av, og som ikke har særinteresser i foretaket, går inn i foretaket og gjennomfører en granskning av informasjonen foretaket gir til omverdenen, og attesterer overfor allmennheten at informasjonen etter vedkommendes mening er uten vesentlig feil.» (Gulden, 2015, s.19)

2.4.1. Revisjonspliktige foretak

Hovedregelen for revisjonsplikt finner vi i revisorloven§2-1, og denne paragrafen sier at alle som er regnskapspliktige etter regnskapsloven§1-2 skal sørge for at årsregnskapet revideres av en registrert eller en statsautorisert revisor. Formålet med denne lovpålagte revisjonen er å gi troverdighet til årsregnskapene som selskapene utarbeider og publiserer (Langli, 2016).

Unntaket som danner bakgrunnen for denne oppgaven finner vi i revisorloven§2-1, 3.ledd, jf. aksjeloven§7-6. Terskelverdiene for å unnlate revisjon er:

1. Driftsinntektene av den samlede virksomheten er mindre enn fem millioner kroner
2. Selskapets balansesum er mindre enn tjue millioner kroner
3. Gjennomsnittlig antall ansatte ikke overstiger ti årsverk.

Denne lovendringen ble iverksatt i 2011 på tross av stor motstand hos utvalget som skulle drøfte lovforslaget. Hovedargumentene mot lovendringen var hensynet til interessentene med tanke på korrekt skatte- og avgiftsberegning, forebygging og avdekking av økonomisk kriminalitet og kreditorvernet. Hovedargumentet for var kostnadsbesparelsen for de selskapene som velger bort revisjon. (Prop. 51L, 2010-2011).

2.4.2. Revisors rolle

Revisor er allmennhetens tillitsperson, jf. revisorloven§1-2. Ekstern revisjon er underlagt en rekke lover. Disse finner vi i revisorloven og revisorforskriften. Revisorloven inneholder blant annet bestemmelser om revisors uavhengighet, objektivitet og etikk. Revisor er også underlagt god revisjonsskikk som er beskrevet i norske og internasjonale standarder. Det er i

tillegg et krav at den som foretar revisjonen av et årsregnskap skal være godkjent av Finanstilsynet. Kravene til godkjenning finnes i revisorlovens kapittel 3 og omfatter krav til utdanning, praksis, praktisk prøve og vandel (Kristoffersen, 2014). Revisorer er ved utførelsen av deres arbeid underlagt et profesjonsansvar, og kan bli ilagt erstatningskrav om de handler uaktsomt eller forsettlig (Gulden, 2015).

Formålet med å utføre revisjon er å øke regnskapsbrukernes tillit til at regnskapet er uten vesentlig feilinformasjon, jf. ISA200. Revisor kan sees på som en aktør som står mellom agent og prinsipal, og som skal redusere risikoen for at agenten utnytter tilstedeværelsen av asymmetrisk informasjon (Eilifsen m.fl., 2014). Revisor skal bekrefte eller avkrefte at selskapet(agenten) har utført årsrapporten med riktighet gjennom å bekrefte/avkrefte innholdet i årsrapporten, og dermed formidles en konklusjon i en revisjonsberetning. Om revisor finner at regnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, blir dette formidlet gjennom en modifisert beretning eller en negativ beretning, slik at brukerne av regnskapet er klar over feilinformasjonen eller manglene.

Vollan og Langstrand utførte i 2015 en masteroppgave hvor de så på om konklusjonen i revisjonsberetning er en indikator på regnskapskvalitet. De konkluderte med at selskaper med en ren revisjonsberetning indikerer større regnskapskvalitet enn de selskaper med en merknad i revisjonsberetningen. De fant også ut at revisjon av regnskap er med på å avdekke regnskapskvaliteten, samt at selskaper som har usikkerhet med tanke på fortsatt drift innehar lavere regnskapskvalitet.

Før revisor utsteder sin konklusjon i en revisjonsberetning, skal han ifølge revisorloven §5-1 gjennomgå en revisjonsprosess hvor han er pliktig og blant annet vurdere om årsregnskapet er utarbeidet i samsvar med lov og forskrifter. Dette gjelder blant annet lovene i regnskapsloven som er utgangspunktet for denne studien. Revisor har også lovbestemte oppgaver knyttet til kontrollering av årsberetningen (Kristoffersen, 2014).

Den faktiske kvaliteten revisor tilfører avhenger imidlertid av mange faktorer knyttet til revisoren. Deangelo (1981) sier at verdien av revisjonen avhenger av revisors evne til å oppdage og rapportere feil, mens Chu m.fl. (2016) viser at kvaliteten revisor bidrar med avhenger av hvor langt arbeidsforhold de har hatt til selskapet. Ved revisjon av små selskaper, består revisjonsteamet oftest av svært få personer, og dette kan påvirke kvaliteten på tjenestene som revisoren bidrar med i en negativ retning (Langli & Svanström, 2013).

Tidligere forskning på sammenhengen mellom revisor og regnskapskvalitet peker i litt forskjellige retninger. I Norge er det forskningen av Langli som er mest fremtredende. Han (Langli, 2015) finner at revisor har størst betydning for de selskapene som har størst potensiale for dårligere kvalitet på grunn av skjønnsmessige periodiseringer, herunder selskaper som opererer med varelager og kundefordringer. Norske masteroppgaver har vist ulikt resultat når de har sett på revisor sin innvirkning på kvalitet, alt etter hva som har blitt fokusert på som kvalitetsmål. Oppgaven av Larsen og Seljebu Olsen (2015) som har brukt tilnærmet samme kvalitetsmål som denne studien har funnet en positiv sammenheng mellom revisor og informasjonskvaliteten på årsrapporten.

Flere internasjonale studier gir også støtte for at revisor har en positiv innvirkning på regnskapskvaliteten, dog ved å anvende andre mål på kvalitet. Det er studier som viser at regnskapskvaliteten basert på periodiseringsmål blir bedre desto større effektivitet og innsats revisor har på oppdraget (Caramanis & Lennox, 2008; Krishnan, 2003). Andre studier som er blitt referert til i kapittelet støtter også opp under om at revisor har en positiv innvirkning på regnskapskvaliteten (Chu m.fl., 2016, Deangelo, 1981)

På bakgrunn av denne gjennomgangen forventes det at kvaliteten på årsrapportene som er gjennomgått av revisor er av større kvalitet enn hos de der revisor ikke har gjennomgått. Den første hypotesen i denne studien lyder derfor slik:

H1: Kvaliteten på årsrapporten har gått ned for de selskapene som har valgt bort revisor sammenlignet med de som har beholdt revisor

2.4.3. De fem store revisjonsselskapene

Revisors betydning på regnskapskvaliteten er som tidligere nevnt avhengig av revisors evne til å oppdage og rapportere feil. Det er foretatt mange internasjonale studier som ser på kjennetegn ved revisor knyttet opp mot regnskapskvalitet, eksempler på dette er: antall timer brukt på revisjonsoppdraget (Caramanis & Lennox, 2008) og størrelsen på revisjonsfirmaet (Bjørnerud & Vestli, 2013; DeAngelo, 1981; Tritschler, 2013).

Tritschler (2013) har i en studie fra Tyskland sett på sammenhengen mellom rapporteringsfeil og karakteristikker til revisjonsfirmaene. Funnene indikerer at det er større regnskapskvalitet hos selskaper som har benyttet seg av et stort revisjonsfirma enn hos de som har benyttet seg av et lite revisjonsfirma. Dette samsvarer også med funnene fra DeAngelo (1981) som har funnet at desto større et revisjonsfirma er, desto mindre insentiver har de til å opptre opportunistisk, og dermed oppnås det større revisjonskvalitet. Bjørnerud og Vestli (2013) fant også i sin masteroppgave at regnskapskvaliteten var større hos de selskapene som benytter en av de fire store i Norge.

Revisjonsbransjen slik den er i Norge i dag består av fem store ledende selskaper og andre mindre selskaper. De fem store revisjonsselskapene i Norge i dag er: PWC, KPMG, Deloitte, EY og BDO (Gulden, 2015), og det er disse som omtales når det snakkes om de fem store i Norge.

På grunnlag av dette har jeg valgt å inkludere en hypotese som lyder slik:

H2: Kvaliteten på årsrapporten har blitt mer redusert for de selskapene som har valgt bort et stort revisjonsfirma enn hos de som har valgt bort et lite revisjonsfirma

2.5. Ekstern regnskapsfører

Foretak som er regnskapspliktige etter regnskapsloven §1-2 er som tidligere nevnt pliktige å utarbeide årsregnskap og årsberetning. Det er selskapet selv som er ansvarlig for regnskapet, men selskapet kan selv velge hvem som utarbeider det. Det kan enten utarbeides av en av bedriftens egne ansatte eller settes bort til en ekstern regnskapsfører. Hvis en bedrift velger å bruke en intern ansatt til å føre regnskapet er det ikke noen lovgivning som stiller krav til utdanning og praksis hos den som utarbeider regnskapet.

Hvis oppdraget settes bort til en ekstern regnskapsfører, må den som påtar seg oppdraget være autorisert i samsvar med regnskapsførerloven. Det er Finanstilsynet som sitter på myndigheten til å tildele autorisasjon, og for å bli autorisert er det krav til utdanning, praksis og vandel (Kristoffersen, 2014). En ekstern regnskapsfører er underlagt regnskapsførerloven og regnskapsførerforskriften ved sin yrkesutøvelse.

Det finnes også en standard som heter God regnskapsføringsskikk som den eksterne regnskapsføreren skal følge (Kristoffersen, 2014). Formålet til standarden God regnskapsføringsskikk er at kundene skal motta regnskapstjenester av høy kvalitet, med gode regnskapsprodukter som resultat (GRFS, 2014, pkt. 1.1.3). Hvilke oppgaver som den eksterne regnskapsføreren utfører kan være forskjellig fra kunde til kunde, alt etter hva de har behov for hjelp til. De vanligste oppgavene som en ekstern regnskapsfører utfører er etablering av regnskapssystemer, interne rutiner, regnskapsføring, avstemminger, utarbeidelse av merverdiavgiftsoppgaver, skattetrekk- og arbeidsgiveravgiftoppgaver, årsregnskap og ligningsoppgaver (Prop. 51L, 2010-2011).

Delene i årsrapporten kan dermed være regnskapsprodukter som den eksterne regnskapsføreren leverer. Derfor forventes det i denne oppgaven at selskaper som har benyttet seg av ekstern regnskapsfører har bedre kvalitet på årsrapporten enn selskaper som ikke har benyttet ekstern regnskapsfører eller revisor.

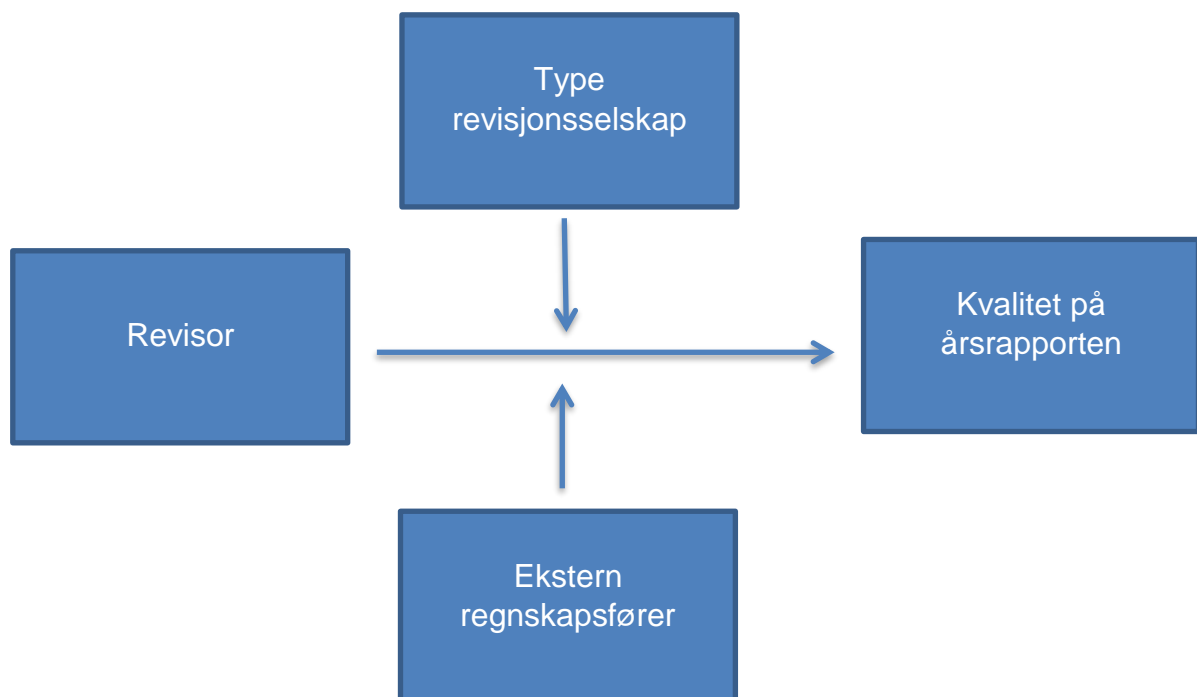
I forbindelse med utredningen av lovendringen hevdet Den norske Revisorforening at en autorisert regnskapsfører ikke i like stor grad vil dekke kontrollbehovet som en revisor. De fremhever at revisor har en rolle som ekstern kontrollør, mens en regnskapsfører utgjør en intern kontroll. Kredittilsynet peker på at på grunn av pliktene knyttet til autorisert regnskapsførers yrkesutøvelse vil de bidra til å bedre kvaliteten på regnskapene som avlegges. (Prop. 51L, 2010-2011).

Langli (2015) har i sin studie funnet at bruken av ekstern regnskapsfører i stor grad oppveier for bortfallet av revisor når det kommer til kvaliteten på ligningsoppgavene. Larsen og Seljebu Olsen (2015) har også funnet at ekstern regnskapsfører i stor grad bidrar til bedre informasjonskvalitet på årsrapporten. På grunnlag av dette har jeg valgt å utarbeide en hypotese som også omhandler regnskapsførers betydning for kvaliteten av årsrapporten:

H3: For selskaper som har valgt bort revisor har kvaliteten på årsrapporten blitt mindre redusert for de som har benyttet seg av ekstern regnskapsfører, enn hos de som utarbeider rapporten på egen hånd.

2.6. Modell av hypotesene

Hypotesene som skal testes i denne studien omhandler revisors innvirkning på kvaliteten på årsrapporten, samt om type revisjonsselskap og anvendelse av ekstern regnskapsfører utgjør noen forskjell.

Figur 3: Modell av hypotesene

3. Metode

Dette kapitlet beskriver oppgavens metodiske tilnærming i prosessen. Jeg vil først drøfte valg av forskningsstrategi og forskningsdesign. Videre vil jeg belyse hvilket datamateriale som er brukt, og hvordan dette er innsamlet og analysert. Deretter presenteres en oppstilling av de ulike variablene som er brukt i studien. Til slutt vil det foretas en vurdering av validiteten og reliabiliteten til undersøkelsen.

3.1. Valg av forskningsstrategi og design

3.1.1. Forskningsstrategi

Vi kan skille mellom to forskjellige forskningsstrategier: kvantitativ forskningsstrategi og kvalitativ forskningsstrategi. En kvantitativ forskningsstrategi vil gi en tallbasert beskrivelse av virkeligheten, mens en kvalitativ forskningsstrategi vil gi en tekstbasert beskrivelse av virkeligheten (Ringdal, 2014). Ved kvalitativ metode går man mer i dybden på et emne, ved for eksempel muntlige fortellinger, mens ved kvantitativ metode ser man mer overordnet på store utvalg.

I min studie har jeg valgt å bruke en kvantitativ forskningsstrategi. Årsaken til dette er at jeg ønsker å benytte et stort representativt utvalg slik at jeg kan generalisere funnene mine ut til populasjonen som jeg trekker utvalget fra. Andre årsaker til dette er at forskningsspørsmålet er teoristyrkt og kan drøftes ved å analysere talldata gjennom statistiske analyseteknikker basert på hypotesene som er utarbeidet. Kvantitativ metode er også godt egnet når man vil forsøke å studere årsakssammenhenger, noe som er sentralt i denne undersøkelsen hvor jeg vil studere betydningen av revisor på kvaliteten på årsrapporten.

Det å skulle etablere kausalitet i en slik studie er allikevel forbundet med usikkerhet. For å kunne si at vi har en årsak-virkning-sammenheng som er robust må man med sikkerhet kunne si at sammenhengen ikke skyldes en tredje variabel, som både påvirker X og Y (Ringdal, 2014). Det er umulig å ta høyde for alle slike faktorer i en slik studie, men for å minske usikkerheten kan man inkludere kontrollvariabler i studien som kan tenkes å påvirke fravalg av revisor og kvaliteten på årsrapporten. Dette gjør studien mer robust, men fortsatt må man være forsiktig med å trekke konklusjoner om kausalitet mellom variabelen X og Y.

3.1.2. Forskningsdesign

Et forskningsdesign er forskerens plan for hvordan undersøkelsene skal gjennomføres. Når problemstillingene er formulert, må man utarbeide en forskningsdesign som på best mulig måte gjør det mulig å gjennomføre undersøkelsen fra start til mål (Johannessen m.fl., 2010). Ringdal (2014) beskriver fem typer forskningsdesign som kan benyttes: eksperimentell design, tverrsnittdesign, langsgående design, casedesign og komparativ design.

Denne undersøkelsen kan karakteriseres som et eksperimentelt design. I et eksperimentelt design har man en eksperimentgruppe og en kontrollgruppe. Eksperimentgruppen blir utsatt for en behandling, mens kontrollgruppen forblir slik den er. I denne undersøkelsen innebærer dette at halvparten av selskapene som studeres har fravalgt revisjon, noe som utgjør behandlingen. Den andre halvparten har beholdt revisjon, og utgjør dermed kontrollgruppen i eksperimentet. I 2010 var alle selskapene lovpålagt revisjon, og dermed var alle like på dette tidspunktet. I 2015 har mange selskaper valgt bort revisjon, og det er dette som skal studeres i denne undersøkelsen.

I min undersøkelse vil jeg også benytte tverrsnittdesign og langsgående design.

Tverrsnittdesign innebærer en innsamling av data over mange enheter på et gitt tidspunkt. En slik undersøkelse vil gi et øyeblikksbilde av det vi studerer (Johannessen m.fl., 2010). Dette er det jeg vil benytte når jeg skal sammenligne årsrapportene fra hvert sitt år, 2010 og 2015.

Langsgående design brukes for å beskrive endring. Dette designet benyttes i tillegg til eksperimentelt design når jeg skal foreta sammenligningen av årsrapportene fra 2010 mot 2015. Det vil være de samme analyseenheter som studeres på to forskjellige tidspunkt med formål om å identifisere endringer.

En forutsetning for å kunne etablere kausalitet er at eksperimentet er randomisert (Ringdal, 2014). Randomisering innebærer at de enhetene som studeres fordeles tilfeldig ut på en behandlingsgruppe og en kontrollgruppe, noe som innebærer at gruppene er like i utgangspunktet. Hvis det finnes faktorer som kan tenkes å både påvirke fravalg og kvaliteten på årsrapporten, og som er utelatt, vil ikke eksperimentet anses som randomisert. Dette kalles uobserverbar heterogenitet (Finseraas & Kotsadam, 2013). Ved å kombinere et eksperimentelt design med et langsgående design vil man minske denne uobserverbare heterogeniteten ved at man fjerner all variasjon i den avhengige variabelen som skyldes faktorer som er konstante over tid.

3.2. Datamateriale

Det benyttes sekundærdata som datagrunnlag i denne forskningen.

«Sekundærdata er data som eksisterer forut for undersøkelsen.» (Tufte, 2011, s. 72)

Datamaterialet består av offisielle årsrapporter som er bestilt fra Brønnøysundregisteret, samt informasjon om selskapene og tallmateriale i årsrapportene hentet fra nettsiden proff.no.

For å sikre et representativt utvalg som kan generaliseres ut til populasjonen, har jeg avgrenset min studie. Disse avgrensningene har blitt foretatt i utvelgelsen av populasjon:

- Selskapsform: AS
- Under terskelverdiene for
 - o Ansatte
 - o Driftsinntekter
 - o Balansesum
- Registrert 1995-2009
- Bransje: rørleggerbransjen (Kode: 43.221)

Årsaken til at undersøkelsen kun omfatter AS og selskaper som ligger under terskelverdiene er at det er disse selskapene lovendringen omfatter. Årsaken til at jeg kun vil se på selskaper som er registrert fra 1995 til 2009 er at jeg vil få med endringskomponenten ved å se på årsrapporter før og etter lovendringen. Registreringen i Brønnøysundregisteret startet i 1995, så utvalget vil derfor bestå av alle foretak registrert til og med 2009 for de kriteriene som jeg har valgt.

Bransjen har jeg valgt med utgangspunkt i Langli (2015) sin undersøkelse som hevder at selskaper med kundefordringer og varelager har noe redusert kvalitet med hans tilnærming til måling av kvalitetsbegrepet. Jeg forventer at mange av selskapene i rørleggerbransjen har både kundefordringer og varelager.

Ved å benytte disse kriteriene endte jeg med en populasjon på 517 selskaper. Fra denne populasjonen har jeg valgt å ta et utvalg på 148 selskaper som jeg ser på før og etter lovendringen, henholdsvis årsrapportene fra 2010 og 2015. Dette er en utvalgsstørrelse som antas å være representativ for populasjonen det trekkes fra.

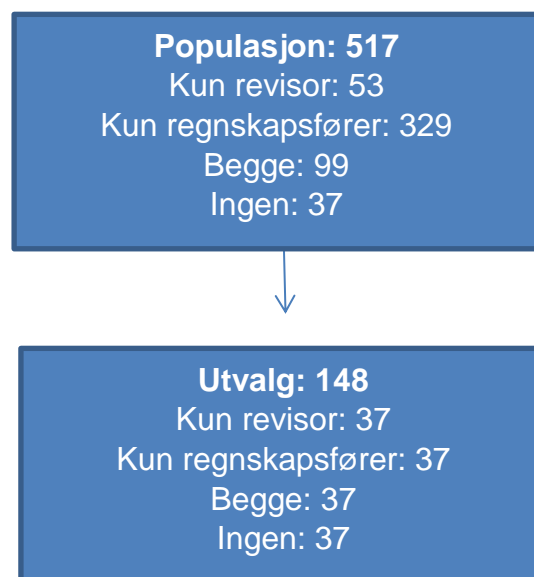
Når man skal trekke et utvalg fra en populasjon, er det viktig å tenke på hvordan man trekker utvalget (Ringdal, 2014). Basert på populasjonen vil jeg først benytte meg av stratifisering, dette gjør jeg for å forsikre meg om at viktige grupper blir representert i utvalget (Ringdal, 2014). Måten jeg vil stratifisere på er å dele populasjonen inn i fire ulike grupper:

- Foretak som benyttet kun revisor i 2015
- Foretak som benyttet kun autorisert regnskapsfører i 2015
- Foretak som benyttet både revisor og autorisert regnskapsfører i 2015
- Foretak som hverken benyttet revisor eller autorisert regnskapsfører i 2015

Populasjonen ble funnet gjennom å legge inn kriteriene for hvilke selskaper som skulle inngå i søkeverktøyet Proff Forvalt. Der var det også mulig å gjennomføre stratifiseringen av gruppene, slik at jeg fikk delt inn populasjonen inn i de fire stratifiserte gruppene som nevnt overfor.

Figur 4 viser hvordan gruppene fordelte seg i populasjonen.

Etter denne inndelingen ble det trukket like store utvalg fra alle tre gruppene, 37 enheter fra hver gruppe. Dette ble gjort ved å foreta tilfeldig utvalg innenfor hver enkelt stratifisert gruppe, bortsett fra gruppen som ikke hadde brukt noen ekstern hjelp, der det kun var 37 selskaper. Av de andre stratifiserte gruppene ble hver gruppe behandlet som en egen populasjon med N enheter, og det ble trukket et tilfeldig utvalg på 37 enheter.

Figur 4: Populasjon og utvalg

3.3. Dataanalyse

For å analysere datamaterialet vil jeg benytte meg av ulike statistiske analyseteknikker som vil bli gjennomgått i dette kapittelet. I resultatkapittelet vil jeg først presentere deskriptive data for å skape en oversikt, deretter vil jeg gjennomføre statistiske analyser ved hjelp av t-tester og ANOVA. Tilslutt vil jeg foreta regresjonsanalyser for å teste hypotesene som er utarbeidet under teorikapittelet.

3.3.1. Deskriptive analyser

Deskriptive analyser kan brukes for å forklare et fenomen, påvise sammenhenger og gi en oversikt over variablene og deres målenivå (Johannessen m.fl., 2010). Med deskriptive analyser vil jeg skape en overordnet oversikt over funnene mine før jeg går mer spesifikt inn på de ulike hypotesene for å teste de.

3.3.2. T-test

Den første testen jeg vil utføre er t-test for to uavhengige utvalg. Det er hensiktsmessig å utføre en slik t-test når man kan lage seg to utvalg som er grupper basert på X-variabler med to verdier (Ringdal, 2014). Alle mine uavhengige variabler (revisor, tid, regnskapsfører, type revisjonsselskap, fravalgselskaper, fravalg*tid) er slike dummyvariabler som kun tar verdien 0 eller 1, og dermed kan disse analyseres ved å se på hvordan disse to verdiene knytter seg til den avhengige variabelen «kvalitet på årsrapporten».

En slik test baserer seg på gruppegjennomsnittet for de to gruppene av X-variablene. Vi kan derfor med en slik test se om det er en signifikant forskjell i gruppegjennomsnittet av kvaliteten på årsrapporten for de to ulike verdiene av de uavhengige variablene. Før man utfører en t-test setter man opp hypoteser, med tilhørende nullhypoteser som antar likhet mellom gruppene. Hvis t-testen gir signifikant støtte om forskjell kan man forkaste nullhypotesen som antar likhet.

3.3.3. ANOVA

Den neste analyseteknikken jeg vil ta i bruk er ANOVA. ANOVA er i likhet med t-test en variansanalyse. I likhet med en t-test kan vi ved bruk av ANOVA analysere grupper basert på ulike verdier av X-variablene. Ved å foreta en slik variansanalyse kan man sammenligne variasjonen innad i de ulike gruppene med variasjonen mellom gruppene (Løvås, 2013). I likhet med t-testen settes det opp hypoteser, med tilhørende nullhypoteser som antar likhet

mellom gruppene. Om analysen viser at variasjonen mellom gruppene er signifikant større enn variasjonen innad i gruppene kan man forkaste nullhypotesen som antar likhet. Denne testen vil jeg bruke for å analysere forskjellen mellom de ulike gruppene som utvalget baserer seg på.

3.3.4. Regresjonsanalyse

En regresjonsanalyse er basert på sammenhenger mellom uavhengige og avhengige variabler (Ringdal, 2014). Man ser da på hvordan en uavhengig variabel (X) påvirker en avhengig variabel (Y).

En regresjonsligning har en slik form: $Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_{1i} + \varepsilon_i$

β_0 er regresjonskonstanten, mens β_1 er regresjonskoeffisienten. Der er β_1 som beskriver sammenhengen mellom X og Y i form av et stigningstall. ε_i er residualleddet i ligningen. Dette residualleddet representerer den delen av den avhengige variabelen Y som ikke kan forklares av den eller de uavhengige variablene X. ε_i er med andre ord summen av variabler som ikke er tatt med i ligningen.

Fordelen med å bruke en regresjonsmodell i denne studien er at jeg ønsker å se om det er en årsakssammenheng mellom revisor og kvaliteten på årsrapporten, og dette er en regresjonsmodell godt egnet til å si noe om. En regresjonsmodell gir også anledning til å ta med så mange uavhengige variabler som man ønsker, og dermed kan man inkludere kontrollvariabler for å styrke funnene.

En regresjonsmodell forutsetter at alle relevante X-variabler er tatt med, og irrelevante er eliminert (Ringdal, 2014). Dette innebærer at alle variabler som påvirker kvaliteten på årsrapporten burde ha vært inkludert i analysen, noe som ikke vil være mulig i en slik studie. Dette fenomenet kalles utelatt variabel bias, og er noe som kan påvirke feilledet slik at det ikke blir uavhengig. For å forsøke å ta høyde for dette i størst mulig grad, er det i denne studien tatt med kontrollvariabler som tidligere forskning har vist at kan ha en sammenheng med regnskapskvalitet og kvalitet på finansiell rapportering. Ved å inkludere kontrollvariabler kan man se hvor robust sammenhengen mellom den/de uavhengige variablene og den avhengige variabelen er.

Regresjonsmodellene i denne studien er utformet basert på Ordinary Least square (OLS), og det er da åtte forutsetninger som bør være oppfylt for at OLS- modellen skal gi gode resultater. Berry (1993) beskriver forutsetningene som BLUE-estimer (best linear unbiased

estimators), som på norsk betyr beste lineære uavhengige estimat. Når forutsetningene er tilfredsstillende oppfylt vil regresjonsmodellen være egnet til å gi svar på hypotesene. Videre gjennomgås de åtte forutsetningene linket opp mot regresjonsmodell 7 i denne studien.

Forutsetningene for OLS-regresjon:

Forutsetning 1:

Alle uavhengige variabler (X-ene) er kvantitative eller dikotome, og den avhengige variabelen (Y) er kvantitativ, kontinuerlig og naturlig.

Alle de uavhengige variablene i denne undersøkelsen er dummyvariabler, og dermed kan vi si at de er dikotome variabler. Den avhengige variabelen «kvalitet på årsrapporten» oppfyller også kravet fordi det er en kontinuerlig variabel som går fra 0 til 1. Det er også en betingelse under denne forutsetningen at alle variablene skal være målt uten feil (Berry, 1993). Dette er noe som vanskelig kan måles, men man kan forsøke å unngå systematiske målefeil i stor grad ved å være konsekvent og nøyaktig under innleggelsen av dataene i analyseverktøyet SPSS. Forutsetning 1 anses dermed som oppfylt.

Forutsetning 2:

Alle uavhengige variabler har varians større enn 0

Det at de uavhengige variablene skal ha større varians enn 0 innebærer at de må ha observasjoner på minst to verdier (Berry, 1993). Dette er viktig for å kunne se på sammenhengen mellom de uavhengige variablene og den avhengige variabelen. I denne undersøkelsen vil denne forutsetningen være oppfylt fordi alle de uavhengige variablene er dummyvariabler som kun tar verdiene 0 og 1, og alle har observasjoner på både verdi 0 og 1. Forutsetning 2 er derfor å anse som oppfylt.

Forutsetning 3:

Alle de uavhengige variablene er ukorrelerte med residualleddet i modellen.

En situasjon som kan føre til at denne forutsetningen brytes er hvis den avhengige variabelen påvirker en eller flere av de uavhengige variablene (Berry, 1993). I denne studien innebærer dette at kvaliteten på årsrapporten har en innflytelse på de uavhengige variablene. Sett opp mot problemstillingen som omhandler revisor sin innvirkning på kvaliteten, kan man tenke seg en situasjon hvor kvaliteten på årsrapporten i år 2010 er med å bestemme om selskapet fravelger revisor etter lovendringen. Dette er noe som vanskelig kan testes, men det er ikke funnet teori som tilsier at en slik sammenheng vil være tilstede, og dermed antas det at dette ikke vil være et problem i denne studien.

Forutsetning 4:

Residualene skal ha et gjennomsnitt på 0 i populasjonen

Denne forutsetningen innebærer at residualene skal ha et gjennomsnitt på null. Feilledet kan være ulikt null og ha variasjon, eller være ulikt null og konstant. Om det er variasjon kan det være at variabler som korrelerer med en eller flere av de uavhengige variablene er utelatt, mens om det er konstant kan det være at det er systematiske målefeil i avhengige variabelen (Berry, 1993). For å teste dette har jeg valgt å se på et p-plot for residualene i modell 7.

P-plottet er vedlagt i vedlegg 2. P-plottet viser at gjennomsnittet av residualene ligger tett inn mot linjen, med en liten overvekt mot venstresiden. Da det ikke ser ut til å være store variasjoner, kan vi med utgangspunkt i p-plottet også anta at denne forutsetningen er oppfylt.

Forutsetning 5:

Residualene skal ha lik varians for alle X-variablene, (homoskedastisitet)

Forutsetningen om homoskedastisitet innebærer at vi forutsetter lik varians for alle residualene for alle kombinasjoner av de uavhengige variablene i modellen. Dersom det ikke er lik varians, har vi et tilfelle av heteroskedastisitet, noe som kan innebære negativ innvirkning på signifikansnivået og hypotesetestingen. Heteroskedastisitet kan typisk oppstå fra målefeil i den avhengige variabelen, og det er spesielt viktig at denne forutsetningen er oppfylt om man ønsker å generalisere resultatene ut til populasjonen som det er trukket fra (Ringdal, 2014). Heteroskedastisitet er hovedsakelig et problem ved tverrsnittsundersøkelser (Berry, 1993). Jeg vil i denne studien teste tilstedeværelsen av heteroskedastisitet ved å se på et Scatterplot-diagram over residualene i modell 7. Diagrammet er vedlagt i vedlegg 2, og viser at det er en liten antydning til spredning til venstre i diagrammet, men residualene er tilstrekkelig samlet til at denne forutsetningen vil kunne antas oppfylt.

Forutsetning 6:

Residualene skal være ukorrelerte med hverandre og med X-variablene, (fravær av autokorrelasjon)

Autokorrelasjon oppstår når det er en korrelasjon mellom verdier på samme variabel mellom ulike enheter (Eikemo & Clausen, 2007). Autokorrelasjon kan bli et problem når man foretar en tidsserieanalyse fordi verdien i tid N kan tenkes å være bestemt av verdien i tid N-1. Denne undersøkelsen baserer seg på to ulike måletidspunkt, og derfor vil det være svært hensiktsmessig å teste denne forutsetningen. For å gjøre dette vil jeg foreta en Durbin-Watson-test på regresjonsmodellene som jeg utfører. Når man har fullstendig fravær av

autokorrelasjon skal Durbin-Watson testen gi en verdi på 2. Dette innebærer at hvis testen til denne studien gir en verdi nær 2, vil det ikke være et problem med autokorrelasjon. For hovedregresjonsmodellen (modell 7) får jeg et resultat på 1,965 på denne testen, og dermed kan man fastslå at autokorrelasjon ikke er et problem i denne studien, og denne forutsetningen er oppfylt. Testen ligger vedlagt i vedlegg 2.

Forutsetning 7:

X-variablene må ikke være perfekt korrelerte, (multikollinearitet)

Det er en forutsetning for regresjonsmodeller at de uavhengige variablene ikke er sterkt eller perfekt korrelerte med hverandre (Ringdal, 2014). Ved perfekt multikollinearitet vil de uavhengige variablene måle akkurat det samme (Berry, 1993). Om dette forekommer kan man få ustabile regresjonsmodeller som fører til at det er vanskelig å fastslå effekten til de uavhengige variablene på den avhengige variabelen. For å unngå multikollinearitet kan man utelate variabler som er forventet å korrelere sterkt med hverandre (Fugleberg & Kristianslund, 1995). I denne undersøkelsen er derfor de kontrollvariablene som er tatt med ikke forventet å korrelere sterkt med hverandre, men beskrive ulike fenomen. Korrelasjonen mellom de ulike kontrollvariablene som benyttes vil også testes.

Multikollinearitet kan også ofte bli et problem i regresjonsmodeller hvor vi inkluderer samspillsledd og kvadratledd (Eikemo & Clausen, 2007). Dette er tilfelle i denne studien hvor det blir inkludert et samspillsledd mellom behandling og tid i regresjonsligningen. Det vil derfor være viktig å sjekke tilstedeværelsen av multikollinearitet mellom de uavhengige variablene som benyttes i difference-in-difference-modellene. Korrelasjonene testes ved å utføre en Pearsons korrelasjonstest i SPSS. Problemer med multikollinearitet kan oppstå ved korrelasjoner over 0,8 ifølge Pearsson korrelasjon (Eikemo & Clausen, 2007).

Korrelasjonsmatrisene fremkommer av resultatkapitlet, og viser at ingen av kontrollvariablene eller de uavhengige variablene har problematiske høye korrelasjoner.

Forutsetning 8:

Residualene skal være normalfordelte

For at residualene skal være normalfordelte skal fordelingen være tilnærmet lik normalfordelingskurven. Kravet om normalfordeling er ikke så alvorlig (Løvås, 2013), og dette er først og fremst et problem i undersøkelser hvor man opererer med veldig små utvalg (Fugleberg & Kristianslund, 1995). Derfor vil ikke dette testes ytterligere enn å se på et histogram over residualene. Histogrammet viser at residualene ikke følger

normalfordelingskurven perfekt, men det er heller ingen stor skjevhet. Histogrammet ligger vedlagt i vedlegg 2.

Difference-in-difference (DiD)

Difference-in-difference er et verktøy som kan brukes for å analysere årsakssammenhenger ved behandling av en eksperimentgruppe sett opp mot en kontrollgruppe (Bertrand m.fl., 2004). En DiD-analyse kan utføres som en regresjonsanalyse, og en regresjonsmodell som bygger på DiD har denne formen:

$$Y_{it} = \beta_1 + \beta_2 \text{Treat}_i + \beta_3 \text{Post}_t + \beta_4 (\text{Treat} * \text{Post})_{it} + \varepsilon_i$$

Forklaring av variablene:

Treat = En dummyvariabel som tar verdien 1 om observasjonen er i behandlingsgruppen

Post = En dummyvariabel som tar verdien 1 om observasjonen er i perioden etter behandlingen

Treat*Post = Samspillsledd mellom behandlingsgruppen og periodekomponenten

Alle forutsetningene som er listet opp under OLS er også gjeldende for DiD. I tillegg er en forutsetning for DiD at om det ikke hadde forekommet noen behandling hadde forskjellene mellom eksperimentgruppen og kontrollgruppen vært den samme i tid 1 som i tid 0 (Bertrand m.fl., 2004). Dette innebærer at forskjellene mellom kontrollgruppen og eksperimentgruppen med tanke på kvaliteten på årsrapporten skulle ha vært den samme for årsrapportene for 2015 som årsrapportene i 2010. Dette er noe som jeg må anta er oppfylt, da jeg ikke får testet det i denne studien. I resultatkapittelet ser vi at kvaliteten har økt for de selskapene som ligger i kontrollgruppen, og dette innebærer at det også skulle ha vært en tilsvarende økning for selskapene i eksperimentgruppen.

Regresjonsligningene som er utarbeidet til de ulike hypotesene:

H1: Kvaliteten på årsrapporten har gått ned for de selskapene som har valgt bort revisor sammenlignet med de som har beholdt revisor

$$KVAL = \beta_0 + \beta_1 FRAVALG + \beta_2 TID + \beta_3 (FRAVALG \times TID) + \sum_{m=1}^M \gamma_m K_m + \varepsilon$$

H2: Kvaliteten på årsrapporten har blitt mer redusert for de selskapene som har valgt bort et stort revisjonsfirma enn hos de som har valgt bort et lite revisjonsfirma

$$KVAL = \beta_0 + \beta_1 FRAVALG + \beta_2 TID + \beta_3 (FRAVALG \times TID) + \beta_4 TYPE + \sum_{m=1}^M \gamma_m K_m + \varepsilon$$

H3: For selskaper som har valgt bort revisor har kvaliteten på årsrapporten blitt mindre redusert for de som har benyttet seg av ekstern regnskapsfører, enn hos de som utarbeider rapporten på egen hånd.

$$KVAL = \beta_0 + \beta_1 FRAVALG + \beta_2 TID + \beta_3 (FRAVALG \times TID) + \beta_4 EKSTERNRF + \sum_{m=1}^M \gamma_m K_m + \varepsilon$$

3.4. Oversikt over variablene

De uavhengige variablene (X-ene):

Navn	Hva måles	Koding	Type variabel
Revisor	Om selskapet har revisor eller ikke	0 – Ikke revisor 1 – Revisor	Dummy
Tid	Om årsrapporten er fra 2010 eller 2015	0 – 2010 1 – 2015	Dummy
Regnskapsfører	Om selskapet har benyttet ekstern regnskapsfører eller ikke	0 – Ikke ekstern regnskapsfører 1 – Ekstern regnskapsfører	Dummy
Type revisjonsselskap	Om selskapet har benyttet et stort eller et lite revisjonsselskap	0 – Lite revisjonsselskap 1 – Stort revisjonsselskap	Dummy

Tabell 1: Uavhengige variabler

I tillegg til disse er det laget noen flere uavhengige variabler som benyttes i de ulike analysene. Disse variablene er:

Navn	Hva måles	Koding	Type variabel
Fravalgselskaper	Om selskapet er i fravalgsgruppen eller kontrollgruppen	0 – Kontrollgruppe 1 – Fravalgsgruppe	Dummy
Fravalg * Tid	Samspillsledd mellom fravalgselskaper og tid som måler endringen	0 – De resterende 1 – Fravalgselskaper i periode 2015	Dummy

Tabell 2: Uavhengige variabler

Den avhengige variabelen (Y):

Den avhengige variabelen i denne studien er kvaliteten på årsrapporten. Den avhengige variabelen er den jeg søker å forklare i studien (Ringdal, 2014). Med utgangspunkt i de ulike hypotesene som er utarbeidet, vil jeg teste om de uavhengige variablene som jeg har listet har noen innvirkning på den avhengige variabelen.

Den avhengige variabelen som analyseres i denne studien er delt inn i 27 indikatorer som samlet forventes å si noe om kvaliteten. Disse indikatorene er gruppert i fire ulike kategorier: kvalitet på resultatregnskapet og balansen, kvalitet på årsberetningen, kvalitet på noteopplysningene og helhetsinntrykk. Basert på lovverket har jeg utarbeidet en oversikt over hva som er å anse som god og dårlig kvalitet. Poengene som gis er 0, 0.5 og 1. 0 er svært mangelfull/dårlig presentasjon, 0.5 er middels god presentasjon og 1 er utmerket presentasjon. (Kun 0 og 1 på de punktene hvor jeg mener det ikke finnes noen mellomting). Når disse indikatorene slås sammen til en samlet variabel vil de ulike indikatorene vektet likt innenfor

hver kategori, samt at hver kategori vil vektas likt når jeg slår det sammen til en samlet avhengig variabel.

Utforming av den avhengige variabelen (Y):

Navn	Hva måles	Beregning	Type variabel
SP1 Resultatregnskap og balanse	Kvaliteten på resultatregnskapet og balansen	3 indikatorer som summeres og divideres med 3	Kontinuerlig
SP2 Årsberetning	Kvaliteten på årsberetningen	9 indikatorer som summeres og divideres med 9	Kontinuerlig
SP3 Noteopplysninger	Kvaliteten på noteopplysningene	11 indikatorer som summeres og divideres med 11	Kontinuerlig
SP4 Helhetsinntrykk	Kvalitet beregnet ut fra helhetsinntrykk på årsrapporten (subjektive vurderinger)	4 indikatorer som summeres og divideres med 4	Kontinuerlig
Kvaliteten på årsrapporten	Den avhengige variabelen «Kvalitet på årsrapporten»	Summering av de 4 samlepostene, som deretter divideres med 4	Kontinuerlig

Tabell 3: Den avhengige variabelen

For fullstendig oversikt over indikatorene i måleinstrumentet til den avhengige variabelen, se vedlegg 1.

Kontrollvariabler:

I en slik undersøkelse er det også viktig å inkludere kontrollvariabler. Kontrollvariabler er som tidligere nevnt andre variabler som kan tenkes å påvirke den avhengige variabelen i tillegg til de uavhengige variablene. Basert på tidligere forskning på temaet regnskapskvalitet er det valgt ut ulike kontrollvariabler som i tillegg til de uavhengige variablene kan være forklarende for variasjonen i den avhengige variabelen: kvalitet i årsrapporten.

Størrelse og gjeldsgrad har i tidligere forskning vist seg å ha en sammenheng med rapporteringskvalitet (Atanasovski, 2013). Vekst har vist seg å korrelere med regnskapskvalitet (Hope m.fl., 2013). I følge Langli (2015) er andre variabler som kan ha en innvirkning på regnskapskvaliteten: positivt/negativt resultat, egenkapitalrentabilitet, relativ størrelse på varelageret og om eier er den samme som daglig leder.

Kontrollvariablene:

Navn i analysen	Hva måles	Koding	Type variabel
Resultat	Måling av positivt/negativt resultat (lønnsomhet)	0 – negativt resultat 1 – positivt resultat	Dummy
Størrelse	Måling av størrelse	Ln(driftsinntekter)	Kontinuerlig
Egenkapital- rentabilitet	Måling av økonomisk ytelse	Tallstørrelse hentet fra proff.no	Kontinuerlig
Gjeldsgrad	Finansiell eksponering	Tallstørrelse hentet fra proff.no	Kontinuerlig
Vekst	Relativ endring i sum eiendeler	$(\text{Eiendeler}(t)/\text{Eiendeler}(t-1)) - 1$	Kontinuerlig
Eier=daglig leder	Om eier er den samme som daglig leder	0 – Ikke den samme 1 – Den samme (Over 50 % av aksjene)	Dummy
Varelager	Varelagerets størrelse i forhold til sum eiendeler	Varelager/eiendeler	Kontinuerlig

Tabell 4: Kontrollvariablene

3.5. Validitet og reliabilitet

3.5.1. Validitet

Validitet går på om man faktisk måler det man ønsker å måle (Ringdal, 2014).

Validiteten til studien i sin helhet:

Vi kan dele validiteten til studien inn i intern og ekstern validitet. Intern validitet handler om forholdet årsak-virkning. Når vi skal vurdere den interne validiteten må vi spørre oss om: I hvilken grad kan vi si at den uavhengige variabelen X er årsaken til endringen i den avhengige variabelen Y? (Sekaran & Bougie, 2013).

«Internal validity refers to the degree of our confidence in the causal effects.»

(Sekaran & Bougie, 2013, s.175)

Når vi skal vurdere den interne validiteten må vi dermed vurdere om det kan være andre variabler som kan være årsaken til de endringene i kvaliteten på årsrapporten som vi finner gjennom studien (Sreejesh m.fl., 2013). I denne studien er det flere uavhengige variabler alt etter hvilken hypotese som testes, mens det hele tiden er kvaliteten på årsrapporten som er den avhengige variabelen. I undersøkelsen må det derfor tas høyde for at det kan være andre årsaker til de endringene vi finner i kvaliteten på årsrapporten enn de som er listet som uavhengige variabler, og som forventes å være forklarende. På grunn av dette er det tatt med kontrollvariabler som basert på tidligere forskning kan forventes å ha en innvirkning på kvaliteten på regnskapet.

Ekstern validitet handler om vi kan generalisere våre funn ut til populasjonen.

«External validity refers to the extent of generalizability of the results of a causal study to other settings, people or events.» (Sekaran & Bougie, 2013, s.175)

Det er i denne undersøkelsen trukket et utvalg fra en populasjon som forventes å være representativt, og dermed vil funnene fra undersøkelsen kunne generaliseres ut til populasjonen. I og med at det er foretatt en del avgrensninger i denne studien, kan man ikke forvente å kunne generalisere funnene ut til andre selskaper enn de som er representert i populasjonen. Dermed vil funnene være begrenset til å si noe om rørleggerbransjen. Funnene kan likevel være en indikasjon på hvordan det er i andre lignende bransjer.

Validiteten til måleinstrumentet

Når man skal måle validiteten til måleinstrumentet kan man dele inn validiteten i tre underkategorier: Innholdsvaliditet, kriterievaliditet og begrepsvaliditet (Sekaran & Bougie, 2013).

Innholdsvaliditet går ut på om de utvalgte indikatorene dekker det begrepet som man ønsker å måle (Sekaran & Bougie, 2013). Høy innholdsvaliditet innebærer at indikatorene som er listet i sjekklisten dekker de viktigste aspektene av begrepet «kvalitet på årsrapporten». Sjekklisten er basert på minimumskrav av hva som er obligatorisk for foretakene som utgjør populasjonen. I tillegg er det inkludert fire subjektive vurderinger av kvaliteten, samt noen noteopplysninger som anses som relevante for populasjonen for å bedømme stilling og resultat. Sjekklisten anses som komplett i forhold til hva som kan forventes av årsrapporter som holder høy kvalitet for selskapene i populasjonen, og dette er noe som tilsier høy innholdsvaliditet i måleinstrumentet.

Kriterievaliditet handler om måleinstrumentet gir resultater som samsvarer med virkeligheten (Ringdal, 2014). I denne studien måler vi virkeligheten ved at vi ser direkte på årsrapportens innhold, og dermed vil kriterievaliditeten være høy. Problemet kan oppstå der indikatorene bygger på en subjektiv vurdering, men dette vil ikke anses som noe stort problem da innleggelsen er konsekvent for alle årsrapportene.

Begrepsvaliditet handler om vi måler det teoretiske begrepet som vi ønsker å måle (Ringdal, 2014). Høy begrepsvaliditet innebærer derfor at de ulike indikatorene som er listet opp under sjekklisten for kvalitet på årsrapporten faktisk er indikatorer på god kvalitet. Etersom kvalitet på årsrapporten i denne studien er definert som god fremstilling basert på lovverket, og sjekklisten er nøye utarbeidet basert på lovverket, vil begrepsvaliditeten til måleinstrumentet også kunne anses som høy.

Det kan også diskuteres om måleinstrumentet samsvarer med andre mål på regnskapskvalitet som er diskutert under teorikapittelet. Van Beest m.fl. (2009) utførte en undersøkelse av validiteten til et lignende måleinstrument som det som er anvendt i denne undersøkelsen. De undersøkte hvor godt det målte kvalitet på finansiell rapportering i forhold til resultater av andre målemetoder. De fant ut at måleinstrumentet var godt egnet til å si noe om kvaliteten på årsrapporten fordi den ga samsvarende funn med andre målemetoder, og dette er også noe som er med på å styrke validiteten til måleinstrumentet i denne studien.

3.5.2. Reliabilitet

«Fundamentally, reliability, concerns the extent to which an experiment, test, and any measuring procedure yields the same results on repeated trials.» (Carmines & Zeller 1979, s. 11)

For at en studie skal ha høy reliabilitet skal det altså være mulig å finne de samme resultatene om man utfører den samme målingen på nytt med likt måleinstrument. Reliabilitet henger derfor tett sammen med målefeil. Studier som har lite målefeil vil ha høy reliabilitet, mens studier med mye målefeil vil ha lav reliabilitet. Vi kan dele inn målefeil i systematiske målefeil og tilfeldige målefeil (Ringdal, 2014). Systematiske målefeil kan skyldes feil i målemetoder, måleinstrumenter, forhold rundt målingen, eller egenskaper hos måleren som fører til feil i avlesningene. Tilfeldige målefeil er feil som kan oppstå selv om man har tatt hensyn til alle systematiske feil, dette er målefeil som man ikke kan rå over og som vil kunne variere fra måling til måling.

Risikoen for at det kan oppstå systematiske målefeil er tilstede i denne undersøkelsen. Det kan oppstå feil i SPSS ved innleggingen, og det kan være omstendigheter rundt innleggingen av data som fører til at uriktige opplysninger blir lagt inn. I forhold til tilfeldige målefeil vil dette være minimalt i denne undersøkelsen ettersom datamaterialet bygger på sekundærdata innhentet fra Brønnøysundregisteret og proff.no.

Ringdal (2014) beskriver tre måter å vurdere dataenes reliabilitet på:

- Allmenn kildekritikk
- Test-retest teknikken
- Intern konsistens mellom indikatorer

Allmenn kildekritikk handler om at man må vurdere reliabiliteten til de dataene som man benytter i studien. De dataene som vil bli benyttet i denne studien er offentlige årsrapporter hentet fra Brønnøysundregisteret. I forhold til formålet med denne studien, som er å undersøke kvaliteten på årsrapportene i utvalget, vil dette være et svært godt datagrunnlag med tanke på reliabiliteten.

Test-retest teknikken går ut på å måle samme variabel flere ganger og se om det er samsvar mellom de to ulike målingene. I forhold til denne studien vil det innebære at jeg ser på de samme årsrapportene flere ganger for å se om jeg noterer meg det samme hver gang. Dette

kunne ha bidratt til å minske systematiske feil som kan forekomme ved innleggelse av data i SPSS, men det vil ikke være tid nok til å gjennomføre dette, da det allerede er svært tidkrevende å gå gjennom årsrapportene kun én gang. Fordelen med denne studien er at det er mange indikatorer, og at man derfor kan forvente et godt gjennomsnittlig resultat selv om det kunne tenkes å ha oppstått noen små feil under innleggelsen.

Intern konsistens handler om at de ulike indikatorene som skal måle kvaliteten henger sammen. Det er svært hensiktsmessig å måle den interne konsistensen når vi måler et begrep som vanskelig kan måles direkte, men hvor vi benytter flere variabler (Eikemo & Clausen, 2007). Dette er tilfelle i denne studien hvor det er kvaliteten på årsrapporten som skal måles. Det er svært vanskelig å måle kvaliteten på årsrapporten direkte, og derfor har jeg satt sammen en sjekklister med indikatorer som samlet forventes å si noe om kvaliteten på årsrapporten. Vi kan teste den interne konsistensen mellom disse indikatorene ved å måle Cronbachs alfa. Cronbachs alfa bør være over 0.9 om man har mange indikatorer slik som denne studien har (Eikemo & Clausen, 2012). Mitt mål på Cronbachs alfa for alle 27 indikatorer er på 0.603, og er dermed litt lavt. Allikevel er det tidligere argumentert for at alle 27 indikatorer er viktige for å få full score på kvaliteten, og dermed er det ikke av stor betydning at Cronbachs alfa gir et litt lavere resultat enn ønskelig. Testen kan ses i vedlegg 3. Van Beest m.fl. (2009) testet også intern konsistens i sin studie, og fikk resultater som støttet at reliabiliteten til måleinstrumentet er høy. Dette er med å støtte opp under en høy reliabilitet i også denne studien hvor et lignende måleinstrument er anvendt.

Med utgangspunkt i Vollan & Langstrand (2015) sin masterstudie hvor de fant at en ren revisjonsberetning hadde positiv sammenheng med høyere regnskapskvalitet, ønsket jeg å teste om dette samsvarer med min undersøkelse for å styrke reliabiliteten. Jeg testet om det var en signifikant forskjell i kvaliteten mellom de som hadde anvendt revisor og fått en ren revisjonsberetning, mot de som hadde anvendt revisor og fått en merknad i revisjonsberetningen. Dette gjorde jeg gjennom en t-test hvor jeg så på gruppegjennomsnittet. Resultatene av testen viste at kvaliteten på årsrapporten for de med ren revisjonsberetning var på 91.8 %, mens kvaliteten på årsrapporten for de med en merknad i revisjonsberetningen var på 91.4 %. På grunn av den lille forskjellen utgjorde ikke dette et signifikant resultat, men kan være en liten antydning på at denne studiens måleinstrument for kvalitet samsvarer med andre mål på regnskapskvalitet. Årsaken til at forskjellen var så liten kan ha en sammenheng med at

de som benyttet revisor fikk jevnt over bra score på kvaliteten, og dermed er det vanskelig å finne noen forskjeller.

4. Resultater fra analysen

4.1. Deskriptiv statistikk

Kvalitet på årsrapporten					
År	Gruppe	N	Minimum	Maksimum	Gjennomsnitt
2010	Fravalgsgruppe (Revisor)	74	80 %	97 %	91,42 %
	Kontrollgruppe (Revisor)	74	80 %	100 %	91,41 %
2015	Fravalgsgruppe (Ikke revisor)	74	61 %	99 %	88,82 %
	Kontrollgruppe (Revisor)	74	79 %	99 %	92,35 %

Tabell 5: Deskriptiv statistikk: Kvalitet på årsrapporten hos fravalgsgruppe og kontrollgruppe

Denne oversikten viser at den gjennomsnittlige samlede kvaliteten har gått ned med 2.60 % fra 91.42 % til 88.82 % for de selskapene som har valgt bort revisor. For de selskapene som har beholdt revisor har den gjennomsnittlige kvaliteten steget med 0.94 % fra 91.41 % til 92.35 %. Denne tabellen viser at fravalgsgruppen og kontrollgruppen var tilnærmet lik i 2010 da alle hadde revisor. Dette er en indikasjon på at det er en årsakssammenheng mellom kvaliteten på årsrapporten og bruken av revisor.

Gjennomsnitt kvalitet			
Gruppe	Samlepost	2010	2015
Fravalgsgruppe (Revisor)	Resultat/balanse	100 %	100 %
	Årsberetning	86,99 %	83,14 %
	Noter	79,85 %	77,58 %
	Helhet	98,65 %	94,43 %
Kontrollgruppe (Revisor)	Resultat/balanse	100 %	100 %
	Årsberetning	88,42 %	88,16 %
	Noter	77,89 %	82,06 %
	Helhet	99,16 %	98,99 %

Tabell 6: Deskriptiv statistikk: De ulike samlepostene for kvalitet for fravalgsgruppe og kontrollgruppe

Når vi ser på de ulike delene av årsrapporten ser vi at kvaliteten på resultatregnskapet og balansen er den samme før og etter lovendringen for alle selskapene. For de andre delmomentene har kvaliteten derimot gått ned for fravalgsselskapene. For selskapene i kontrollgruppen har kvaliteten hatt en liten nedgang i årsberetningen og helhetsinntrykket, mens det har vært en betydelig bedring i noteopplysningene.

Gruppe	Ekstern regnskapsfører	Kvalitet på årsrapporten 2015
Fravalgsgruppe (ikke revisor)	Ikke bruk av ekstern regnskapsfører	85,40 %
	Bruk av ekstern regnskapsfører	92,23 %
Kontrollgruppe (revisor)	Ikke bruk av ekstern regnskapsfører	91,95 %
	Bruk av ekstern regnskapsfører	92,75 %

Tabell 7: Deskriptiv statistikk: Kvalitet på årsrapporten ved bruk av ekstern regnskapsfører

Denne tabellen viser tall fra 2015. Når vi inkluderer bruken av ekstern regnskapsfører ser vi at dette har en stor betydning for kvaliteten. For de selskapene som hverken har benyttet revisor eller ekstern regnskapsfører i 2015 har kvaliteten sunket med 6 % fra 91,4 % til 85,4 %, mens det har steget for alle de andre gruppene, også de som har valgt bort revisor, men som har benyttet ekstern regnskapsfører. De foretakene som hverken benyttet revisor eller ekstern regnskapsfører har også en minimumsobservasjon på 61 %, som er den dårligste observasjonen.

Tid	Type revisjonsselskap	N	Kvalitet på årsrapporten
2010	Lite revisjonsselskap	110	91,32 %
	Stort revisjonsselskap	38	91,67 %
2015	Lite revisjonsselskap	54	92,42 %
	Stort revisjonsselskap	20	92,17 %

Tabell 8: Deskriptiv statistikk: Kvalitet på årsrapporten fordelt på type revisjonsselskap

Når vi ser på forskjellen mellom de fem store revisjonsselskapene og de mindre revisjonsselskapene, ser vi at det i 2010 er i gjennomsnitt 0,35 % bedre kvalitet på de årsrapportene som er revidert av en av de fem store revisjonsselskapene. I 2015 er det derimot motsatt, der er det i gjennomsnitt 0,25 % bedre kvalitet på årsrapportene som er revidert av et lite revisjonsselskap. Dermed er det ingen indikasjoner på at hypotesen om at de som har fravalgt et stort revisjonsselskap har mer redusert kvalitet enn de som har fravalgt et lite revisjonsselskap.

4.2. Korrelasjonsmatriser

Korrelasjonsmatrisene er utarbeidet som Pearssons korrelasjonsmatrise i SPSS. Det fremstilles her tre korrelasjonsmatriser som ansees som aktuelle for denne studien.

Kontrollvariabler

	Resultat	Størrelse	Ekrentabil	Gjeldsgrad	Vekst	Eier = DL	Varelager
Resultat	1	0,228 (**)	0,226 (**)	0,017	0,055	0,140 (*)	0,158 (**)
Størrelse	0,228 (**)	1	0,06	-0,007	0,044	0,204 (**)	0,240 (**)
Ekrentabil	0,226 (**)	0,06	1	0,272 (**)	0,065	0,047	-0,07
Gjeldsgrad	0,017	-0,007	0,272 (**)	1	0,005	0,02	-0,047
Vekst	0,055	0,044	0,065	0,005	1	0,031	0,009
Eier = DL	0,140 (*)	0,204 (**)	0,047	0,02	0,031	1	0,024
Varelager	-0,158 (**)	0,240 (**)	-0,07	-0,047	0,009	0,024	1

Tabell 9: Korrelasjonsmatrise: Kontrollvariabler

Denne korrelasjonsmatrisen viser hvordan de ulike kontrollvariablene korrelerer med hverandre. Noen av variablene har en signifikant korrelasjon (angitt med stjerner). * innebærer korrelasjon med $p < 0.05$. ** innebærer korrelasjon med $p < 0.01$. Den høyeste korrelasjonen er på 0.272, og dette er langt under grensen på 0.8 som antyder når korrelasjonen kan skape et problem i regresjonsanalyser. Allikevel har jeg valgt å ekskludere egenkapitalrentabilitet som kontrollvariabel fordi den blir litt overflødig, da denne effekten vil kunne forventes å fanges opp av resultat-variabelen.

De uavhengige variablene i modell 7:

	Fravalgselsk Tid	Fravalg * tid	
Fravalgselsk Tid	1	0	0,577 (**)
Tid	0	1	0,577 (**)
Fravalg * tid	0,577 (**)	0,577 (**)	1

Tabell 10: Korrelasjonsmatrise: De uavhengige variablene i modell 7

Denne korrelasjonsmatrisen viser korrelasjonene mellom de uavhengige variablene i modell 7. Ettersom fravalg*tid er en variabel som er et samspill mellom de to andre variablene får denne en ganske høy korrelasjon. Allikevel er korrelasjonen under 0.8, og dermed vil ikke dette ventes å medføre noe problem i regresjonsanalysen.

De uavhengige variablene i modell 10:

	Fravalgselsk Tid	Fravalg * tid	Ekstern RF	Type selskap
Fravalgselsk Tid	1	0	0,577 (**)	0
Fravalg * tid	0	1	0,577 (**)	0,577 (**)
Ekstern RF	0,577 (**)	0,577 (**)	1	0,333 (**)
Type selskap	0	0,577 (**)	0,333 (**)	1
	-0,136 (*)	-0,153 (**)	-0,285 (**)	-0,108
				1

Tabell 11: Korrelasjonsmatrise: De uavhengige variablene i modell 10

Denne korrelasjonsmatrisen viser korrelasjonene mellom de uavhengige variablene i modell 10. Det er heller ingen problematiske høye korrelasjoner mellom de uavhengige variablene i denne modellen.

4.3. Revisor og kvalitet på årsrapporten

4.3.1. T-test

Det er foretatt t-tester for å se på forskjellene i fravalgsgruppen og kontrollgruppen for årene 2010 og 2015. Det er satt opp en forskningshypotese (H_1) som sier at det er en forskjell i kvaliteten på årsrapporten mellom fravalgsgruppen og kontrollgruppen. Nullhypotesen er den tilhørende hypotesen som antar likhet mellom de to gruppene.

$$H_0: \mu_{\text{kontrollgruppe}} = \mu_{\text{fravalgsgruppe}}$$

$$H_1: \mu_{\text{kontrollgruppe}} \neq \mu_{\text{fravalgsgruppe}}$$

År	Grupper	N	T-verdi	Signifikansnivå (P)
2010	Kontrollgruppe (Revisor)	74	-0,012	0,991
	Fravalgsgruppe (Revisor)	74		
2015	Kontrollgruppe (Revisor)	74	3,367	0,001
	Fravalgsgruppe (Ikke revisor)	74		

Tabell 12: T-test revisor

T-testen for 2010 viser at gruppene var tilnærmet lik for kontrollgruppen og fravalgsgruppen. Dermed kan nullhypotesen som antar likhet mellom gruppene i 2010 beholdes for året 2010.

T-testen for 2015 viser at det er en signifikant forskjell ($p=0.001$) mellom kvaliteten på årsrapporten for fravalgselskaper, sammenlignet med selskaper som har beholdt revisjon for regnskapsåret 2015. Dette innebærer at nullhypotesen som antar likhet mellom de ulike gruppene kan forkastes, og vi har fått støtte til forskningshypotesen som sier at det er en forskjell mellom fravalgselskapene og de som har beholdt revisor i 2015.

Dette er noe som antyder at fravalg av revisor har ført til dårligere kvalitet på årsrapporten, ved at testene viser likhet i kvaliteten for 2010, mens det er en signifikant forskjell i 2015.

4.4. Type revisjonsselskap og kvalitet på årsrapporten

4.4.1. T-test

Denne t-testen analyserer forskjellene mellom årsrapporten for selskaper som har benyttet et stort revisjonsselskap mot de som har benyttet et lite revisjonsselskap. Denne testen omfatter alle årsrapporter fra både 2010 og 2015 som har benyttet revisor, det vil si alle 148 fra 2010 og halvparten (74) fra 2015. Det er satt opp en forskningshypotese (H_1) som sier at det er en forskjell i kvaliteten på årsrapporten mellom selskapene som har benyttet en av de fem store

revisjonsselskapene og selskapene som har benyttet et lite revisjonsselskap. Nullhypotesen er den tilhørende hypotesen som antar likhet mellom de to gruppene.

$$H_0: \mu_{\text{stort revisjonsselskap}} = \mu_{\text{lite revisjonsselskap}}$$

$$H_1: \mu_{\text{stort revisjonsselskap}} \neq \mu_{\text{lite revisjonsselskap}}$$

Grupper	N	T-verdi	Signifikansnivå (P)
Lite revisjonsselskap	164	-0,291	0,772
Stort revisjonsselskap	58		

Tabell 13: T-test type revisjonsselskap

T-testen gir ingen signifikant støtte for at det er en forskjell mellom kvaliteten på årsrapporten for selskaper som er revidert av et stort revisjonsselskap og selskaper som er revidert av et lite revisjonsselskap. Dermed må nullhypotesen som antar likhet mellom de to gruppene beholdes.

4.5. Regnskapsfører og kvalitet på årsrapporten

4.5.1. T-test

Denne t-testen brukes til å analysere forskjellene mellom årsrapporten for selskaper som har benyttet ekstern regnskapsfører og de som ikke har benyttet ekstern regnskapsfører i 2015. Det er satt opp en forskningshypotese (H_1) som sier at det er en forskjell i kvaliteten på årsrapportene mellom selskapene som har benyttet ekstern regnskapsfører og selskapene som ikke har benyttet ekstern regnskapsfører i 2015. Nullhypotesen er den tilhørende hypotesen som antar likhet mellom de to gruppene.

$$H_0: \mu_{\text{ekstern regnskapsfører}} = \mu_{\text{ikke ekstern regnskapsfører}}$$

$$H_1: \mu_{\text{ekstern regnskapsfører}} \neq \mu_{\text{ikke ekstern regnskapsfører}}$$

Grupper	N	T-verdi	Signifikansnivå (P)
Ekstern regnskapsfører	74	-3,645	0,000
Ikke ekstern regnskapsfører	74		

Tabell 14: T-test ekstern regnskapsfører

Testen viser at det er en signifikant forskjell mellom de to gruppene med $p < 0.001$. Dette innebærer at vi med 99.9 % sikkerhet kan si at ekstern regnskapsfører har en innvirkning på kvaliteten på årsrapporten.

4.6. Regnskapsfører og revisors innvirkning på kvaliteten på årsrapporten

4.6.1. ANOVA

ANOVA-analysen er utformet for å se på forskjellene mellom de ulike gruppene som ble skissert under utvelgelsen av utvalget. Denne analysen skal si noe om det er en signifikant større forskjell i variasjonen mellom noen av gruppene enn det er innad i gruppene. Analysen baserer seg kun på materiale fra årsrapportene fra 2015. Det er satt opp følgende nullhypotese og forskningshypotese:

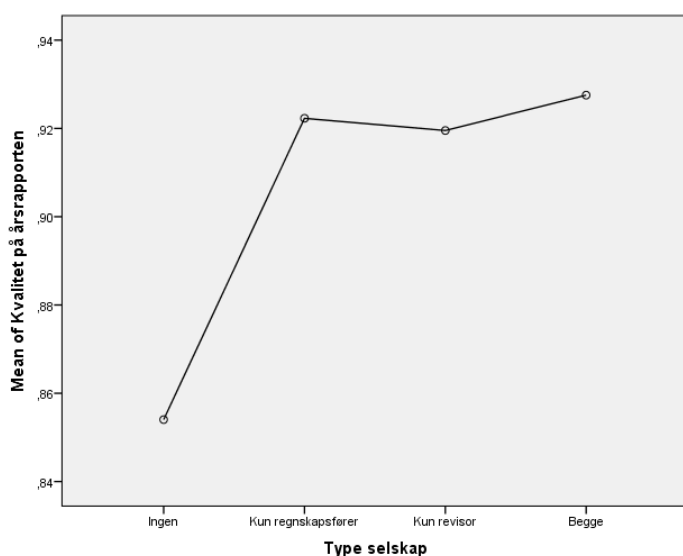
$H_0: \mu_{\text{ingen}} = \mu_{\text{kun ekstern regnskapsfører}} = \mu_{\text{kun revisor}} = \mu_{\text{begge}}$

H_1 : Minst to gruppegjennomsnitt er ulike i populasjonen

Grupper	N	F-verdi	Signifikansnivå (P)
Ingen	37	12,614	0,000
Kun regnskapsfører	37		
Kun revisor	37		
Begge	37		

Tabell 15: ANOVA revisor og ekstern regnskapsfører

Resultatene viser at det er en signifikant forskjell på $p < 0.001$ mellom minst to gruppegjennomsnitt som analyseres. Denne grafen illustrerer resultatene:

Figur 5: ANOVA-analyse: revisor og ekstern regnskapsfører

Grafen viser at det største utslaget er hos de selskapene som hverken benyttet ekstern regnskapsfører eller revisor i 2015. Dette er i tråd med de deskriptive beskrivelsene tidligere i kapitlet, og er med på å støtte opp under hypotese 3 som omhandler at selskaper som har

fravalgt revisor, men som har benyttet ekstern regnskapsfører, i all hovedsak ikke har hatt en negativ endring i kvaliteten på årsrapporten fra 2010 til 2015.

4.7. Regresjonsanalysen

Den deskriptive statistikken, t-testen og ANOVA-testen gir klare indikasjoner på at revisor har en positiv innvirkning på kvaliteten på årsrapporten og at kvaliteten har blitt redusert for de selskapene som har valgt bort revisor. Det er også klare indikasjoner på at ekstern regnskapsfører har en positiv innvirkning på kvaliteten på årsrapporten og oppveier for tapet av revisor, mens type revisjonsselskap ikke ser ut til å ha noen innvirkning.

Til nå er det ikke kontrollert for andre faktorer som kan tenkes å ha en innvirkning på kvaliteten på årsrapporten. For å kunne forsøke å dra årsaksslutninger som jeg ønsker å gjøre i denne studien, er det viktig at sammenhengen mellom den uavhengige variabelen og den avhengige variabelen holder seg når man kontrollerer for flere variabler (Ringdal, 2014). For å inkludere dette i analysen har jeg foretatt en regresjonsanalyse. Regresjonsanalysen er godt egnet til å kontrollere for mange variabler, og utarbeides i denne studien med formål om å gi svar på hypotesene som ble utarbeidet i teorikapittelet.

I regresjonsanalysen er det utviklet ulike modeller. Det første som skal testes er hypotese 1 som omhandler sammenhengen mellom revisor og kvaliteten på årsrapporten. Modellene er bygd opp som difference-in-difference-modeller hvor en av de uavhengige variablene er et samspillsledd mellom fravalg og tid, og som derfor skal si noe om kvaliteten på årsrapporten for de som har fravalgt revisor. Det er denne variabelen vi er mest interessert i. Fravalg og tid er også uavhengige variabler i modellen.

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 5	Modell 6	Modell 7
Fravalgsselskaper	0	0,002	0,002	0,002	0,002	0,001	0,003
Tid	0,009	0,009	0,01	0,01	0,01	0,01	0,009
Fravalg * tid	-0,035 (**)	-0,037 (**)	-0,038 (**)	-0,037 (**)	-0,037 (**)	-0,037 (**)	-0,037 (**)
Resultat		0,022 (**)	0,018 (**)	0,018 (**)	0,019 (**)	0,018 (**)	0,022 (**)
Størrelse			0,002 (*)	0,002 (*)	0,002 (*)	0,002 (*)	0,001
Gjeldsgrad				0	0	0	0
Vekst					0	0	0
Eier=daglig leder						0,003	0,003
Varelager							0,046 (*)
Adjusted R square	0,047	0,08	0,096	0,093	0,091	0,088	0,099

Tabell 16: Regresjonsanalyse modell 1-7

Tabellen viser hvilke koeffisienter (β) som fremkommer for de ulike variablene i de ulike modellene. Bak koeffisienten er det angitt stjerner som sier noe om signifikansnivået.

* = $p < 0.05$

** = $p < 0.01$

*** = $p < 0.001$

Modell 1:

$$KVAL = \beta_0 + \beta_1 FRAVALG + \beta_2 TID + \beta_3 (FRAVALG \times TID) + \varepsilon$$

Modell 7:

$$KVAL = \beta_0 + \beta_1 FRAVALG + \beta_2 TID + \beta_3 (FRAVALG \times TID) + \sum_{m=1}^6 \gamma_m K_m + \varepsilon$$

Modell 1 er satt opp med den hensikt å vise sammenhengen mellom kvaliteten på årsrapporten og fravalg av revisor uten at det er tatt høyde for noen andre faktorer. Denne modellen gir en koeffisient (β) på -0.035 for variabelen fravalg*tid, og er signifikant med $p < 0.01$. Dette innebærer at det er 99 % sannsynlighet for at det er en negativ sammenheng mellom fravalg av revisor og kvaliteten på årsrapporten. Denne negative sammenhengen kan tolkes som at det i gjennomsnitt er 3.5 % dårligere kvalitet på årsrapporten for fravalgselskaper enn hos selskaper som beholder revisor. Modellen gir en adjusted R^2 på 0.047. Dette innebærer at modellen gir en forklaring på 4.7 % av variansen i den avhengige variabelen «kvalitet på årsrapporten», noe som er relativt lite.

Variabelen «fravalgselskaper» fanger opp forskjellene mellom fravalgsgruppen og kontrollgruppen før lovendringen, og denne forskjellen er i tråd med t-testen tilnærmet lik 0. Tidsvariabelen fanger opp endringen i kvaliteten på årsrapporten som kunne ha tenkes og forekommet hvis det ikke hadde vært en lovendring og fravalg. Denne koeffisienten er positiv med 0.009, noe som indikerer at dersom alle selskapene hadde beholdt revisor ville kvaliteten på årsrapporten ha steget. Dette funnet er imidlertid ikke signifikant, men kun en indikasjon. Denne stigningen kan ha sammenheng med at revisorene har blitt mer nøye fra 2010 til 2015, at selskapene har blitt flinkere til å holde god kvalitet på årsrapporten, eller det kan skyldes andre forhold som har forekommet siden lovendringen.

For å styrke modellen er det inkludert kontrollvariabler, en variabel av gangen. Når alle de valgte kontrollvariablene er inkludert (modell 7), har den negative koeffisienten som

omhandler endringen hos fravalgsselskapene økt fra -0.035 til -0.037, og har fortsatt en signifikans på $p < 0.01$. Koeffisienten til fravalg*tid holder seg stabil for hver kontrollvariabel som inkluderes, og dette er med på å styrke at det er en årsakssammenheng mellom fravalg av revisor og kvaliteten på årsrapporten. Ved å inkludere kontrollvariabler ser vi også at sammenhengen mellom fravalg og den negative endringen i kvaliteten på årsrapporten øker med 0.002. Dette er også med å styrke funnene og gjøre studien mer robust, samt en indikasjon på at det ikke er noen store problemer knyttet til utelatt variabel bias i modellen.

Forklaringskraften R^2 er styrket fra å forklare 4.7 % i variansen i den avhengige variabelen til å forklare 9.9 % av variansen. Dette er fortsatt ganske lite, og innebærer at det er 90.1 % av variansen i kvaliteten på årsrapporten som kan forklares av andre faktorer enn de som er tatt med i denne studien. Selv om dette er relativt høyt, er det også forventet ettersom det er mange ulike forhold som påvirker kvaliteten på årsrapporten, og som det vil være vanskelig å kontrollere for. Et eksempel på dette er kunnskapsnivået omkring regnskap til de i selskapet som jobber med årsrapporten.

Disse funnene gir signifikant støtte med $p < 0.01$ til hypotese 1 i studien som antar at kvaliteten på årsrapporten har blitt redusert for fravalgsselskapene sammenlignet med de som har beholdt revisor.

Analysen av resultatene viser også at resultat og den relative størrelsen på varelageret har en signifikant betydning for kvaliteten på årsrapporten. Resultatet er signifikant med en koeffisient på 0.022 med $p < 0.01$, mens den relative størrelsen på varelageret er signifikant med en koeffisient på 0.046 med $p < 0.05$. Dette innebærer at det er signifikant større kvalitet på årsrapporter for selskaper som har positivt resultat, og det er signifikant større kvalitet på årsrapporten desto større summen av varelageret er i forhold til sum eiendeler. Størrelse er også signifikant med $p > 0.05$ helt frem til vi inkluderer varelager som en kontrollvariabel. De andre variablene har ikke en signifikant innvirkning på kvaliteten på årsrapporten i denne studien.

Hypotese 2 og 3 omhandler om vi kan se noen innvirkning av ekstern regnskapsfører og hvilken type revisjonsselskap selskapet brukte før lovendringen. Videre analyse vil derfor inkludere type revisjonsselskap og ekstern regnskapsfører som uavhengige variabler i modellen, og det vil analyseres hvilken innvirkning disse har sett i sammenheng med variablene fra modell 7. De videre modellene er derfor utarbeidet basert på modell 7. Type selskap inkluderes som uavhengig variabel i modell 8, ekstern regnskapsfører inkluderes som

uavhengig variabel i modell 9, og tilslutt fremstilles modell 10 som samler de uavhengige variablene i en modell.

4.7.1. Inkludering av type selskap

	Modell 7	Modell 8
Fravalgsselskaper	0,003	0,003
Tid	0,009	0,009
Fravalg * tid	-0,037 (**)	-0,037 (**)
Resultat	0,022 (**)	0,022 (**)
Størrelse	0,001	0,001
Gjeldsgrad	0	0
Vekst	0	0
Eier=daglig leder	0,003	0,003
Varelager	0,046 (*)	0,045 (*)
Type selskap		0,001
Adjusted R square	0,099	0,096

Tabell 17: Regresjonsanalyse modell 8

Modell 8:

$$KVAL = \beta_0 + \beta_1 FRAVALG + \beta_2 TID + \beta_3 (FRAVALG \times TID) + \beta_4 TYPE + \sum_{m=1}^6 \gamma_m K_m + \varepsilon$$

Når type revisjonsselskap inkluderes i modellen (modell 8) holder koeffisienten til samspillsleddet fravalg*tid seg stabil, og er fortsatt signifikant med $p < 0.01$. Koeffisienten til type revisjonsselskap er på 0.001, noe som er svært lavt, og heller ikke signifikant. Dermed finner vi ikke støtte til å beholde hypotese 2 som antar at kvaliteten har blitt mer redusert for de selskapene som har fravalgt et av de fem store revisjonsselskapene.

Forklaringskraften R^2 til modellen svekkes ved å inkludere type selskap fra å forklare 9.9 % i variansen til å forklare 9.6 % av variansen. Dette forsterker også funnet om at type revisjonsselskap ikke har noen innvirkning på kvaliteten på årsrapporten.

4.7.2. Inkludering av ekstern regnskapsfører

	Modell 7	Modell 9
Fravalgselskaper	0,003	0,002
Tid	0,009	-0,007
Fravalg * tid	-0,037 (**)	-0,037 (**)
Resultat	0,022 (**)	0,019 (**)
Størrelse	0,001	0,001
Gjeldsgrad	0	0
Vekst	0	0
Eier=daglig leder	0,003	0,003
Varelager	0,046 (*)	0,041
Ekstern regnsk.f.		0,033 (***)
Adjusted R square	0,099	0,14

Tabell 18: Regresjonsanalyse modell 9

Modell 9:

$$KVAL = \beta_0 + \beta_1 FRAVALG + \beta_2 TID + \beta_3 (FRAVALG \times TID) + \beta_4 EKSTERNRF + \sum_{m=1}^6 \gamma_m K_m + \varepsilon$$

Når bruken av ekstern regnskapsfører inkluderes i modellen (modell 9) holder den negative sammenhengen mellom fravalg og kvalitet på årsrapporten seg også stabil på -0.037, og signifikant ($p < 0.01$). Dette viser at det fortsatt er en stabil sammenheng mellom fravalg og reduksjon i kvaliteten på årsrapporten, noe som igjen er med på å styrke funnet om revisor sin innvirkning på kvaliteten på årsrapporten.

Analysen viser også at bruken av ekstern regnskapsfører har en positiv sammenheng med kvaliteten på årsrapporten. Koeffisienten er på 0.033 med et signifikansnivå på $p < 0.001$. Dette innebærer at ekstern regnskapsfører har en positiv sammenheng med kvaliteten på årsrapporten også når andre variabler er inkludert i analysen, og at dette i analysen kan bekreftes med 99.9 % sikkerhet. Denne positive sammenhengen innebærer at ved å anvende ekstern regnskapsfører oppnår man i gjennomsnitt 3.3 % bedre kvalitet på årsrapporten. Dette er i tråd med tidligere funn fra deskriptive analyser, t-test og ANOVA.

Bortfallet av revisor for fravalgselskaper medfører i gjennomsnitt en negativ endring på 3.7 % i kvaliteten på årsrapporten, mens ekstern regnskapsfører bidrar med 3.3 % bedre kvalitet. Det er derfor funnet støtte for at ekstern regnskapsfører bidrar til bedre kvalitet på årsrapporten, og at det i stor grad veier opp for tapet av revisor. Regresjonsanalysen bidrar til å forsterke dette funnet med at det er kontrollert for andre variabler.

Dermed er det funnet støtte for hypotese 3 som antar at kvaliteten på årsrapportene er mindre redusert for de som benytter seg av ekstern regnskapsfører for regnskapsåret 2015.

Ved å inkludere ekstern regnskapsfører som uavhengig variabel øker også forklaringskraften til modellen til 14 %, noe som er en betydelig bedring, og som indikerer at anvendelsen av ekstern regnskapsfører er med på å forklare 4.1 % av variansen til den avhengige variabelen, når det sees i sammenheng med de andre variablene.

I denne modellen går variabelen tid fra å ha en positiv koeffisient til å ha en negativ koeffisient, og dette er en svakhet i modellen. Dette kommer av at analysen ikke innehar informasjon om hvilke selskaper som benyttet ekstern regnskapsfører i 2010, og derfor vil den positive utviklingen i tid i stedet fanges opp av variabelen ekstern regnskapsfører. Om det antas at de samme selskapene som brukte ekstern regnskapsfører i 2015 også brukte det i 2010 vil tidskoeffisienten holde seg stabil på 0.009.

4.7.3. Inkludering av alle uavhengige variabler og kontrollvariabler

	Modell 7	Modell 10
Fravalgsselskaper	0,003	0,002
Tid	0,009	-0,008
Fravalg * tid	-0,037 (**)	-0,036 (**)
Resultat	0,022 (**)	0,019 (**)
Størrelse	0,001	0,001
Gjeldsgrad	0	0
Vekst	0	0
Eier=daglig leder	0,003	0,003
Varelager	0,046 (*)	0,041
Type selskap		0,001
Ekstern regnsk.f.		0,033 (***)
Adjusted R square	0,099	0,138

Tabell 19: Regresjonsanalyse modell 10

Modell 10:

$$KVAL = \beta_0 + \beta_1 FRAVALG + \beta_2 TID + \beta_3 (FRAVALG \times TID) + \beta_4 TYPE + \beta_5 EKSTERNRF +$$

$$\sum_{m=1}^6 \gamma_m K_m + \varepsilon$$

Modell 10 inkluderer alle de uavhengige variablene som er blitt anvendt, samt alle kontrollvariablene. Vi ser da at koeffisienten til revisor går litt ned fra -0.037 til -0.036, men er fortsatt signifikant med $p < 0.001$. Resultat og ekstern regnskapsfører er også fortsatt

signifikante variabler som har en positiv innvirkning på kvaliteten på årsrapporten. Denne modellen viser derfor at sammenhengene er robuste når alle de relevante variablene som er opplistet i denne studien er inkludert.

4.7.4. Diskusjon rundt modellen

Koeffisienten for fravalgsselskapene er på -0.037 i modell 7, og dette er en koeffisient som på tross av at den er signifikant er relativt lav. Koeffisienten innebærer at det er en negativ forskjell på 3.7 % i kvaliteten hos fravalgsselskapene sett opp mot selskapene som beholder revisor. Om vi går litt nærmere inn på modellens oppbygning og resultater, kan vi se at det allikevel kan argumenteres for at sammenhengen mellom revisor og kvaliteten på årsrapporten er sterkere enn det som fremkommer av denne koeffisienten.

Hvis vi ser på hvordan verdiene i den avhengige variabelen fordeler seg i utvalget, ser vi at den minste verdien er på 61 % og den største verdien er på 100 %. Gjennomsnittet for hele utvalget er på 91 %. Den høye minsteverdien har blant annet en sammenheng med at alle årsrapportene i utvalget fikk en score på 100 % på den første samleposten som sier noe om resultatregnskapet og balansen, noe som utgjør at alle selskapene har en samlet kvalitet på årsrapporten på 25 %, selv om de andre momentene skulle ha vært fraværende.

Vi kan med bakgrunn i dette se for oss en situasjon der verdien på den avhengige variabelen går fra et nullpunkt på 60 % og opp til 100 %, i stedet for fra 0 til 100 %. Vi kan da tenke oss at vi får en koeffisient på -0.0925 ($-0.037/40*100$) i stedet for -0.037 , noe som innebærer en forskjell på 9.25 % mellom fravalgsselskapene og de som beholder revisor. Dette er en mer betydelig forskjell, og innebærer at det er nesten 1/10 forskjell i kvaliteten på årsrapporten mellom de selskapene som fravelger revisor og de som beholder revisor.

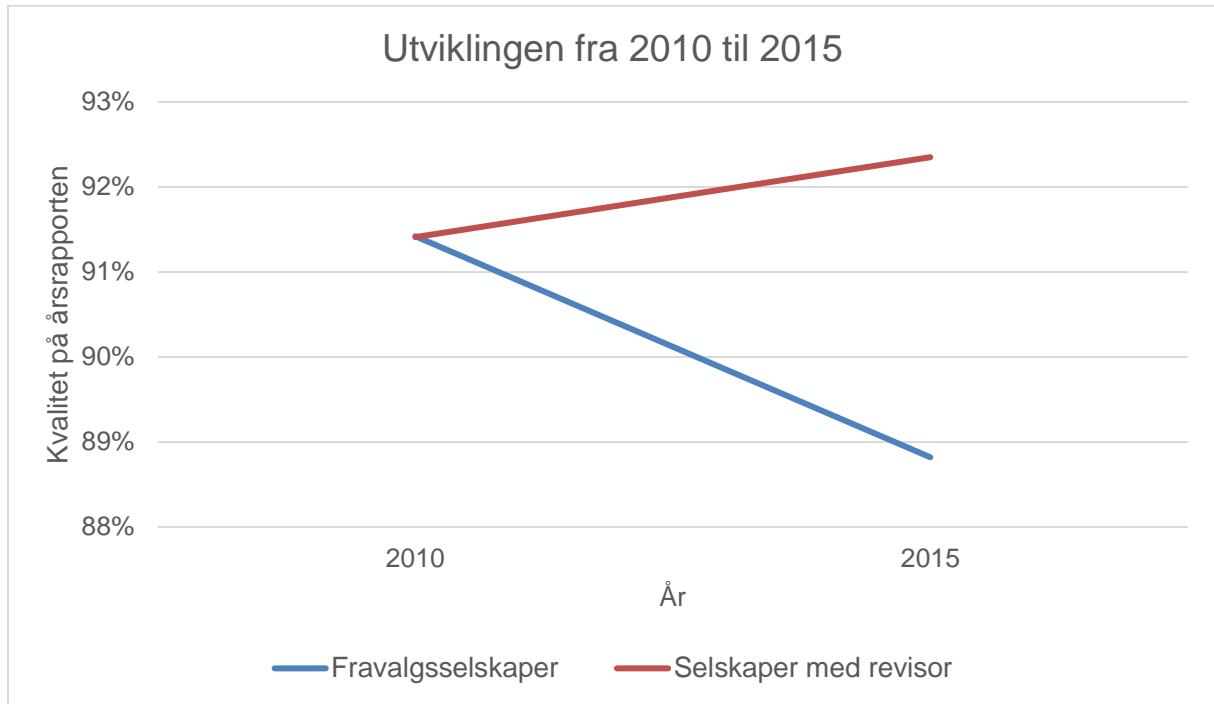
Om vi tar utgangspunkt i modell 7 og utfører en regresjonsanalyse med de ulike samlepostene som avhengig variabel ser vi også at vi får en koeffisient som er høyere enn -0.037 for samlepost 3 (noteopplysninger) og samlepost 4 (helhetsinntrykk), mens samlepost 2 (årsberetning) er litt lavere. Samlepost for noteopplysninger og helhetsinntrykk er også signifikant med $p < 0.05$.

	Årsberetning	Noteopplysninger	Helhetsinntrykk
Fravalg * tid	-0,035	-0,069 (*)	-0,043(*)

Tabell 20: Regresjonskoeffisienter samleposter

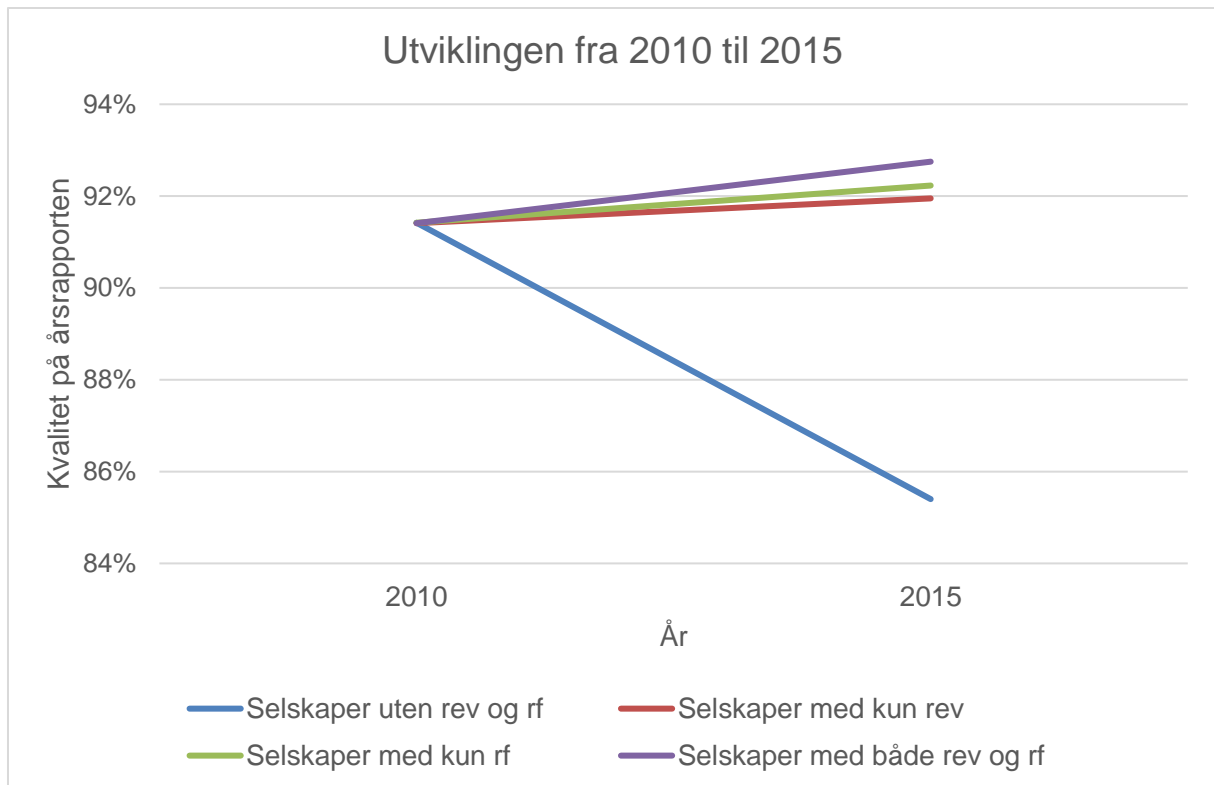
Dette viser at revisor har størst betydning for noteopplysningene, og at denne betydningen er forholdsvis stor. Om vi tar en test hvor vi også setter nullpunktet til 60 % for denne avhengige variabelen, ser vi en forskjell på 17.25 % ($0.069 \cdot 40/100$) mellom fravalgsselskapene og de som har beholdt revisor.

4.8. Endringen fra 2010 til 2015 illustrert grafisk

Figur 6: Grafisk fremstilling av utviklingen fra 2010 til 2015 for fravalgsgruppen og kontrollgruppen

Denne grafen viser tydelig at det er en forskjell i kvaliteten på årsrapporten i 2015 mellom fravalgsselskapene og selskapene som har beholdt revisor. Alle selskapene hadde tilnærmet lik kvalitet i 2010 på 91.4 %. Kvaliteten hos fravalgsselskapene synker ned til 88.8 %, mens de som beholdt revisor stiger opp til 92.4 %. Denne grafen er utarbeidet med utgangspunkt i deskriptiv statistikk, men forskjellen viser også at det er samsvar med regresjonsanalysen. Forskjellen er på 3.6 %, noe som samsvarer med koeffisienten for fravalgsselskapene som var på -0.037 i modell 7.

Figur 7: Grafisk fremstilling av utviklingen fra 2010 til 2015 gruppert etter revisor og ekstern regnskapsfører

Ved en ytterligere oppdeling der anvendelsen av ekstern regnskapsfører inkluderes, ser vi igjen at det er de selskapene som hverken har brukt ekstern regnskapsfører eller revisor som står for reduksjonen i kvaliteten i 2015. Vi ser også at de som bruker begge har høyest kvalitet, samt en liten positiv forskjell i favør ekstern regnskapsfører hvis man bare benytter én av de to. Denne grafen er også utarbeidet basert på deskriptiv statistikk.

Regresjonsanalysen viste at det å velge bort revisor medfører en negativ endring på -0.037 (3.7 %), mens ekstern regnskapsfører medfører en positiv endring på 0.033 (3.3 %).

Regresjonsanalysen viser dermed at regnskapsfører ikke helt kan oppveie for tapet av revisor når de andre faktorene er tatt hensyn til, og at noe av den positive forskjellen i favør ekstern regnskapsfører i den deskriptive statistikken i stedet skyldes noen av de andre faktorene.

Allikevel er forskjellene så marginale at vi ikke kan påstå at det er noen betydelig forskjell mellom de to ulike aktørene.

5. Diskusjon og konklusjon

5.1. Diskusjon og konklusjon av studien

I denne studien har det vært fokus på revisors betydning for kvaliteten i årsrapporten, og det er utarbeidet et eget måleinstrument for å måle kvaliteten. Definisjonen av kvalitet bygger på andre definisjoner av rapporteringskvalitet, regnskapskvalitet og resultat-kvalitet og lyder slik:

Kvaliteten på årsrapporten er høy når den er komplett og relevant i tråd med lovverket

Måleinstrumentet er utarbeidet basert på det norske lovverket, samt kvalitetskravene til IASB. Studien er utarbeidet med den hensikt å se om det finnes en sammenheng mellom kvaliteten på årsrapporten og revisor. På grunn av lovendringen som kom i 2011 kunne denne studien settes opp som et eksperimentelt design. Dette ble gjort slik at årsrapporter fra et utvalg selskaper ble analysert før lovendringen da alle hadde revisor mot etter lovendringen da halvparten av utvalget har fravalgt revisjon. I studien ble det også med bakgrunn i teori utarbeidet hypoteser som går på ekstern regnskapsførers innvirkning, samt om revisjonen er utført av et lite revisjonsselskap eller et av de fem store revisjonsselskapene.

Analysen av datamaterialet som ble innsamlet viser at kvaliteten på årsrapporten har gått signifikant ned for selskaper som har valgt bort revisjon. Det ble først funnet indikasjoner på dette gjennom presentasjon av deskriptiv statistikk og analyser basert på t-test og ANOVA. Deretter ble det satt opp en regresjonsmodell som også tok høyde for andre faktorer som med bakgrunn i tidligere forskning kan tenkes å ha en innvirkning på kvaliteten på årsrapporten. Resultatet fra regresjonsanalysen viste at det var en signifikant negativ sammenheng mellom fravalgselskaper og kvaliteten på årsrapporten med $p < 0.01$, og at dette funnet viste seg å være robust ved inkludering av kontrollvariabler. Dermed ble det funnet støtte til hypotese 1 i studien. Dette var i tråd med forventningene basert på teorigjennomgangen som antydte at revisor har en positiv innvirkning på kvaliteten på årsrapporten.

Det ble så foretatt en ytterligere oppdeling av utvalget i analysen, og anvendelsen av ekstern regnskapsfører ble analysert. Funnene fra denne analysen viste at kvaliteten på årsrapporten for selskaper som har anvendt ekstern regnskapsfører for regnskapsåret 2015 ikke har blitt redusert etter lovendringen, mens reduksjonen i kvaliteten forsterkes ytterligere for de som ikke har benyttet ekstern regnskapsfører. Dette er også i tråd med teorigjennomgangen og tidligere forskning rundt betydningen av ekstern regnskapsfører som antydte at anvendelsen av ekstern regnskapsfører kan oppveie for tapet av revisor. Regresjonsanalysen viste også en

signifikant positiv sammenheng med ekstern regnskapsfører da det også var tatt høyde for andre faktorer. Denne sammenhengen er litt mindre enn sammenhengen mellom revisor og kvaliteten, men forskjellene er så marginale at det kan konkluderes med at ekstern regnskapsfører i stor grad oppveier for tapet av revisor. Det ble funnet signifikant støtte også til hypotese 3 i studien med $p < 0.001$.

Basert på tidligere forskning ble det antatt at et stort revisjonsselskap tilfører større kvalitet på årsrapporten enn et lite revisjonsselskap. I denne studien var ikke dette tilfelle, da analysen viste at kvaliteten på årsrapportene var tilnærmet lik for årsrapporter revidert av både små og store revisjonsselskap i samtlige analyser som ble gjennomført. Dette kan tenkes å ha en sammenheng med at andre studier som har vist en forskjell har fokusert på større selskaper. Dette er en studie av små selskaper, og det kan da tenkes at små og store revisjonsselskap har samme kunnskap og innsats under sin revisjon av slike selskaper. Det ble dermed ikke funnet støtte til hypotese 2.

Denne studien er svært aktuell fordi den fokuserer på andre forhold ved regnskapskvalitet i forbindelse med lovendringen som ikke har blitt sett på i samme grad tidligere. Studien kan sees på som et supplement til Langli (2015) sin studie som også ser på konsekvenser i regnskapskvaliteten hos fravalgselskaper etter lovendringen. Langli (2015) hadde i sin studie en annen tilnærming til kvalitet der han analyserte periodiseringer og forsiktig regnskapsføring. Som tidligere nevnt ga ikke funnene hans noen signifikant støtte til at regnskapskvaliteten er svekket på generell basis for fravalgselskaper, mens denne studien derimot gir signifikant støtte for at det har forekommet reduksjon i kvaliteten på rapporteringen hos fravalgsselskapene.

Denne forskjellen i funn kan forklares av flere faktorer. For det første er bransjen som ble studert i denne studien valgt ut basert på Langli sine funn som viste at selskaper med varelager og kundefordringer kunne ha antydning til redusert kvalitet etter lovendringen. Det kan derfor være dette som har gjort seg gjeldende i denne studien da de fleste selskapene hadde varelager og kundefordringer i sin balanse. Funnene kan også bety at ulike tilnærminger til kvalitet kan gi ulike funn, og at selskap kan ha opprettholdt kvaliteten på noen områder, men at den har blitt svekket på andre områder. En annen mulig årsak til at funnene er forskjellige, kan være at denne studien er utført med nyere tall enn Langli (2015) sin studie som bruker tall fra 2011 og 2012. Langli (2015) påpeker selv i sin studie at det vil ta flere år med observasjoner etter at fravalget er foretatt for å kunne fastslå noen klare

effekter. Med bakgrunn i dette kan denne studien være en indikasjon på at desto lengre unna fravalget man kommer, desto større reduksjon kan vi se i kvaliteten. Det er allikevel vanskelig å kunne fastslå noen klare effekter da denne studien har metodiske implikasjoner som gjør at det er vanskelig å trekke noen absolutte definisjoner. Dette vil bli diskutert senere i kapitlet.

5.2. Praktiske implikasjoner

Det mest interessante funnet i denne studien er at det kun er de fravalgsselskapene som heller ikke har benyttet ekstern regnskapsfører som har opplevd en signifikant reduksjon i kvaliteten på årsrapporten. Dette er et funn som er interessant å ta med seg for brukerne av årsrapporten.

«Det er regnskapsbrukernes og samfunnets behov for troverdig informasjon som har ført til kravet om reviderte selskaper» (Langli, 2009, s. 2)

Dårligere kvalitet på årsrapporten kan som tidligere nevnt få negative konsekvenser for regnskapets brukere, og da spesielt kreditorer, långivere og myndigheter som blir ansett for å være de mest sentrale brukergruppene for små aksjeselskaper. Den reduserte kvaliteten som er funnet i denne studien dreier seg i stor grad om mangler i årsrapporten, fordi det er dette som er i fokus i måleinstrumentet. Dette kan være både ubevisst og bevisst fra selskapenes side. Som drøftet i teorikapitlet har selskapene en stilling som prinsippal overfor regnskapsbrukerne som kan betraktes som agenter, og dette er noe som kan utnyttes. Denne studien har vist at fravalgsselskaper som heller ikke har benyttet ekstern regnskapsfører har flere mangler i årsrapporten. Dette kan være et resultat av ubevisste mangler på grunn av for liten kunnskap, eller bevisste mangler i form av regnskapsmanipulasjon.

Flere banker har innført krav om revisjon eller bruk av ekstern regnskapsfører for at selskap skal få lån (Kalstø m.fl., 2013). Denne studien er med å underbygge at dette kan være et svært hensiktsmessig tiltak av bankene, da dårligere kvalitet i årsrapporten kan innebære at årsrapporten ikke er en tilfredsstillende beskrivelse av virkeligheten av de underliggende forholdene i virksomheten, og selskapene kan manipulere årsrapporten for å få lån de ellers ikke ville ha fått.

I forhold til myndighetene er det hovedsakelig skattemyndighetene som bruker årsrapporten til de små selskapene som denne studien omhandler. Langli (2016) har funnet at fravalgsselskaper ikke har økte skatteunndragelser. Denne studien viser at det er en svekkelse i kvaliteten på årsrapporten for fravalgsselskapene som heller ikke har benyttet en ekstern regnskapsfører. Det kan diskuteres om en slik reduksjon i kvaliteten kan sees på som en

indikasjon på at selskapet også har foretatt skatteunndragelser. Det er vanskelig å dra noen konklusjon på dette ut ifra denne studien, men mangler i årsrapporten kan som nevnt være et resultat av regnskapsmanipulasjon, og motivet for regnskapsmanipulasjon for små selskaper kan dreie seg om å redusere skatten. Dermed kan denne studien være en indikasjon på at små selskaper benytter muligheten til å unndra skatter når årsrapporten ikke skal gjennomgås av eksterne aktører før godkjenningen.

Funnene fra denne studien kan være interessant for Brønnøysundregisteret å ta med i sin vurdering av fremtiden. Kanskje bør de innføre sterkere kontroller for fravalgselskaper som utarbeider regnskapet på egen hånd for å sikre tilstrekkelig kvalitet på de offentlige årsrapportene? For selskaper som hverken benytter revisor eller ekstern regnskapsfører vil Brønnøysundregisteret, som mottar og godkjenner årsrapportene, være de eneste eksterne aktørene som verifiserer årsrapportenes innhold. Dermed kan det vurderes om de bør legge mer innsats i å sikre god kvalitet på årsrapportene de mottar.

For revisorer og regnskapsførere bidrar også denne studien med viktige funn. I populasjonen i studien ser vi at det er flere selskaper som kun anvender ekstern regnskapsfører enn selskaper som kun anvender revisor. Av populasjonen på 517 selskaper, har 329 selskaper anvendt kun regnskapsfører, mens 53 selskaper har anvendt kun revisor. 99 selskaper har anvendt begge. Denne studien viser at ekstern regnskapsfører bidrar i tilnærmet samme grad som revisor til god kvalitet på årsrapporten. Dette er noe som er spesielt viktig å tenke på for revisorer, da det ser ut til å være en trend at selskaper velger ekstern regnskapsfører fremfor revisor, og at dette ikke har noen negativ betydning på kvaliteten på rapporteringen. Dette kan medføre at revisorer mister sin posisjon i markedet når det gjelder disse selskapene. Kanskje de bør jobbe mer spesifikt mot andre brukergrupper eller markedsføre sin betydning for de små selskapene i større grad? Dette kan være i form av å argumentere for at revisor tilfører merverdi utover en ekstern regnskapsfører, eller at man tilbyr andre type tjenester.

Studien viser også at det ikke utgjør noen forskjell i kvaliteten på årsrapporten om selskapene benytter seg av et lite revisjonsselskap eller en av de fem store revisjonsselskapene. Dette er noe som kan være viktig for små aksjeselskap å ta med seg i vurderingen av hvem de velger som eventuell revisor, spesielt hvis det er forskjeller i kostnadene mellom de to ulike gruppene revisjonsselskaper.

Det har tidligere vært diskutert og forsket på kost/nytte forholdet av å benytte en revisor for små selskaper under terskelverdiene. Den største fordelen for fravalgselskaper vil være

reduerte utgifter på grunn av at revisjonshonoraret faller bort (Prop. 51L, 2010-2011). Langli (2015) fremhever også i sin studie tidsbesparelsen som selskapene har ved at de bruker mindre tid på blant annet årsavslutning, regnskapet, årsberetningen og møter da ikke revisor skal gå gjennom dokumentasjonen lengre. Dette er også noe som fører til reduserte utgifter. Spørsmålet blir da om disse nyttevurderingene går på bekostning av de negative følgene for selskapene ved at de risikerer lavere kvalitet på sin rapportering. For selskaper som velger å benytte en ekstern regnskapsfører i stedet, vil det være hensiktsmessig å vurdere utgiftene knyttet til dette opp mot utgiftene knyttet opp mot en revisor. Dette må selvfølgelig vurderes i sammenheng med hva de ulike aktørene tilfører av nytte til selskapet. Denne studien viser at i forhold til den offentlige rapporteringen er revisor og ekstern regnskapsfører tilnærmet likestilt, men med fokus på andre momenter kan det være hensiktsmessig å velge den ene fremfor den andre.

5.3. Metodiske implikasjoner

Selv om funnene i denne undersøkelsen gir signifikant støtte til problemstillingen om at revisor har en positiv innvirkning på kvaliteten på årsrapporten, er det som tidligere nevnt vanskelig å trekke noen klare konklusjoner med dette som grunnlag. Dette er først og fremst fordi studien er begrenset i omfang til å omhandle kun én bransje (rørleggerbransjen). Dette medfører at funnene ikke kan generaliseres ut til fravalgselskaper på generell basis, men kun til selskaper innenfor rørleggerbransjen. Allikevel kan studien ses på som en indikasjon på hvordan kvaliteten hos fravalgselskaper har endret seg, og brukes som en indikasjon ved eventuelle videre forskningsprosjekter.

Utformingen av måleinstrumentet er også et usikkerhetsmoment i denne undersøkelsen da det er utarbeidet av undertegnede og ikke er et veletablert måleinstrument som er blitt brukt i forskning før. Selv om det er foretatt vurdering av validitet og reliabilitet knyttet til måleinstrumentet og at dette antas å være tilfredsstillende, kan det ikke trekkes en entydig konklusjon om at måleinstrumentet er det beste å anvende på en slik problemstilling. Forskning viser derimot at lignende måleinstrument har blitt brukt for å analysere kvaliteten på finansiell rapportering tidligere (Seljebu Olsen & Larsen, 2015; Van Beest m.fl, 2009). Van Beest m.fl. (2009) har også bekreftet god reliabilitet og validitet til måleinstrumentet som ble brukt i deres forskning. Dette er med på å styrke at måleinstrumentet er hensiktsmessig å benytte i en slik studie.

Denne studien har også en svakhet ved at den kun ser på to år, et år før lovendringen og et år etter. Studien hadde blitt mer robust ved å se på flere år før lovendringen og flere år etter lovendringen for å utelukke eventuelle faktorer som kan være spesielle for disse to årene og som kan ha en innvirkning på resultatene som fremkommer.

5.4. Begrensninger ved studien og behov for videre forskning

Denne studien fokuserer ikke på i hvor stor grad regnskapsbrukerne faktisk bruker årsrapportene fra små selskaper som faller inn under terskelverdiene. Det hadde derfor vært interessant med en studie som har til hensikt å finne ut i hvilken grad de mest sentrale brukerne (kreditorer, långivere, myndigheter) bruker årsrapportene og i hvilken grad de er avhengige av at kvaliteten på årsrapporten er god. Det kan også være interessant å inkludere de andre brukergruppene som Langli (2012) nevner for å se om de har noen nytte av informasjonen i årsrapporten. Dette vil kunne være nyttig i forhold til om det i fremtiden bør innføres sterkere kontroller ved godkjenning av årsrapporten som diskutert tidligere.

Det kunne også vært interessant å finne ut hvilken informasjon i årsrapporten brukergruppene er mest opptatt av at skal være av god kvalitet. Ved å finne ut dette kunne man ha utarbeidet et enda bedre måleinstrument hvor man vektet de ulike delene forskjellig basert på hva som anses som mest og minst viktig for at årsrapporten skal anses for å holde god kvalitet. Denne studien antar at alle de fire gruppene (resultatregnskap og balanse, noteopplysninger, årsberetning og helhetsinntrykk) er av like stor betydning, og at hver indikator innenfor hver gruppe er av like stor betydning. Det hadde derfor vært interessant å sjekke om dette er tilfelle, eller om det kunne vært hensiktsmessig å utarbeide måleinstrumentet på en annen måte for eventuelle fremtidige studier på emnet.

En annen begrensning ved denne studien er at den kun viser funn fra én bransje. Det kan derfor være hensiktsmessig å foreta en lignende studie med samme måleinstrument på andre bransjer, eventuelt for hele populasjonen som oppfyller de andre kriteriene som er opplistet under datamateriale. Det vil da være interessant å se om funnene samsvarer med funnene fra denne undersøkelsen, som indikerer at kvaliteten på årsrapporten hos fravalgselskaper har blitt redusert. Det vil også være hensiktsmessig å ta med flere år i en slik analyse for å gjøre funnene mer robuste mot andre faktorer som kan ha en innvirkning på kvaliteten på årsrapporten.

Det kunne også ha vært interessant å foreta en undersøkelse av betydningen av revisor sett opp mot ekstern regnskapsfører for større selskaper. Denne studien viser at ekstern regnskapsfører i stor grad kompenserer for tapet av revisor for små selskaper under terskelverdiene. Kanskje ikke dette vil være tilfelle for større selskaper da de har større kompleksitet? En slik undersøkelse vil allikevel være vanskelig å gjennomføre da alle aksjeselskaper over terskelverdiene per dags dato er lovpålagt revisjon. Det kunne også være hensiktsmessig å foreta en undersøkelse hvor man ser på eventuelle forskjeller mellom et stort og et lite regnskapsbyrå med tanke på tilførsel av kvalitet på årsrapporten.

Litteraturliste

Aksjeloven. (1997). *Lov om aksjeselskaper*.

Atanasovski, A. (2013). Determinants of financial reporting quality for listed entities in macedonia: evidence from fair value accounting. *CEA Journal of Economics*, 8(2). Hentet fra <http://journal.cea.org.mk/index.php/ceajournal/article/view/4/5>

Barth, M. E., Landsman, W. R., & Lang, M. H. (2008). International Accounting Standards and Accounting Quality. *Journal of accounting research*, 46(3), 467-498. doi:10.1111/j.1475-679X.2008.00287.x

Berry, W. D. (1993). *Understanding regression assumptions (Sage University Paper series on Quantitative Applications in the Sosial Sciences, series no. 07-092)*. Newbury park, CA Sage publications

Bertrand, M., Duflo, E., & Mullainathan, S. (2004). How Much Should We Trust Differences-in-Differences Estimates? *The Quarterly Journal of Economics*, 119(1), 249-275. doi:10.1162/003355304772839588

Bjørnerud, L. C., & Vestli, H. (2013). *The impact of audit exemption and auditor choice on earnings quality in Norwegian limited companies*. (Mastergradsavhandling, Handelshøgskolen BI Oslo), Oslo. Hentet fra https://www.bi.edu/globalassets/forskning/centre-for-corporate-governance-research/msc-theses/ccgr_msc_043.pdf

Bleck, A., & Liu, X. (2007). Market transparency and the accounting regime. *Journal of accounting research*, 45(2), 229-256. doi:10.1111/j.1475-679X.2007.00231.x

Borgersen, O., & Thorsbakken, A. (2014). *Gir reduksjon av revisjonsplikten omfang dårligere regnskapskvalitet: en empirisk studie*. (Mastergradsavhandling, BI Norwegian Business School), Oslo. Hentet fra https://www.bi.edu/globalassets/forskning/centre-for-corporate-governance-research/msc-theses/ccgr_msc_060.pdf

Caramanis, C., & Lennox, C. (2008). Audit effort and earnings management. *The Journal of Accounting and Economics*, 45(1), 116. doi:10.1016/j.jacceco.2007.05.002

- Carmines, E. G., & Zeller R.A. (1979). *Reliability and validity assessment* (Vol. 17): Sage publications.
- Chu, L., Dai, J., & Zhang, P. (2016). Auditor Tenure and Quality of Financial Reporting. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*. doi:10.1177/0148558X16665701
- Deangelo, L. E. (1981). Auditor independence, 'low balling', and disclosure regulation. *Journal of Accounting and Economics*, 3(2), 113-127. doi:10.1016/0165-4101(81)90009-4
- Deangelo, L. E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(3), 183-199. doi:10.1016/0165-4101(81)90002-1
- Dechow, P., Ge, W., & Schrand, C. (2010). Understanding earnings quality: A review of the proxies, their determinants and their consequences. *Journal of Accounting and Economics*, 50(2), 344-401. doi:10.1016/j.jacceco.2010.09.001
- Den Norske Revisorforening. (2016). *Revisors håndbok*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Eikemo, T. A., & Clausen, T. H. (2007). *Kvantitativ analyse med SPSS*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag
- Eilifsen, A., Jr., W. F. M., Glover, S. M., & Prawitt, D. F. (2014). *Auditing & assurance services*. Berkshire: McGraw-Hill Education
- Elbannan, M. A. (2011). Accounting and stock market effects of international accounting standards adoption in an emerging economy. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 36(2), 207-245. doi:10.1007/s11156-010-0176-1
- Finseraas, H., & Kotsadam, A. (2013). Hvordan identifisere årsakssammenhenger i ikke-eksperimentelle data? – En ikke-teknisk introduksjon. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 54(03), 371-387. Hentet fra <http://www.uio.no/studier/emner/sv/oekonomi/ECON4915/v13/undervisningsmateriale/finseraas-and-kotsadam-2013.pdf>
- Fugleberg, O., & Kristianslund, I. (1995). *Innføring i regresjonsanalyse og multivariate metoder*. Oslo: Bedriftsøkonomens forlag

- GRFS. (2014). *God regnskapsføringsskikk*.
- Gulden, B. P. (2015). *Den eksterne revisor*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Hope, O.-K., Thomas, W. B., & Vyas, D. (2013). Financial reporting quality of U.S. private and public firms. *Accounting Review*, 88(5), 1715-1742. doi:10.2308/accr-50494
- Hribar, P., Kravet, T., & Wilson, R. (2014). A new measure of accounting quality. *Review of Accounting Studies*, 19(1), 506-538. doi:10.1007/s11142-013-9253-8
- Innselset, O. (2011). *Innføring i finansregnskap*. Trondheim: Tapir akademisk forlag
- ISA200. *Overordnede mål for den uavhengige revisor og gjennomføringen av en revisjon i samsvar med de internasjonale revisjonsstandardene*.
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode, 4.utgave*. Oslo: Abstrakt forlag
- Jonas, G. J., & Blanchet, J. (2000). Assessing quality of financial reporting. *Accounting Horizons*, 14(3), 353-363. doi:10.2308/acch.2000.14.3.353
- Kalstø, M. H., Odland, T. K., & Liestøl, M. (2013). *Bortfall av revisorplikt*. (Bachelorgradsavhandling, Høgskolen Stord/Haugesund). Hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/152026/Bortfall_av_revisorplikt.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Killingberg, T. H. (2015). *Bortfall av revisjonsplikt for små foretak : En undersøkelse av hva som kjennetegner aksjeselskap innen bygge- og transportbransjen i Midt-Norge som fravelger revisor* (Bachelorgradsavhandling, Høgskolen i Nord-Trøndelag). Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/299172/%c3%98KO390%20Killingberg.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kluger, B. D., & Shields, D. (1989). Auditor Changes, Information Quality and Bankruptcy Prediction. *Managerial and Decision Economics*, 10(4), 275-282. doi:10.1002/mde.4090100404
- Krishnan, G. V. (2003). Audit quality and the pricing of discretionary accruals. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22(1), 109-126. doi:10.2308/aud.2003.22.1.109

- Kristoffersen, T. (2014). *Virksomhetsstyring og regnskapsorganisering*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Langli, J. C. (2009). Hvem er brukerne av årsregnskapene til små aksjeselskaper, og trenger de reviderte regnskaper? *Praktisk økonomi & finans*, 26(1), 104-119. Hentet fra https://www.bi.edu/globalassets/forskning/centre-for-corporate-governance-research/publications/pof_1_2009.pdf
- Langli, J. C. (2012). *Årsregnskapet*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Langli, J. C. (2015). *Evaluering av unntak for revisjonsplikt i små aksjeselskaper*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/981a92dc8e474d6ea18e4be36d860255/revisjonsplikt.pdf>
- Langli, J. C. (2016). Resultatføring av inntekter og kostnader før og etter fravalg av revisor i små AS–Tyder utviklingen på økte skatteunndragelser? *Praktisk økonomi & finans*, 32(02), 200-214. doi:10.18261/issn.1504-2871-2016-02-09
- Langli, J. C., & Svanström, T. (2013). *Audits of private firms*: CCGR, BI Norwegian Business School. Hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/196706/CCGR_WP_01_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Larsen, S. A., & Seljebu Olsen, H. S. (2015). *Årsregnskapets informasjonskvalitet i små aksjeselskaper: gjør ekstern kompetanse og kontroll en forskjell?* (Mastergradsavhandling, UiT Norges arktiske universitet). Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/299172/%c3%98KO390%20Kilberg.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Løvås, G. G. (2013). *Statistikk for universiteter og høyskoler*. Oslo: Universitetsforlaget
- Picker, R., Clark, K., Dunn, J., Kolitz, D., Livne, G., Loftus, J., & Tas, L. v. d. (2016). *Applying IFRS Standards*. Cornwall: John Wiley & Sons

- Prop. 51 L (2010-2011). Endringer i revisorloven og enkelte andre lover (unntak fra revisorplikt for små aksjeselskaper). Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/regpubl/prop/2010-2011/prop-51-120102011.html?id=628867>
- Regnskapsloven. (1998). *Lov om årsregnskap m.v.*
- Revisorloven. (1999). *Lov om revisjon og revisorer*
- Richardson, V. (2000). Information Asymmetry and Earnings Management: Some Evidence. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 15(4), 325-347.
doi:10.1023/A:1012098407706
- Ringdal, K. (2014). *Enhet og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget
- Sekaran, U., & Bougie, R. (2013). *Research methods for business: a skill-building approach* (6th ed. ed.). Chichester: Wiley.
- Sreejesh, S., Mohapatra, S., & Anusree, M. R. (2013). *Business Research Methods: An Applied Orientation*. Cham: Springer International Publishing.
- Tritschler, J. (2013). *Audit Quality: Association between published reporting errors and audit firm characteristics*. Wiesbaden: Springer.
- Tufte, P. A. (2011). *Kvantitativ metode* (pp. s. 71-99). Oslo: Gyldendal akademisk, 2011.
- Van Beest, F., Braam, G., & Boelens, S. (2009). Quality of Financial Reporting: measuring qualitative characteristics. *Nijmegen Center for Economics (NiCE). Working Paper*, 09-108. Hentet fra <http://www.ru.nl/economie/onderzoek/nice-working-papers/>
- Vollan, H. A., & Langestrand, G. (2015). *Er konklusjonen i revisjonsberetningen en indikator på regnskapskvalitet?* (Mastergradsavhandling, Høgskolen i Buskerud og Vestfold). Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2387412/Master2015Vollan.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vedlegg

Vedlegg 1: Sjekkliste i måleinstrumentet

Sjekkliste resultatregnskap og balanse:

Sjekkpunkt	Poeng	Kvalitetskrav	Henvisning til lovverk
1. Oppstilling resultatregnskap	0 Manglende oppstilling eller dårlig oppstilling ut fra lovverket (Eksempelvis manglende sammenslåing av poster som gjør at det fremstår som uoversiktlig) 0,5 Middels god oppstilling ut fra lovverket 1 God oppstilling ut fra lovverket	Forståelighet Komplett (tro gjengivelse) Sammenlignbarhet	RI§6-1
2. Oppstilling Balanse	0 Manglende oppstilling eller dårlig oppstilling ut fra lovverket (Eksempelvis manglende sammenslåing av poster som gjør at det fremstår som uryddig) 0,5 Middels god oppstilling ut fra lovverket 1 God oppstilling ut fra lovverket	Forståelighet Komplett (tro gjengivelse) Sammenlignbarhet	RI§6-2
3. Sammenligningstall	0 Ingen sammenligningstall med foregående årsregnskap 1 Sammenligningstall med foregående årsregnskap	Sammenlignbarhet	RI§6-6

Sjekkliste årsberetningen:

Sjekkpunkt	Poeng	Kvalitetskrav	Henvisning til lovverk
4. Virksomhet	0 Ingen informasjon om (1) hva slags virksomhet som drives og (2) hvor den drives fra (adresse) 0,5 Informasjon om kun et av punktene 1 Opplysning om både (1) hva slags virksomhet som drives og (2) hvor den drives fra (adresse)	Bekreftende verdi (relevans)	RI§3-3
5. Forutsetninger for fortsatt drift	0 Ingen opplysninger om forutsetningene for fortsatt drift er tilstede 0,5 -Kommentar om at forutsetningene er tilstede, men ingen bekreftelse -Kommentar om tvil, men ingen redegjørelse for usikkerheten -Kommentar om sannsynlig avvikling, men ikke redegjørelse for hvordan verdiene er beregnet 1 -Kommentar og bekreftelse om at forutsetningene om fortsatt drift er tilstede. -Kommentar om tvil og redegjørelse for usikkerheten -Kommentar om sannsynlig avvikling og redegjørelse for hvordan verdiene er beregnet	Forutseende verdi (relevans)	RI§3-3
6. Styrets handleplikt ved tap av egenkapital	0 Ved negativ egenkapital: Ingen opplysninger om styrets handleplikt på grunn av uforsvarlig egenkapital ut fra risiko og omfang 0,5 Ved negativ egenkapital: Opplysninger om styrets handleplikt, men ikke om det er vurdert å treffe tiltak for å sikre selskapets drift, eventuelt oppløsning av selskapet	Forutseende verdi (relevans)	RI§3-3 Asl§3-4 og §3-5

	1: Ved negativ egenkapital: Opplysninger om styrets handleplikt og opplysninger om det er vurdert å treffe tiltak for å sikre selskapets drift, eventuelt oppløsning av selskapet		
7. Arbeidsmiljø	0 -Foretak med 0 ansatte: Ingen opplysning om dette -Foretak med ansatte: Ingen opplysninger om arbeidsmiljø	Komplett (tro gjengivelse)	RI§3-3
	0.5 Foretak med ansatte: Opplysninger om arbeidsmiljø, men ingen særskilte opplysninger		
	1: -Foretak med 0 ansatte: Opplysning om dette -Foretak med 1-4 ansatte: Opplysninger om arbeidsmiljø, samt særskilt opplysning om eventuelle skader og ulykker -Foretak med over 5 ansatte: Samme som 1-4 ansatte+ særskilt opplysning av sykefravær		
8. Påvirkning av ytre miljø	0 Ingen opplysninger om påvirkning av ytre miljø	Komplett (tro gjengivelse)	RI§3-3
	0,5 Litt opplysninger om ytre miljø, men ikke utfyllende nok		
	1 Opplysninger om forhold ved virksomheten, herunder dens innsatsfaktorer og produkter som kan medføre en ikke ubetydelig påvirkning av det ytre miljø. Samt opplysninger om hvilke miljøvirkninger de enkelte forhold ved virksomheten gir eller kan gi, samt hvilke tiltak som er eller planlegges iverksatt for å forhindre eller redusere negative miljøvirkninger		
9. Likestilling	0 Ingen opplysninger om likestilling	Komplett (tro gjengivelse)	RI§3-3
	0,5 Opplysninger om likestilling, men		

	<p>ikke om tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å fremme likestilling og for å forhindre forskjellsbehandling</p> <p>1 Opplysninger om likestilling, samt om tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å fremme likestilling og for å forhindre forskjellsbehandling</p>		
10. Forslag til anvendelse av overskudd/dekning av tap	<p>0 Anvendelse av overskudd/dekning av tap fremkommer ikke av årsregnskapet: Ingen kommentar i årsberetningen</p> <p>1 -Anvendelse av overskudd/dekning av tap fremkommer ikke av årsregnskapet: Kommentrar om anvendelse av overskudd/dekning av tap -Anvendelse av overskudd/dekning av tap fremkommer av årsregnskapet: Ingen kommentar, eventuelt en henvisning og utfyllende forklaring</p>	Bekreftende og forutseende verdi (relevans)	RI§3-3
11. Rettvisende oversikt	<p>0 Ingen kommentar om rettvisende oversikt over utviklingen og resultatet</p> <p>0,5 Kommentar om rettvisende oversikt over utviklingen og resultatet, men ingen utdyping utover dette</p> <p>1 Kommentar om rettvisende oversikt over utviklingen og resultatet, samt en supplerende utdypning</p>	Bekreftende og forutseende verdi (relevans)	RI§3-3
12. Undertegning	<p>0 Ingen undertegning</p> <p>0,5 Mangelfull undertegning</p> <p>1 Undertegning av samtlige styremedlemmer, samt daglig leder hvis selskapet har det.</p>	Verifiserbarhet	RI§3-5

Sjekkliste noteopplysninger:

Sjekkpunkt	Poeng	Kvalitetskrav	Henvisning til lovverk
OBLIGATORISKE KRAV			
13. Antall aksjer, pålydende	0 Ingen opplysninger	Komplett (tro gjengivelse) Verifiserbarhet Nøytralitet (tro gjengivelse)	RI§7-42 (1) og NRS 8 pkt. 8.5
	0,5 Mangelfulle opplysninger		
	1 Selskapet har opplyst om <ul style="list-style-type: none"> - Aksjekapitalen - Aksjenes pålydende fordelt på hver aksjeklasse - Eventuelle vedtektsbestemmelser om stemmerett 		
14. Aksjeeiere	0 Ingen opplysninger	Komplett (tro gjengivelse) Verifiserbarhet Nøytralitet (tro gjengivelse)	RI§7-42 (2) og NRS 8 pkt. 8.5
	0,5 Mangelfulle opplysninger		
	1 Opplysning om: <ul style="list-style-type: none"> - Selskapets 10 største aksjeeiere over 5% og deres eierandeler - Om daglig leder, styret eller bedriftsforsamlingen innehar aksjer 		
15. Antall årsverk	0 Ingen opplysning om antall årsverk	Komplett (tro gjengivelse) Verifiserbarhet	RI§7-43 og NRS 8 pkt. 8.8
	1 Opplysning om antall årsverk, også hvis det ikke har vært ansatte		
16. Obligatorisk tjenestepensjon	0 Ingen opplysning om obligatorisk tjenestepensjon	Komplett (tro gjengivelse) Verifiserbarhet	RI§7-43a og NRS 8 pkt. 8.12
	0,5 Mangelfulle opplysninger		
	1 Opplysning om obligatorisk tjenestepensjon og om pensjonsordningen oppfyller kravene etter loven		
17. Ytelser til ledende	0 Ingen opplysninger	Komplett (tro gjengivelse)	RI§7-44 (1)(2) og

personer m.v.	0,5 Mangelfulle opplysninger	Nøytralitet (tro gjengivelse) Verifiserbarhet	NRS 8 pkt. 8.9
	1 Opplysning om samlede utgifter til daglig leder, styremedlemmer og medlemmer av bedriftsforsamlingen til henholdsvis: <ul style="list-style-type: none"> - Lønn - Pensjonsforpliktelser - Annen godtgjørelse - Arten og omfanget av forpliktelser til å gi daglig leder eller leder av styret særskilt vederlag ved opphør eller endring av ansettelsesforhold eller verv, samt bonuser, overskuddsdelinger, opsjoner og lignende 		
18. Godtgjørelse til revisor	0 Ingen opplysninger	Komplett (tro gjengivelse) Verifiserbarhet	RI§7-44(1) og NRS 8 pkt. 8.9
	0,5 Mangelfulle opplysninger		
	1 -Opplysning om regnskapsført revisjonshonorar i regnskapsåret og hvordan dette honoraret er fordelt på revisjon og andre tjenester -Har ikke benyttet revisor: Ingen opplysning		
OPPLYSNINGER SOM SKAL GIS NÅR DE ER RELEVANTE FOR Å BEDØMME STILLING OG RESULTAT			
19. Regnskapsprinsipper	0 Ingen opplysning	Verifiserbarhet Forståelighet	RI§7-35(1) og NRS 8 pkt. 8.2
	0,5 Mangelfulle opplysninger eller standardiserte opplysninger som ikke samsvarer med årsregnskapet		
	1 Opplysning om anvendte prinsipper som er relevante, tilpasset virksomheten og begrunnet. Momenter som bør inngå: <ul style="list-style-type: none"> - Klassifisering og vurdering eiendeler/gjeld - Inntektsføring - Immaterielle eiendeler (hvis i balansen) 		

	<ul style="list-style-type: none"> - Vurdering av aksjer (hvis i balansen) - Vurdering av varelager, samt hvordan opptjent arbeidsinnsats vurderes - Opplysning om langsiktige tilvirkningskontrakter - Fordringer - Skatt (balanseføring av utsatt skattefordel) - Vurdering av FoU (hvis i balansen eller resultatregnskapet) 		
20. Anleggsmidler	<p>0 Ingen opplysning</p> <p>0,5 Mangelfull opplysning</p> <p>1 For varige driftsmidler og immaterielle eiendeler er det opplyst om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Anskaffelseskost med spesifikasjon av balanseførte lånekostnader knyttet til egentilvirkede driftsmidler - Tilgang og adgang i løpet av regnskapsåret - Samlede avskrivninger, nedskrivninger og reversering av nedskrivninger - eventuell endring i avskrivningsplan - økonomisk levetid og valg av avskrivningsplan for immaterielle eiendeler 	Komplett (tro gjengivelse)	RI§7-39 (1) og NRS 8 pkt. 4.3.1.3.4 og 4.3.2.5
21. Fordringer, gjeld, garantiforpliktelser	<p>0 Ingen opplysning</p> <p>0,5 Mangelfulle opplysninger</p> <p>1 Opplysning om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvor stor del av den regnskapspliktiges fordringer som forfaller senere enn ett år etter regnskapsårets slutt - Hvor stor del av den regnskapspliktiges gjeld som forfaller til betaling mer enn 	Forutseende verdi (relevans)	RI§7-40

		fem år etter regnskapsårets slutt		
		- Eventuell sikring ved pant eller lignende (herunder balanseført verdi av pantsatte eiendeler)		
22. Spesifisering av resultatregnskapet	0	Ingen spesifisering, selv om nødvendig	Komplett (tro gjengivelse)	RI§7-38
	0,5	Mangelfull spesifisering		
	1	Spesifisering av sammenslåtte poster, herunder: <ul style="list-style-type: none"> - Lønnskostnader spesifiseres på lønninger, folketrygdavgift, pensjonskostnader og andre ytelser - Spesifisering av driftskostnader dersom de ikke er spesifisert etter art i resultatregnskapet Ingen lønnskostnader i resultatregnskapet: Ingen spesifisering		
23. Oppstilling av endringer egenkapitalen	0	Ingen oppstilling som viser endringer i egenkapitalen (viser ikke sammenheng med foregående år)	Forståelighet	NRS8, pkt. 3.5
	1	Oppstilling som viser endringer i egenkapitalen		

Sjekkliste andre momenter (subjektive vurderinger av helheten):

Sjekkpunkt	Poeng	Kvalitetskrav
24. Ryddighet	0 Uryddig fremstilling	Forståelighet Sammenlignbarhet
	0,5 Tilfredsstillende fremstilling	
	1 Utmerket fremstilling	
25. Språk	0 Dårlig språk	Forståelighet
	0,5 Tilfredsstillende språk	
	1 Utmerket språk	
26. Kobling resultatregnskap/ balanse opp mot noter	0 Ingen koblinger	Forståelighet
	0,5 Mangelfulle koblinger	
	1 Koblinger på alle notene som kan kobles opp mot resultat/balanse	
27. Sammenheng mellom årsregnskapet og årsberetningen	0 Dårlig sammenheng	Verifiserbarhet Forståelighet Bekreftende verdi (tro gjengivelse)
	0,5 Tilfredsstillende sammenheng	
	1 Utmerket sammenheng	

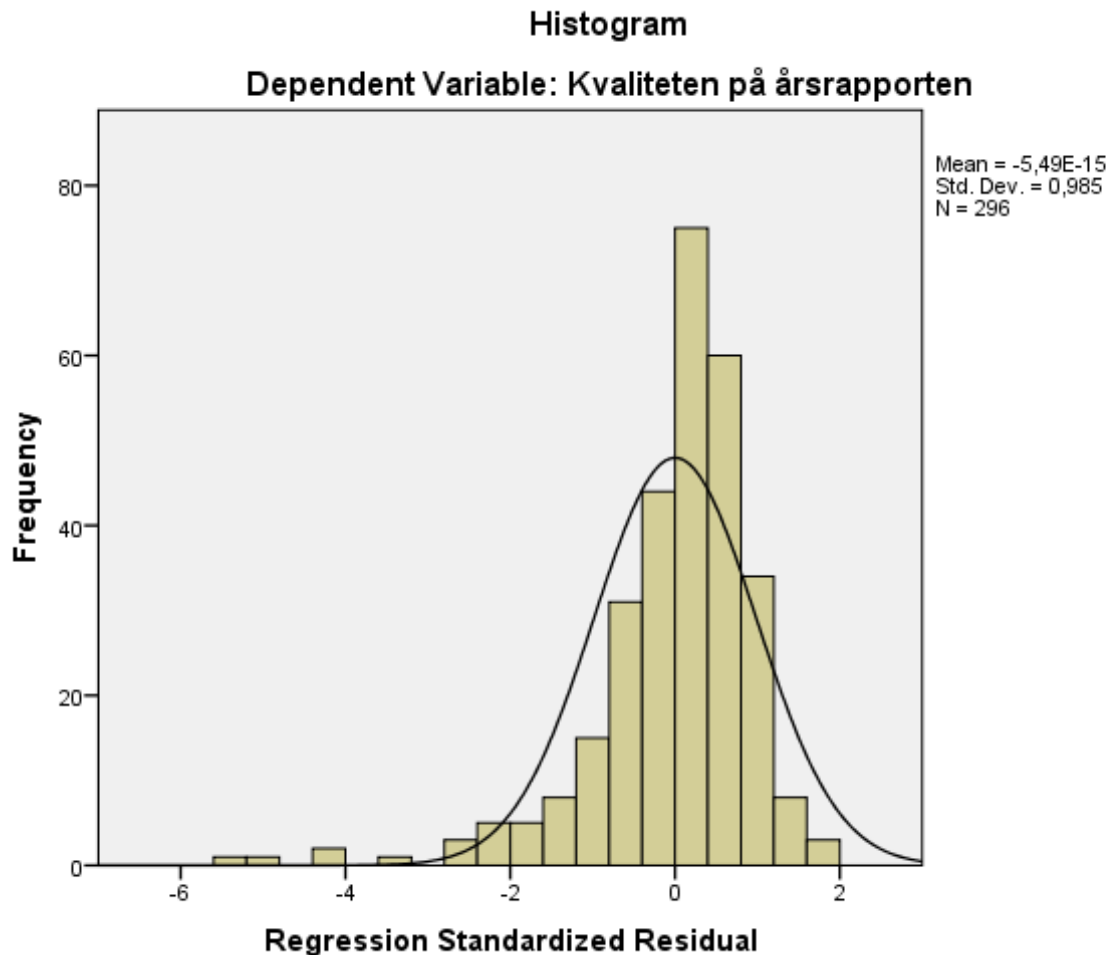
Vedlegg 2: Forutsetninger regresjonsanalyse

Durbin Watson test modell 7:

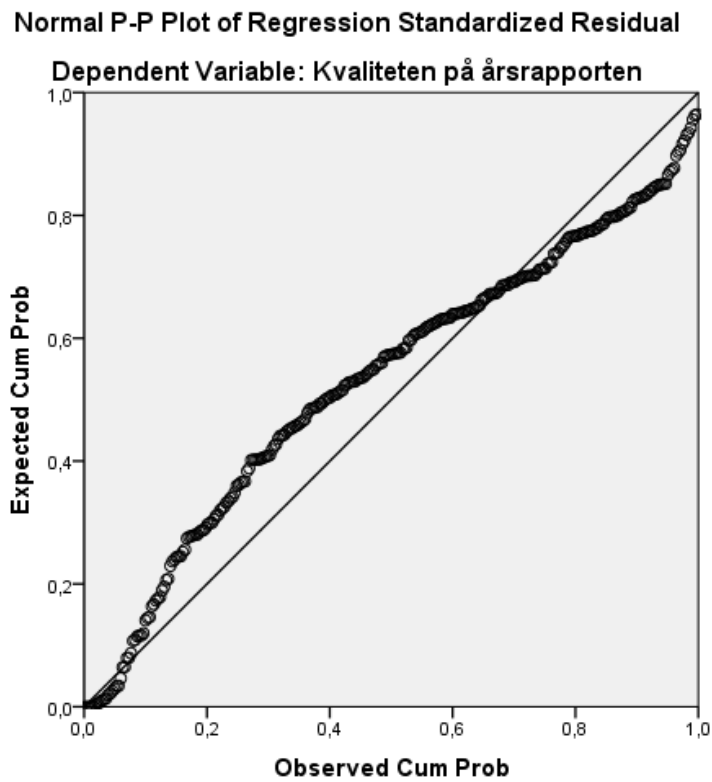
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,356 ^a	,127	,099	,05270	1,965

- a. Predictors: (Constant), VARELAGER, Vekst, Eier=Daglig leder, Gjeldsgrad, Tid, Resultat, Fravalgsselskaper, Størrelse, Fravalg * tid
- b. Dependent Variable: Kvaliteten på årsrapporten

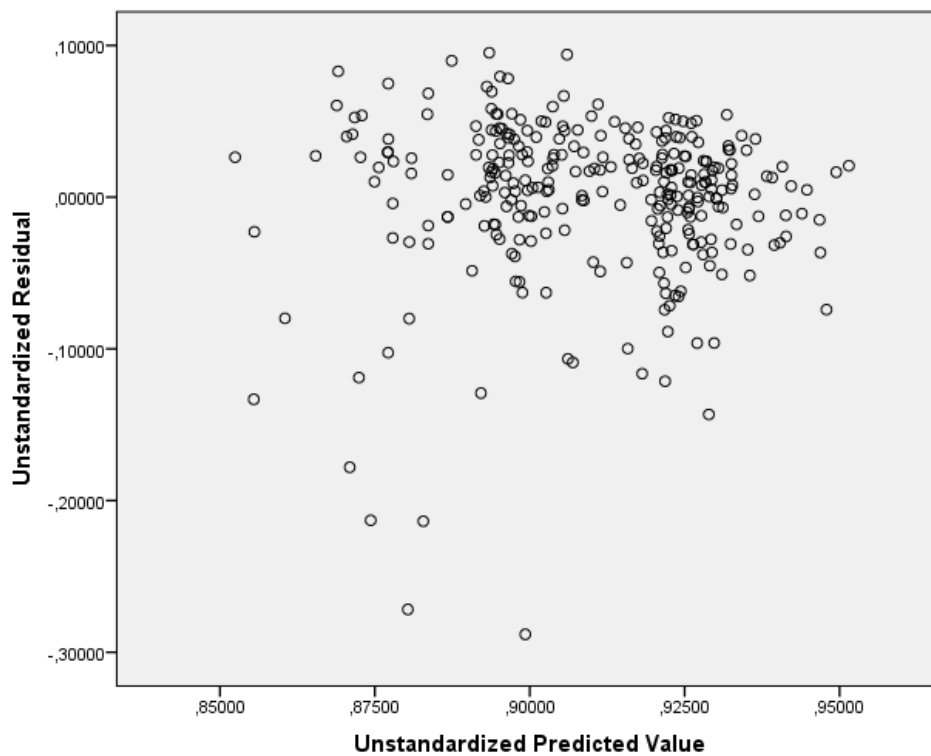
Histogram normalfordeling av residualene modell 7:

P-plot over residualer modell 7:

Scatterplot residualer modell 7:

Vedlegg 3: Cronbachs alfa

Alle 27 indikatorer:

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,603	27

Vedlegg 4: t-tester

T-test revisor og kvalitet på årsrapporten:

			Independent Samples Test								
			Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means					95% Confidence Interval of the Difference	
Tid			F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
2010	Kvaliteten på årsrapporten	Equal variances assumed	,319	,573	-,012	146	,991	-,00008	,00697	-,01385	,01369
		Equal variances not assumed			-,012	145,570	,991	-,00008	,00697	-,01385	,01369
2015	Kvaliteten på årsrapporten	Equal variances assumed	14,998	,000	3,367	146	,001	,03537	,01050	,01461	,05614
		Equal variances not assumed			3,367	99,581	,001	,03537	,01050	,01453	,05622

T-test ekstern regnskapsfører og kvalitet på årsrapporten:

Independent Samples Test^a

			Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means					95% Confidence Interval of the Difference	
Tid			F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
2015	Kvaliteten på årsrapporten	Equal variances assumed	28,244	,000	-3,654	146	,000	-,03814	,01044	-,05877	-,01751
		Equal variances not assumed			-3,654	89,163	,000	-,03814	,01044	-,05888	-,01740

a. No statistics are computed for one or more split files

T-test type revisjonsselskap og kvalitet på årsrapporten:

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means					95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Kvaliteten på årsrapporten	Equal variances assumed	3,564	,060	-,261	220	,794	-,00162	,00619	-,01381	-,01058
	Equal variances not assumed			-,291	124,640	,772	-,00162	,00556	-,01262	-,00938

T-test revisjonsmerknader og kvalitet på årsrapporten:

Group Statistics

Revisor	Revisjonsanmerkning	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Ikke revisor	Ingen anmerkning	74	,8882	,08289	,00964
	Revisjonsanmerkning	0 ^a	.	.	.
Revisor	Ingen anmerkning	172	,9181	,03891	,00297
	Revisjonsanmerkning	50	,9142	,04554	,00644

a. t cannot be computed because at least one of the groups is empty.

Independent Samples Test^a

			Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
Revisor			F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
										Lower	Upper
Revisor	Kvaliteten på årsrapporten	Equal variances assumed	2,179	,141	,607	220	,545	,00395	,00650	- ,00887	,01677
		Equal variances not assumed			,557	71,088	,579	,00395	,00709	- ,01019	,01809

a. No statistics are computed for one or more split files

Vedlegg 5: ANOVA

ANOVA-analyse revisor og ekstern regnskapsfører og kvalitet på årsrapporten:

ANOVA

Kvalitet på årsrapporten

Tid		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
2010	Between Groups	,002	3	,001	,345	,793
	Within Groups	,260	144	,002		
	Total	,262	147			
2015	Between Groups	,134	3	,045	12,614	,000
	Within Groups	,509	144	,004		
	Total	,642	147			

Vedlegg 6: Regresjonsanalyse modell 1-10

Modell 1:

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients Beta		
1	(Constant)	,914	,006		145,030	,000
	Fravalgsselskaper	8,105E-5	,009	,001	,009	,993
	Tid	,009	,009	,085	1,061	,290
	Fravalg * tid	-,035	,013	-,277	-2,813	,005

a. Dependent Variable: Kvaliteten på årsrapporten

Modell 2:

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients Beta		
1	(Constant)	,899	,008		119,067	,000
	Fravalgsselskaper	,002	,009	,014	,180	,857
	Tid	,009	,009	,080	1,011	,313
	Fravalg * tid	-,037	,012	-,286	-2,959	,003
	Resultat	,022	,007	,190	3,398	,001

a. Dependent Variable: Kvaliteten på årsrapporten

Modell 3:

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients Beta		
1	(Constant)	,881	,011		82,497	,000
	Fravalgsselskaper	,002	,009	,022	,275	,783
	Tid	,010	,009	,093	1,184	,238
	Fravalg * tid	-,038	,012	-,293	-3,055	,002
	Resultat	,018	,007	,158	2,766	,006
	Størrelse	,002	,001	,141	2,477	,014

a. Dependent Variable: Kvaliteten på årsrapporten

Modell 4:

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients		
		Beta				
1	(Constant)	,880	,011		82,349	,000
	Fravalgsselskaper	,002	,009	,022	,278	,781
	Tid	,010	,009	,091	1,159	,247
	Fravalg * tid	-,037	,012	-,292	-3,028	,003
	Resultat	,018	,007	,158	2,758	,006
	Størrelse	,002	,001	,141	2,475	,014
	Gjeldsgrad	1,400E-5	,000	,015	,267	,789

a. Dependent Variable: Kvaliteten på årsrapporten

Modell 5:

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients		
		Beta				
1	(Constant)	,881	,011		82,228	,000
	Fravalgsselskaper	,002	,009	,019	,235	,815
	Tid	,010	,009	,088	1,107	,269
	Fravalg * tid	-,037	,012	-,289	-2,991	,003
	Resultat	,019	,007	,159	2,778	,006
	Størrelse	,002	,001	,142	2,485	,014
	Gjeldsgrad	1,418E-5	,000	,015	,270	,787
	Vekst	,000	,000	-,031	-,552	,581

a. Dependent Variable: Kvaliteten på årsrapporten

Modell 6:

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients		
		Beta				
1	(Constant)	,879	,011		76,715	,000
	Fravalgsselskaper	,001	,009	,011	,137	,891
	Tid	,010	,009	,086	1,089	,277
	Fravalg * tid	-,037	,012	-,287	-2,969	,003
	Resultat	,018	,007	,157	2,714	,007

Størrelse	,002	,001	,138	2,359	,019
Gjeldsgrad	1,333E-5	,000	,014	,254	,800
Vekst	,000	,000	-,032	-,566	,572
Eier=Daglig leder	,003	,009	,024	,397	,692

a. Dependent Variable: Kvaliteten på årsrapporten

Modell 7:

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients Beta		
1	(Constant)	,878	,011		76,987	,000
	Fravalgsselskaper	,003	,009	,024	,301	,763
	Tid	,009	,009	,080	1,011	,313
	Fravalg * tid	-,037	,012	-,289	-3,005	,003
	Resultat	,022	,007	,186	3,151	,002
	Størrelse	,001	,001	,102	1,683	,094
	Gjeldsgrad	1,936E-5	,000	,021	,370	,712
	Vekst	,000	,000	-,033	-,585	,559
	Eier=Daglig leder	,003	,009	,021	,348	,728
	VARELAGER	,046	,021	,125	2,124	,035

a. Dependent Variable: Kvaliteten på årsrapporten

Modell 8:

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients Beta		
1	(Constant)	,878	,012		75,072	,000
	Fravalgsselskaper	,003	,009	,024	,295	,768
	Tid	,009	,009	,080	1,006	,315
	Fravalg * tid	-,037	,013	-,287	-2,914	,004
	Resultat	,022	,007	,186	3,132	,002
	Størrelse	,001	,001	,102	1,681	,094
	Gjeldsgrad	1,954E-5	,000	,021	,373	,710
	Vekst	,000	,000	-,032	-,581	,562
	Eier=Daglig leder	,003	,009	,021	,352	,725
	VARELAGER	,045	,022	,125	2,103	,036
	TYPREVTST	,001	,008	,005	,083	,934

a. Dependent Variable: Kvaliteten på årsrapporten

Modell 9:

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients		
		Beta				
1	(Constant)	,882	,011		78,817	,000
	Fravalgsselskaper	,002	,009	,021	,266	,790
	Tid	-,007	,010	-,067	-,779	,437
	Fravalg * tid	-,037	,012	-,288	-3,069	,002
	Resultat	,019	,007	,164	2,823	,005
	Størrelse	,001	,001	,090	1,520	,130
	Gjeldsgrad	8,127E-6	,000	,009	,159	,874
	Vekst	,000	,000	-,031	-,563	,574
	Eier=Daglig leder	,003	,008	,019	,336	,737
	VARELAGER	,041	,021	,113	1,956	,051
	RFTEST	,033	,009	,257	3,836	,000

a. Dependent Variable: Kvaliteten på årsrapporten

Modell 10:

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients		
		Beta				
1	(Constant)	,882	,011		76,892	,000
	Fravalgsselskaper	,002	,009	,020	,254	,800
	Tid	-,008	,010	-,068	-,784	,434
	Fravalg * tid	-,036	,012	-,285	-2,955	,003
	Resultat	,019	,007	,163	2,797	,006
	Størrelse	,001	,001	,091	1,528	,128
	Gjeldsgrad	8,522E-6	,000	,009	,166	,868
	Vekst	,000	,000	-,030	-,555	,579
	Eier=Daglig leder	,003	,009	,020	,345	,730
	VARELAGER	,041	,021	,112	1,926	,055
	RFTEST	,033	,009	,257	3,833	,000
	TYPREVTTEST	,001	,008	,011	,184	,854

a. Dependent Variable: Kvaliteten på årsrapporten

Regresjonsanalyse samleposter:

Samlepost 2: Årsberetning

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients Beta		
1	(Constant)	,820	,020		41,183	,000
	Fravalgsselskaper	-,015	,016	-,077	-,944	,346
	Tid	-,004	,015	-,022	-,276	,783
	Fravalg * tid	-,035	,022	-,157	-1,626	,105
	Resultat	,022	,012	,110	1,857	,064
	Størrelse	,003	,001	,171	2,818	,005
	Gjeldsgrad	,000	,000	,096	1,709	,089
	Vekst	-,001	,001	-,077	-1,382	,168
	Eier=Daglig leder	,010	,015	,041	,686	,493
	VARELAGER	-,021	,038	-,032	-,547	,585

a. Dependent Variable: SP2 Årsberetning

Samlepost 3: Noteopplysninger

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients Beta		
1	(Constant)	,709	,029		24,763	,000
	Fravalgsselskaper	,026	,023	,095	1,140	,255
	Tid	,041	,022	,151	1,865	,063
	Fravalg * tid	-,069	,031	-,222	-2,248	,025
	Resultat	,044	,017	,154	2,541	,012
	Størrelse	,001	,002	,035	,567	,571
	Gjeldsgrad	-6,478E-5	,000	-,028	-,493	,622
	Vekst	4,277E-5	,001	,003	,049	,961
	Eier=Daglig leder	,014	,022	,039	,639	,523
	VARELAGER	,177	,054	,198	3,282	,001

a. Dependent Variable: SP3 Noteopplysninger

Samlepost 4: Helhetsinntrykk

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized	t	Sig.
		B	Std. Error	Coefficients Beta		
1	(Constant)	,981	,015		63,416	,000
	Fravalgsselskaper	-3,229E-5	,012	,000	-,003	,998
	Tid	-,002	,012	-,011	-,140	,888
	Fravalg * tid	-,043	,017	-,251	-2,559	,011
	Resultat	,020	,009	,130	2,167	,031
	Størrelse	,000	,001	,017	,272	,786
	Gjeldsgrad	-1,249E-5	,000	-,010	-,176	,860
	Vekst	7,811E-6	,000	,001	,016	,987
	Eier=Daglig leder	-,012	,012	-,063	-1,042	,298
	VARELAGER	,028	,029	,057	,951	,342

a. Dependent Variable: SP4 Helhetsinntrykk

Vedlegg 7: Refleksjonsnotat

Refleksjonsnotat

Temaet for denne masterstudien er revisor sin betydning for kvaliteten på årsrapporten. Ved å se på et utvalg av 148 selskaper fra rørleggerbransjen er kvaliteten på årsrapporten for årene 2010 og 2015 blitt analysert. Bakgrunnen for oppgaven var lovendringen som kom i 2011 som ga små foretak som ligger under terskelverdier knyttet til omsetning, balansesum og antall ansatte adgang til å fravelge revisjon. Før denne lovendringen ble igangsatt var det stor bekymring for hvilke negative konsekvenser en slik lovendring kunne føre med seg (Prop. 51L, 2010-2011). Med denne studien har jeg forsøkt å finne svar på om fravalgselskapenes årsrapporter har fått redusert kvalitet etter at de har valgt bort revisor sammenlignet med de som har beholdt revisor. I studien er også betydningen av ekstern regnskapsfører tatt med i analysen fordi det med bakgrunn i teori forventes at eksterne regnskapsførere kan spille en viktig rolle. Typen revisjonsselskap som er brukt er også analysert.

Studien viser at det har vært en signifikant reduksjon i kvaliteten for fravalgsselskapene. Ved en ytterligere oppdeling ser vi at ekstern regnskapsfører spiller en svært viktig rolle.

Kvaliteten på årsrapportene for fravalgsselskapene som har benyttet ekstern regnskapsfører har ikke blitt redusert, det er den resterende gruppen som hverken har anvendt revisor eller ekstern regnskapsfører som i sin helhet står for reduksjonen blant fravalgsselskapene. Studien viser også at det ikke er noen signifikant forskjell i kvaliteten på årsrapporten basert på om revideringen er foretatt av et lite eller et stort revisjonsselskap.

Internasjonalisering, innovasjon og ansvarlighet er sentrale tema i alle økonomistudier.

Gjennom min studie «master i regnskap og revisjon» har disse temaene vært i fokus i flere fag. Internasjonalisering har vært sentralt i finansregnskapsfagene hvor fokuset på internasjonale regnskapsstandarder (IFRSer) har vært stort, og også i revisjonsfagene har det vært et stort fokus på de internasjonale revisjonsstandardene (ISAene). Innovasjon har vært en del av revisjonsfagene på grunn av at vi nå ser en endring i revisjonsbransjen, med tanke på lovverk og teknologiske fremskritt. Ansvarlighet har også stått svært sentralt i revisjonsfagene på grunn av at revisorer er underlagt strenge regler og normer knyttet til etikk, uavhengighet og objektivitet.

Internasjonalisering

De internasjonale regnskapsstandardene (IFRS) blir i økende grad mer og mer aktuelle for norske selskaper, store som små. Dette kan medføre at kravene til årsrapporten vil endres i fremtiden for å i større grad møte de internasjonale kravene og trendene. Dette medfører at man må ha kunnskap om de internasjonale standardene for å kunne utforme årsrapporten. Dette setter revisorer og autoriserte regnskapsførere i en særstilling fordi de er pliktige til å holde seg oppdatert på endringer som forekommer.

De internasjonale revisjonsstandardene (ISA) er også i høyeste grad aktuelle for norske revisorer ved deres utførelse av revisjonen. ISA-ene inneholder retningslinjer om hvordan revisjonen best mulig skal utføres, og det forventes at revisorer er oppdaterte på disse internasjonale retningslinjene og at de følger dem. Ved å følge de internasjonale retningslinjene vil revisjonen kunne sammenlignes med revisjonen i andre land som følger ISA-ene, og dette øker sammenlignbarheten av revisjonen på tvers av landegrensene.

Betydningen av revisor knyttet til regnskapskvalitet er også et tema som er aktuelt internasjonalt og som det er forsket en del på. Som nevnt i teorikapittelet gir internasjonale studier støtte for at revisor har en positiv innvirkning på regnskapskvaliteten. Denne studien finner samme resultat, ved at det er funnet signifikant støtte for at revisor har en positiv innvirkning på kvaliteten på årsrapporten for små aksjeselskaper under terskelverdiene. Studien viser også at eksterne regnskapsførere tilfører tilnærmet samme kvalitet som revisorer på årsrapporten for disse små selskapene.

Forskjellen i kvalitet kan begrunnes i det faktum at revisorer og autoriserte regnskapsførere er pliktige til å holde seg oppdatert på lovverket knyttet til årsrapporten. Om lovverket endres i fremtiden til å møte mer av kravene i de internasjonale regnskapsstandardene, kan dette gapet mellom kvaliteten på årsrapporten som er revidert og ikke revidert tenkes å bli enda større. Dette gjelder også gapet mellom årsrapporter som er utarbeidet av en autorisert ekstern regnskapsfører eller bedriften selv.

Innovasjon

Innovasjon kan knyttes til at revisorbransjen og regnskapsbransjen er i sterk endring. For revisorer kom en stor endring i 2011 da lovforslaget om fravalg av revisor ble innført. Mange revisjonsselskaper mistet da mange av sine kunder.

For selskaper over terskelverdiene har alle selskaper lovpålagt revisjon så lenge de er regnskapspliktige, jf. revisorloven§2-1. For selskaper under terskelverdiene er det som tidligere nevnt frivillig med revisjon. Revisjon står dermed fortsatt i en særstilling for alle selskaper over terskelverdiene, mens revisors stilling i markedet for de under terskelverdiene har blitt svekket.

For små selskaper kan det være naturlig å velge mellom enten bruk av ekstern regnskapsfører eller bruk av revisor. I denne undersøkelsen så vi at i en populasjon på 517 selskaper var det kun 99 selskaper som både benyttet seg av revisor og ekstern regnskapsfører. Det var kun 53 selskaper som benyttet seg av kun revisor, mot 329 som benyttet seg av kun ekstern regnskapsfører. Selv om dette er tall hentet fra kun én bransje, kan det være en indikasjon på at små selskap foretrekker hjelp fra en ekstern regnskapsfører fremfor en revisor. Dette er noe revisorbransjen må ta med i sin vurdering av framtidsutsiktene. Undersøkelsen viste også at ekstern regnskapsfører bidrar i tilnærmet samme grad til god kvalitet på årsrapporten som revisor.

I fremtiden bør kanskje revisorer tilby utvidede tjenester for selskaper som er under terskelverdiene for å beholde de som kunder. En annen mulighet vil være å differensiere seg bort fra denne gruppen selskaper og fokusere mer på å gi bedre kvalitet til de som er over terskelverdiene og fremdeles lovpålagt å ha revisjon.

Revisjons- og regnskapsbransjen er også i sterk endring på grunn av den store teknologiske utviklingen som har vært de siste årene og som forventes å fortsette fremover. Denne teknologiske utviklingen har medført at mange av oppgavene som før ble utført manuelt av regnskapsførere og revisorer, nå utføres automatisk av teknologiske systemer. Dette er en utvikling som tvinger regnskaps- og revisjonsbransjen til å tenke over fremtidens marked og innrette seg etter dette. Det vil være viktig for alle revisjons- og regnskapsfirma å hele tiden holde seg oppdatert på tekniske innovasjoner som kommer med tiden.

Om fremtiden viser at mer og mer blir automatisert, kan det være nyttig for revisjons- og regnskapsfirma å tenke på om de kan endre sine tilbud for å holde seg interessante for kundene. Dette kan gjøres ved å satse bredere på rådgivning opp mot kunden. For revisorer må dette selvfølgelig vurderes opp mot kravene til uavhengighet og etikk, som jeg kommer nærmere tilbake til under punktet «ansvarlighet». For regnskapsfirma er det enklere å differensiere seg mer mot et slikt tilbud, da de ikke i samme grad som revisorer er underlagt regler knyttet til uavhengighet. Dette kan gjøres ved å satse mer på rådgivningskunnskaper

ved eventuelle nyansettelser, eller å kurse nåværende ansatte i å bli flinke på dette. Det vil være viktig at de som er ansatt i regnskapsfirmaet er flinke med folk om firmaet skal bli gode på et slikt tilbud.

Ansvarlighet

Det er omfattende og strenge regler som knytter seg til revisjon og etikk. Revisorlovens kapittel 4 inneholder regler om etikk, samt at den norske revisorforeningen har utarbeidet egne regler om etikk for revisorer. Kapittel 4 i revisorloven inneholder også strenge regler om uavhengighet og objektivitet hos revisorer. Som det står i DNRs regler om etikk, samt i revisorloven §1-2 er revisor allmennhetens tillitsperson. Denne tillitten sikres ved blant annet regler om etikk og etterlevelse av etiske prinsipper innenfor revisorprofesjonen.

Det er mange etiske konflikter som kan tenkes å oppstå hos revisorer. DNR lister opp følgende kategorier over omstendigheter som kan true etterlevelsen av de etiske prinsippene: egeninteressetrusler, egenkontrolltrusler, partsrepresentanttrusler, fortrolighetstrusler og presstrusler.

Slike trusler kan oppstå både ved revidering av små og store selskaper. For små selskaper, som er fokus i denne oppgaven, kan man tenke seg flere situasjoner som kan oppstå og sette revisors tillitt i fare.

For små selskaper utgjør honoraret til revisor en betydelig del av de samlede kostnadene, og dermed kan det oppstå en presstrussel ved at klienten krever at revisor reduserer omfanget av revisjonen for å trekke ned kostnadene. Dette kan gå på bekostning av kvaliteten på revisjonen og medføre at revisjonen ikke kan tillegges den tillitten som den burde hatt.

En annen situasjon som kan tenkes å oppstå er at små selskaper som benytter seg av revisor ikke benytter seg av ekstern regnskapsfører i tillegg. Dette kan medføre at selskapene spør revisor om rådgivningstjenester knyttet til regnskapet og driften. Dette kan medføre en egenkontrolltrussel ved at revisor blir satt i en slik stilling at de må vurdere eget arbeid under revisjonen, noe som er etisk uriktig ifølge normene. På grunn av dette vil dette kunne være vanskelig for revisjonsfirma og etablere et rådgivningstilbud, men for eksterne regnskapsførere vil dette være en mulighet fordi de ikke er underlagt de samme reglene til uavhengighet.

Det at revisorer er underlagt etiske regler gjør at de har en stilling i samfunnet som tillitspersoner, og dette kan revisorer benytte som et konkurransefortrinn i markedet.

Revisorer har en stilling som uavhengige aktører som skal bekrefte riktigheten av informasjonen som selskapene selv legger frem overfor omverdenen. Revisorer vil derfor fortsatt ha en særstilling fremfor regnskapsførere når det gjelder selskaper som er lovpålagt revisjon på grunn av at regnskapsførere ikke er underlagt samme regler knyttet til uavhengighet som det revisorer er.